

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
AVALIKU ÕIGUSE INSTITUUT
KRIMINAALÕIGUSE, KRIMINOLOOGIA JA
KOGNITIIVSE PSÜHHOLOOGIA ÕPPETOOL

Ott Lepmets

**Tõendamisega seonduvad probleemid võistleva
kriminaalmenetluse apellatsiooniastmes**

Magistritöö

Juhendaja: LL.M Andreas Kangur

Tartu

2013

Sisukord

Lühendid.....	4
Sissejuhatus	6
1. Tõendamine kui kriminaalmenetluse põhiline ja keskne osa.....	11
1.1. Tõendamisega seonduvad küsimused võistlevas kriminaalmenetluses.....	11
1.2. Tõendamisega seonduvad faktilised küsimused	16
1.3. Tõendamisega seonduvad õiguslikud küsimused	18
1.4. Tõendamisega seonduvad küsimused võistleva kriminaalmenetluse apellatsiooniasemes	22
2. Apellatsioonikohtu pädevuse piirid faktiküsimuste hindamisel ja kriminaalasja apellatsioonikorras arutamise protseduur	25
2.1. Erinevad pädevuspiirid ja protseduurivõimalused.....	25
2.2. Apellatsioonikohtu volitused Eesti õigusruumis	29
2.3. Apellatsioonikohtu pädevus faktiliste asjaolude väärastuvastuse korral.....	36
2.4. Apellatsioonikohtute volitused praktikas.....	40
3. Eesti apellatsioonimenetluse kohasus	43
3.1. Eesti apellatsioonimenetluse kohasuse ökonoomiline aspekt.....	43
3.2. Põhiõiguste tagatus ja kompromissid erinevate õiguspriinitsiipide arvelt.....	47
3.3. Adekvaatne faktide tuvastamine	52
3.3.1. Tõendite vaba hindamise põhimõte.....	52
3.3.2. Tõendite kogumis hindamise põhimõte.....	55
3.3.3. Kohtuliku arutamise vahetuse ja suulisuse põhimõte.....	58
Kokkuvõte	63
Fact-finding and appellate criminal procedure in Estonia: selected issues	68
Kasutatud kirjandus	74
Kasutatud õigusaktid.....	77
Kasutatud kohtupraktika	78
Riigikohtu praktika.....	78

Ringkonnakohtu praktika	79
Muu kohtupraktika	79
Lisa 1	80
Lisa 2	81
Lisa 3	82
Lisa 4	83
Lisa 5	84

Lühendid

a – aasta

art - artikkel

CEPEJ – The European Commission for the Efficiency of Justice

EIK –Euroopa Inimõiguste Kohus

EIÕK – Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon

KrMS – kriminaalmenetluse seadustik

lg – lõige

lk – lehekülg

NB – *ne bis in idem*

nn – niinimetatud

n-ö – nii öelda

nr – number

nt – näiteks

jj – ja järgnevad

jms – ja muu seonduv

jne – ja nii edasi

p – page (ing. k – lehekülg)

PS – Põhiseadus

RKKK – Riigikohtu kriminaalkolleegium

RKKKo – Riigikohtu kriminaalkolleegiumi kohtuotsus

s.o – see on

s.t – see tähendab

sh – sealhulgas

USA – United States of America (Ameerika Ühendriigid)

v.a – välja arvatud

vt – vaata

Sissejuhatus

Teadagi peavad kriminaalmenetluses tehtavad kohtuotsused olema seaduslikud ja põhjendatud ning kohus peab oma otsused rajama kohtuliku uurimise esemeks olnud tõenditele. Võib väita, et tõendamine on kriminaalmenetluse põhiline ja keskne osa. Mitte ainult süüdimõistev, vaid ka õigeksmõistev kohtuotsus peab tuginema tõenditele. Kuivõrd tõendite lubatavust ja hindamist ei reguleeri konventsioon ega põhiseadus näeb seesugused reeglid ette riikliku seadusandja poolt loodud menetlusõigus.¹

Nii tuleb igal õigussüsteemi looval riigil luua oma territooriumil resideeruvale ühiskonnale sobilik ja jõukohane menetlussüsteem võimaldamaks ausat ja õiglast tõendite kogumist – teisisõnu peab seadusandja looma menetlusõiguse, mis samaaegselt arvestab nii üksikisikute põhiõigustega kui ka riigi enda majandusliku suutlikkusega. Samuti peab loodud süsteem sobima juba eksisteerivasse kohtusüsteemi² ning tagama kohtusüsteemi kui terviku efektiivse ja ökonoomse funktsioneerimise.

Käesoleva magistritöö autor valis sügavamaks uurimiseks tõendamise ja tõenditega seonduva Eesti kohtusüsteemi apellatsiooniasemes. Esiteks eelkõige seetõttu, et tõendamise puhul, nagu ka eelnevalt mainitud, on tegemist kriminaalmenetluse tähtsaima komponendiga. Teisalt seetõttu, et tõendamise ning tõenditega seonduva puhul on tegemist suhteliselt vähe uuritud alaga Eestis ning hiljutiste Riigikohtu lahendite pinnalt on märgata lünki apellatsioonimenetluses tõendite hindamist reguleerivas seadusandluses.

Eesti õigusest puudub tõendamisõigus kui eraldi õiguslik instituut, mis ei ole ka Euroopale omaselt tunnustatud eraldi õigusharuna, vaid on pigem Anglo-Ameerika fenomen. Kuid võistleva menetlusega kaasnevalt lähendatakse tänast Eesti tõendamissüsteemi pigem Anglo-Ameerika eeskujudega³ kui Kontinentaal-Euroopa vastava raamistikuga. Eesti

---

¹ Inimõiguste kohus on ikka ja jälle korranud, et EIÕK artikkel 6 ei sätesta tõendite lubatavuse reegleid. EIKo 12.05.2000, Khan vs Ühendkuningriik, p 34; 15.12.2011 Al-Khawaja ja Tahery vs Ühendkuningriik, p 118. Vt ka Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses. Tallinn 2012, lk 40- 41.

² Sobivusega eksisteerivasse kohtusüsteemi peab autor silmas, et kuivõrd kohtusüsteemi kolmeastmelisus tuleneb otseselt Eesti Vabariigi Põhiseadusest - RT I, 27.04.2011, 2, peab seadusandja menetlusõigust luues sellega kindlasti arvestama.

³ Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskirja (599 SE III) kohaselt viidi tõendeid ja tõendite uurimis puudutavad parandused seadusesse selleks, et lähendada meid ja meil aset leidvat kriminaalmenetlust Anglo-Ameerika menetlusreeglitele. Eeltoodud seaduseelnõu seletuskiri on arvutivõrgus kättesaadav internetiaadressilt (12.04.2013 seisuga): <http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems2&emshelp=true&eid=793874&u=20130401181857>

menetlusseadustik ei anna meile tõendi legaaldefiniitsiooni vaid piirdub lubatavate tõendivormide loeteluga ning viitega vabatõendit võimaldavale erikorraale kriminaalmenetlusliku tähtsusega asjaolude tuvastamiseks.⁴ Tõendamisõiguse teemat avavad natukenegi laiemalt äsjailmunud kriminaalmenetluse seadustiku kommentaarid ning valitsev kohtupraktika, mis käesolevas töös ka analüüsi objektiks langevad.

Heili Sepa sõnade kohaselt paigutub tänane Eesti tõendamissüsteem mitmete *common law* riikide viimase paari aastakümne reforme arvestades kusagile Ameerika Ühendriikide ja Ühendkuningriigi vahele, kuivõrd tõendite ja nende lubatavuse käsitus on Anglo-Ameerika õigussüsteemis tunduvalt detailsem ja sellele küsimusele on sealses õigusosalases kirjanduses pühendatud ka rohkem uurimusi.⁵ Ka käesoleva magistritöö autor vaatab tööd kirjutades rohkem *common law* õigussüsteemis paiknevate riikide poole ning jätab paljudele Eesti õigusteadlastele südamelähedase saksa õiguse rohkem tahaplaanile. Käesoleva magistritöö autor ei pea sarnaselt Eesti õiguspraktikutele⁶ paljuks otsida kohalike pretsedentideta küsimustes juhiseid ja inspiratsiooni Ameerika Ühendriikide erialakirjanduses tuntust kogunud autorite poolt kirjutatud teadusartiklitest ning ka kohtupraktikast, just nagu materiaalse karistusõiguse või tsiviilõiguse lünkadega kokku puutudes oleme harjunud abi saama saksakeelsest erialakirjandusest.⁷

Tõendite hindamisega ühel või teisel viisil tegelevad Eestis kõik kolm kohtuastet. Kohtutel tuleb esmalt tuvastada kohtule esitatud narratiivi⁸ tõelevastavus ehk kohtuasja aluseks olevad faktilised asjaolud.⁹ Eeltoodu käigus peab kohus hindama tõendite usaldusväärsust ning otsustama, milliseid järeldusi ühe või teise tõendi pinnalt on võimalik kohtuasjas teha.

---

⁴ Kergandberg, E ja Pikamäe, P. Kriminaalmenetluse seadustik – Kommenteeritud Väljaanne. Juura, 2012, lk 217.

⁵ Sepp, H. Varasemad teistsugused ütlused tõendina võistlevas menetluses. Kriminaalmenetluse seadustiku, *common law* ja Stasbourgi kohtupraktika võrdlus. *Juridica VII* 2011, lk 613.

⁶ Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri, viide 3, lk 6.

⁷ Sepp, H. Varasemad teistsugused ütlused tõendina võistlevas menetluses. Kriminaalmenetluse seadustiku, *common law* ja Stasbourgi kohtupraktika võrdlus. *Juridica VII* 2011, lk 613.

⁸ Narratiiv käesoleva töö kontekstis tähendab kohtusse pöörduja „lugu“ fiktiivsete või reaalsete sündmuste kirjeldamiseks, mida kohtusse pöörduja kohtule tõendite kaudu jutustada püüab. Vt ka Bex, F and Verheij, B. *Arguments, Stories and Evidence: Critical Questions for Fact-finding*. Chapter 8, p 71.

⁹ Käesoleva magistritöö autor jaotab tõenditega seonduva laias laastus kaheks: 1) Tõendite lubatavuse ja asjakohasusega seonduvad küsimused, mis reguleerivad kogumise tingimusi, vorminõudeid jms ehk õiguslikud küsimused ja 2) tõendite kaalu ja usaldusväärsusega seonduvad küsimused, mis reguleerivad järelduste tegemist tõendite pinnalt, teisisõnu kohtuasja aluseks olevate eluliste asjaolude tõelevastavust, ehk faktiküsimused.

Faktiliste asjaolude tuvastamisel tuleb kohtutel lähtuda nii tõendite lubatavuse kriteeriumitest kui ka teistest menetlusõiguse piirangutest, mis reguleerivad muuhulgas ka tõendite kogumist ning vorminõudeid puudutavaid küsimusi. Seejuures on Eesti kohtusüsteemis nii esimese kui ka teise astme kohtule antud faktiliste asjaolude tuvastamise õigus. Riigikohus Eestis faktilisi asjaolusid ei tuvasta.¹⁰ Tegemist on seadusandja teadliku valikuga. Selline menetluslik jaotus kohtuastmete vahel ei ole kindlasti mitte igal pool nii, erinevad riigid on vastavalt oma ajaloole, kultuurilisele äranägemisele ning majanduslikele võimalustele jaganud tõendite hindamisega seonduvaid ülesandeid kohtuastmete vahel erinevalt. Nii nagu igal süsteemil, on oma tugevad ja nõrgad küljed ka praegu Eesti õiguspraktikas rakendataval menetlusseadustikul, mille analüüsimisele ka käesolev töö keskendub.

Miks sai uurimise objektiks valitud just apellatsioonikohus? Esiteks kindlasti sellepärast, et esimese kohtuastme faktituvastusõigus on hädavajalik, ilma milleta kriminaalkohtupidamine ei töötaks. Teiseks kindlasti sellepärast, et Riigikohtu puhul on olemas selge seadusest tulenev keeld, mille kohaselt Riigikohus faktilisi asjaolusid ei tuvasta, kuid apellatsioonikohus, mis on samuti järelevalvekohus, sellist seadusest tulenevat piirangut ei oma ning apellatsiooniastmes faktiliste asjaolude tuvastamisega seonduv ei ole seaduses ammendavalt lahti kirjutatud. Kolmandaks ka sellepärast, et Eestis räägitakse pidevalt ja palju Riigikohtu seisukohtadest ning lahenditest, kuid kohtupraktikat ei moodusta siiski ainult Riigikohus, vaid kõikides kohtutes praktiseeritav kokku. Paljudes menetlusküsimustes annab lõpliku seisukoha ka ringkonnakohus, mis õigusmaastikul suurema tähelepanuta võib jääda.¹¹

Hetkel kehtiva kriminaalmenetluse seadustiku ning kohtupraktikas valitseva arusaama kohaselt on apellatsioonikohtul Eesti õigusruumis õigus hinnata tõenditega seonduvalt nii õiguslikke kui ka faktilisi küsimusi¹², muuhulgas on apellatsioonikohtul tõendite vaba hindamise põhimõttest tulenevalt õigus jõuda faktiliste asjaolude tuvastamisel või tuvastatuse kontrollimisel hoopis teistsuguste järeldusteni kui seda tegi tõendeid vahetult ja kogumis hinnanud esimese astme kohus.

Käesoleva magistritöö eesmärk on analüüsida apellatsioonikohtu volitusi tõendite hindamisel ning faktiliste asjaolude tuvastamisel. Samuti hinnata, kuidas apellatsioonikohus nimetatud volituste piiridest kinni peab ning juhtida tähelepanu probleemsetele kitsaskohtadele. Magistritöö annab lugejale ülevaate, kuidas sellised volitused praktikas realiseeruvad ning kas

---

¹⁰ Kriminaalmenetluse seadustik § 363 lg 5 - RT I, 21.12.2012, 10.

¹¹ Härmand, K. Maakohtuniku ootused ringkonnakohtu lahenditele. Kohtute aastramat 2011, lk 50.

¹² Faktiküsimused kui faktiliste asjaolude tuvastamine, vt ka viidet 9, lk 7.

selline realiseerumine on mõistlik ja optimaalne või tuleks seadusandlusesse sisse viia vastavaid täpsustusi ja muudatusi.

Näiteks otsib autor vastust küsimusele, milline on ringkonnakohtu õiguslik positsioon esimese astme kohtumenetlusest erineva tõendamisega seonduvate seisukohtade esitamisel. Teisisõnu, mis saab siis, kui ringkonnakohus tuvastab faktilisi asjaolusid teisiti kui maakohus. Kas sellisel juhul ringkonnakohus tühistab maakohtu otsuse ja saadab kriminaalasja tagasi esimesse astmesse uueks arutamiseks või teeb ise uue otsuse? Kas maakohus saab enda juurde kindlaks jääda või mis õigusega ringkonnakohtu järeldusi faktiliste asjaolude tuvastamisel õigemaks ja paremaks peetakse, kuivõrd alati ei saa rääkida õigest ja valest, vaid pigem kahest erinevast arvamusest.

Apellatsioonikohtu ja esimese astme kohtu pädevuspiiride määramisel on maailmas erinevaid variante ja käesolevas magistritöös mõnda neist ka uuritakse. Küsimus sellest, milline variant on konkreetse jurisdiktsiooni jaoks sobivaim, on keeruline tasakaalu otsimine riigi võimaluste ja vajaduste vahel ning tähendab sageli erinevaid kompromisslahendusi. Autor uurib, kas praegune appellatsioonimenetluse käsitus Eesti kriminaalmenetluses on meie vajadusi ja võimalusi arvestades kohane ning kas ja kuivõrd on tehtud kompromisse erinevate õigusprintsipiide arvel.¹³

Töö struktuur on üles ehitatud nii, et esmalt näitab töö autor millised on tõendamisega seonduvad küsimused võistlevas kriminaalmenetluses ning millised on uurimisobjektiks olevad tõendamisega seonduvad faktiküsimused. Samuti saab esimesest peatükist lugeda, millised on probleemsemad tõendamisega seonduvad küsimused appellatsioonimenetluses. Tegemist on natuke üldisemat laadi peatükiga, mis loob lugejale pildi hilisema paremaks mõistmiseks.

Järgnevalt uurib autor milline on kriminaalasja appellatsioonikorras arutamise protseduur ning millised on appellatsioonikohtu volitused faktiliste asjaolude tuvastamisel Eestis ja mujal maailmas, tuues välja õigussüsteemides enimlevinud lahendused. Nimetatud peatükk uurib lähemalt, milline on õiguslik regulatsioon Eestis ja kuidas peab appellatsioonikohus käituma, kui hindab faktilisi asjaolusid maakohtust erinevalt.

Kolmandas peatükis hindab autor, kas praegune käsitus appellatsioonikohtute faktiliste asjaolude tuvastamisõiguse kohta ja appellatsioonikohtule antud volitused on meile kohased

---

¹³ Töö autor analüüsib tõendite vaba hindamise, tõendite kogumis hindamise ja tõendite vahetu ja suulise uurimise põhimõtted. Täpsemalt käesoleva töö kolmandast peatükist.

ning tagavad kõikide protsessiosaliste põhiõigused, või on tuvastatavad seadusandja poolt tehtud kompromissidest tulenevad probleemid ja kitsaskohad. Autor uurib, missugune võiks olla Eesti apellatsioonimenetluse kontseptsioon ning kuidas tuleks jagada ringkonnakohtute volitusi ning pakub välja seisukohad kitsaskohtade parandamiseks.

Käesoleva teadustöö kirjutamisel kasutatud allikate hulka kuulub teemakohane eesti- ja inglisekeelne õiguslane kirjandus, mille hulka kuuluvad muuhulgas ka ajakirjas „Juridica“ ilmunud artiklid kui ka teised erinevate autorite poolt kirjutatud artiklid, õpikud, erinevate riikide saadaolevad ning sobivatesse keeltesse tõlgitud kriminaalmenetluse seadustikud ja kriminaalmenetluse seadustike kommentaarid, mis on kättesaadavad erialastes tunnustatud andmebaasides nagu <http://home.heinonline.org/>, <http://www.westlawinternational.com/> ja <http://www.lexisnexis.com/lawschool/login.aspx>. Samuti on töö kirjutamisel abiks siseriiklikud ning rahvusvahelised õigusaktid ning kohtupraktika. Magistritöö teemast lähtuvalt on kasutatud puhtteoreetilist meetodikat, sealhulgas peamiselt võrdlevat ja analüüsivat uurimismeetodit.¹⁴

Lõpetuseks sooviksin tänada juhendajat, Andreas Kangurit, kelle suunised ja õpetused aitasid oluliselt kaasa käesoleva töö valmimisele.

---

¹⁴ Sootak, J. Üliõpilastöö kirjutamine ja vormistamine. Juhend õigusteaduskonna üliõpilasele. Tallinn, 2011, lk 22.

1. Tõendamine kui kriminaalmenetluse põhiline ja keskne osa

1.1. Tõendamisega seonduvad küsimused võistlevas kriminaalmenetluses

Juristide seltskonnas viibides võib tõepoolest¹⁵ kuulda selliseid fraase nagu „see on puhtalt tõendamise küsimus“ või „tõendamiskoormis lasub ühel või teisel poolel“ ning kui selliste fraaside lausujatele esitada erinevates jurisdiktsioonides ja erinevatel ajahetkedel ajaloos täpsustavaid küsimusi, siis selgub paraku, et tõendamise all võivad käsitletavad isikud mõista mitmeti erinevaid olukordi. Mis siis ikkagi on tõendamine? Hiljuti kaante vahele saanud kriminaalmenetluse seadustiku kommenteeritud väljaandes avaldab üks väljaande autoritest E. Kergandberg lähtuvalt Venemaa, Saksamaa ja Läti õiguskirjandusest ja kohtupraktikast kolm olulisemat üksteisest erinevat seisukohta, kuidas termin „tõendamine“ võiks olla formuleeritud.

Esimesena pakub E. Kergandberg välja, et tõendamine on lihtsalt tuletis sõnast tõend ja tõendamisest rääkides peetaksegi eeskätt silmas vaid kohtu poolt tõendite kasutamist kuriteo asjaolude selgitamisel ning puudub sisuline vajadus juurelda tõendamise mõiste üle.¹⁶

Teisalt toob ta välja, et „tõendamine“ tähistab eranditult kõigi menetlejate tegevust kuriteo asjaolude selgitamisel oma pädevuse piires, mis on liigitatav tõendite kogumiseks, kontrollimiseks ja hindamiseks. Teisisõnu, terminiga „tõendamine“ tähistatakse lihtsalt teatud spetsiifilises valdkonnas aset leidvat tunnetustegevust, milles menetlusosalised ei ole tõendamise subjektid, vaid lihtsalt isikud, kes osalevad teatud asjaolude tõendamises. Väidetavalt on selline ka valitsev arusaam Venemaa tänases kriminaalmenetluses.¹⁷

Kolmanda seisukohana toob lugupeetud kolleeg välja, et tõendamine ei olegi üldse tunnetustegevuse alaliik, vaid need kaks on juba suunitluselt hoopis erinevad ja vastandlikud nähtused. Tunnetuse puhul leiab aset liikumine suunaga kogemuselt mõttetegevusele ning tunnetustegevuse resultaadiks on täiesti uus mõte, mis on sel hetkel käsitatav tunnetuse subjekti subjektiivse arusaamana asjast. Tõendamistegevuse rakendamisel toimub liikumine mõttelt selle esitamise suunas. Mõlema eeltoodu subjektideks võivad olla menetlusosalised, kuid seejuures on kohus tunnetustegevuse subjektiks nii süüdistuse teksti kuulates kui ka kogu

---

¹⁵ Autor nõustub Erik Kergandbergiga, kes fraasid „see on puhas tõendamise küsimus“, „see võib ju nii olla, aga seda ei tõenda ära“ ja „tõendamiskoormis lasub siin riigil“ juristkonna tavakäibesse liigitab. Kergandberg, E ja Pikamäe, P. Kriminaalmenetluse seadustik – Kommenteeritud Väljaanne. Juura, 2012, lk 201.

¹⁶ Kergandberg/Pikamäe, lk 201.

¹⁷ Kergandberg/Pikamäe, lk 201.

kohtuliku arutamise ja kohtuvaidluse ajal. Tõendamise subjektiks on aga kohus kohtuotsuse formuleerimisel, kusjuures kohus tõendab riigile.¹⁸

Eks iga käesoleva teadustöö lugeja saab analüüsida eelviidatud formuleeringuid ning otsustada, milline on tema meelest parim lähenemine, kuid käesoleva magistritöö autor lähtub seisukohast, et mingi elulise faktilise asjaolu toimumise või mittetoimimise tõendatus õiguses tähendab tõendamise tulemusena kujunenud kohtu veendumust, vastavalt siis, kas tõendamise asjaolud on olemas või puuduvad.¹⁹ Tõendite hindamise puhul, mingisuguse elulise fakti kinnitamiseks või kummutamiseks, on tegemist tõendi väärtustamisprotsessiga. Samuti saab tõendite hindamise tulemina väärtustatud tõendeid käsitada instrumentaalsete väärtustena. Tõendid on väga väärtuslikud, kuivõrd üksnes neile tuginevalt saab lugeda tuvastatuks või kummutatuks uuritava kuriteo tõendamiseseme asjaolusid.²⁰ Tõendamisõigusele lähenemine sõltub ka kriminaalmenetluse mudelist.

Kriminaalmenetluse mudeleid võrreldes eristatakse võistlevat menetlust ja inkvisitsioonilist menetlust. Nimetatud menetlused eristuvad teineteisest eelkõige kohtuniku rollis menetlusosaliste suhtes ja arusaamas kohtus tuvastatava tõe kohta.²¹ Eesti kriminaalmenetluse puhul on tegemist võistleva kriminaalmenetlusega. Kriminaalmenetluse võistlevust iseloomustavad sellised märksõnad nagu kontradiktoorsus²², konfrontatsiooniõigus ja poolte võrdsed võimalused.²³ Kohtumenetluse võistlevuse oluliseks eelduseks on õigusvaidluse poolte, prokuröri ja kaitsja, osavõtt menetlusest. Kohtuniku roll on tagada, et õigusvaidluse pooled ettenähtud reeglitest kinni peavad, jälgides ise menetlust kui vaatleja, kes poolte poolt esile toodu põhjal ühe või teise õigusvaidluse poole poolt esitatud seisukohti veenvamaks peab.²⁴ Siia võib veel lisada suulise, katkestusteta ja avaliku menetluse ning riigi ja süüdistatava vahelise ebavõrdsuse tasandamiseks kasutusel olevad menetlusreeglid ja

---

¹⁸ Kergandberg/Pikamäe, lk 201.

¹⁹ Sarnasele arusaamale on jõudnud ka saksa õigusteadlane ja jurist Claus Roxin, vt Roxin, C. Strafverfahrensrecht. München: Beck, 1991, S 145.

²⁰ Kergandberg/Pikamäe, lk 205.

²¹ Heger, M ja Hirsnik, E. Võistlevad ja inkvisitsioonilised elemendid Euroopa Liidu liikmesriikide kriminaalmenetluse seadustikes – väljakutse kriminaalmenetlusõiguse euroopastumise jaoks. Juridica I 2013, lk 43.

²² Kontradiktoorsest proportsioonidest on igal juhul tõene vaid üks. Võistlevas menetluses saab olla tõene üks ja ainult üks poolte seisukohtadest (süüdi vs ei ole süüdi).

²³ Sillaots, M. Võistlev kohtumenetlus või võistlevate elementidega looritatud kohtumenetlus kriminaalmenetluse seadustiku eelnõus. Juridica IX 2000, lk 577.

²⁴ Heger/Hirsnik, lk 43.

printsipiid.²⁵ Sisuliselt võib väita, et võistlevas kriminaalmenetluses vastutab kohtulahendi eest kohus, aga kohtulahendi aluseks olevate tõendite eest vastutavad õigusvaidluse pooled.

Võistlevale menetlusele omaselt ei ole Eesti kriminaalmenetluses kohus kohustatud olema tõendite kogumisel ja uurimisel aktiivne. Tõendite esitamine on menetluse kestel üksnes poolte ülesanne ning kohtu ülesandeks on pigem tagada tõendamisreeglite järgimise tagamine ning kogutud tõendite kaudu faktiliste asjaolude tuvastamine ning hindamine ja seejärel tuvastatu alusel kohtuotsuse tegemine. Riigikohus on oma lahendis 3-1-1-67-06 toonitanud, et kohtu omaalgatuslik tõendite kogumine selgitamaks kriminaalasja lahendamiseks olulist asjaolu kujutab Eesti õigussüsteemis pigem erandit ning selle õiguse mittekasutamine ei ole kohtule etteheidetav. Kohtu omaalgatuslikku tõendite kogumist tuleks pidada aktsepteeritavaks eeskätt selliste asjaolude tuvastamiseks, mis nii teokoosseisu, õigusvastasuse kui ka süü tuvastamisel ei ole esmase tähtsusega, kuid mida KrMS §-s 306 ja §-des 311-314 kohtuotsusele esitatavatest nõuetest tulenevalt ei saa kohus jätta tähelepanuta.²⁶

Kohtu ette kerkivad küsimused, mis kohtuotsuse tegemisel lahendamist vajavad on Eesti õiguses toodud seadusandja poolt välja KrMS § 306 lõikes 1, mille kohaselt peab kohus kohtuotsust tehes vastama järgmistele küsimustele:²⁷

1. kas leidis aset tegu, milles süüdistatavat süüdistatakse;
2. kas teo on toime pannud süüdistatav;
3. kas tegu on kuritegu ning millise paragrahvi, lõike ja punkti järgi karistusseadustikus tuleb see kvalifitseerida;
4. kas süüdistatav on süüdi kuriteo toimepanemises;
5. kas on kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid;
6. milline karistus tuleb süüdistatavale mõista;
7. kas karistust tuleb mõistliku menetlusaja ületamise tõttu kergendada;
8. kas süüdistatav tuleb karistusest vabastada või tuleb talle kohaldada asenduskaristust;
9. kas süüdistatava suhtes tuleb kohaldada karistusjärgset kinnipidamist, kui süüdistusaktis on märgitud karistusjärgse kinnipidamise aluseks olevad asjaolud;
10. kas alaealist süüdistatavat tuleb toimepandud kuriteo eest karistada või tuleb talle kohaldada mittekaristuslikku mõjutusvahendit;

---

²⁵ Kangur, A. Kohtuvälised avaldused tõendina kriminaalkohtumenetluses, *Juridica VIII* 2011, lk.589.

²⁶Sillaots, M. Kohtulik uurimine ja tõendamisvõimalused kriminaalmenetluses. *Juridica VIII* 2012, lk 625.

²⁷Autori nummerdus kohtuotsuse tegemisel lahendatavatele küsimustele ei ole sama, mis KrMS § 306 lõikes 1.

11. kas süüdimõistmise korral tuleb valida uus tõkend, jätta tõkend muutmata, tõkend muuta või tühistada;
12. milliseid meetmeid on vaja süüdistatava süüdimõistmise ja vangistusega karistamise korral võtta tema järelevalveta jäävate alaealiste laste ja vara suhtes;
13. kas ja millises ulatuses rahuldada tsiviilhagi või hüvitada kuriteoga tekitatud kahju;
14. kas on vaja võtta meetmeid tsiviilhagi tagamiseks;
15. kuidas toimida asitõendite ja kriminaalmenetluses äravõetud, arestitud või konfiskeerimisele kuuluvate muude objektidega;
16. millised on kriminaalmenetluse kulud ja kelle kanda need jäävad.²⁸

Loetletud küsimustele vastamiseks ei piisa kohtul ainuüksi seadusetekstist ja ülikoolis õpitud juriidilistest teadmistest. Vaja on teha selgeks ka konkreetset juhtumit puudutavad faktid. Fakte tuvastab kohus tõendite pinnalt, mida võistlevale kriminaalmenetlusele omaselt esitavad õigusvaidluse pooled. Kui lugeda eeltoodud küsimusi tähelepanelikult, on märgata, et kohtuotsuse tegemisel vajavad lahendamist nii faktilist kui ka õiguslikku laadi küsimused.

Käesoleva magistritöö autor jaotabki tõendamisega seonduvad küsimused kaheks suuremaks valdkonnaks – faktilisteks ja õiguslikeks küsimusteks.²⁹ Faktilisi ja õiguslikke küsimusi eristatakse ka Ameerika Ühendriikide õiguspraktikas. Seda eelkõige seetõttu, et õigus ja fakt on juba oma olemuselt erinevad. Õigus on midagi, mida saab kohaldada faktidele. Õiguse rakendamine eeldab faktide olemasolu.³⁰ Ameerika Ühendriikides sai sellise lähenemise loomisel määravaks sealne kohtunike ja vandekohtunike vaheline suhe. Teadaolevalt vandekohtunikel õigusliku haridust ei ole, mistõttu on ühiskonnale paremini mõistetav kui kohtunik tegeleb õiguse ning selle rakendamisega ning vandekohtusse valitud kodanikud faktituvastusega. Õiguslike ja faktiliste küsimuste eristamises on Ameerika Ühendriikides pikk traditsioon. Juba 1890. aastal kirjutab Harvardi Ülikooli õigusteadlane Õiguslike küsimuste ja faktiliste küsimuste eristamisest.³¹ Viidatud töös avaldab autor arvamust, et õiguslikud ja faktilised küsimused ei tohiks olla eristatavad ainuüksi kui küsimused, millega

---

²⁸ Kriminaalmenetluse seadustik § 306 lg 1 - RT I, 22.03.2013, 17.

²⁹ Kangur, A. Kohus ja kohtuotsus: mõtteid ja soovitusi kohtulahendi kirjutajale. Eesti Vabariigi Riigikohus, 2012.

³⁰ Lester, S. The Development of Standards of Appellate Review for Factual, Legal, and Law Application Questions in WTO Dispute Settlement. Trade, Law and Development. Special Issue: Dispute Settlement at the WTO. Summer, 2012. Vol. IV, No. 1, p 128.

³¹ Thayer B. J. Law and Fact in Jury Trials. Harvard Law Review. Vol. IV. No. 4, November 15, 1890, p 147.

tegeleb kohus ning küsimused, millega tegeleb vandekohus, vaid on oluline määratleda ka nende mõistete sisu.

Fakte, vähemalt vaidlusalused fakte, ei saa tuvastada 100%-lise õigsusega, mistõttu on faktide tuvastamise puhul tegemist mingisuguse kujutluspildi rekonstrueerimisega, kus iga elulise asjaolu toimumisele või mittetoimumisele tuleb omastada tõenäosus. Õiguse ülesandeks on eeltoodud tõenäosuseid arvestada. Seega ei ole õiguse ülesandeks üksnes oluliste normide määratlemine, vaid ka veenmisstandardite ja faktide tunnustamiseks vajalike reeglite kehtestamine.³² Erinevad autorid on ka pool sajandit hiljem endiselt ühel meelel, et olukorras, kus õiguslikke küsimusi tuleb faktiküsimustest eristada, tuleb tõdeda, et praktikas on tegemist äärmiselt läbipõimunud küsimustega.³³

Vaatamata menetlusõiguslike instituutide järjepidevale ülevõtmisele Ameerika Ühendriikide kohtumenetlusest ei ole Eesti õigusriik adopteerinud vandekohtu instituuti, kuid sellest hoolimata on ka meie seadusandja ja kohtupraktika aktsepteerinud faktiliste ja õiguslike küsimuste eristamist.

Eeltoodu paistab selgelt välja KrMS § 363 lõikest 5, mis keelab Riigikohtul faktiliste asjaolude tuvastamise ja teeb kõrgemast kohtuinstantsist üksnes õiguslike küsimustega tegeleva kohtu, millel on kohtupraktika kujundamise ja õiguse edasiarendamise funktsioon. Ka selleks, et teha riigi kõrgemaist kohtuastmest kassatsioonikohtu, mille ülesandeks on kohtupraktika kujundamine ja suunamine ning ühtlustamine, on vaja eristada faktilisi ja õiguslikke küsimusi.

Teoreetiliselt võib samasugust piirangut rakendada ka apellatsioonikohtute tööle, kuid üksnes õiguslike küsimustega tegelevate kohtuinstantside loomisel on oluline täpselt eristada faktiküsimusi õiguslikest küsimustest. Järgnevalt analüüsib autor, millised on Eesti kriminaalkohtumenetluses kerkivad õiguslikud ja faktilised küsimused, kuidas neid mõisteid eristada ja sisustada ning milline on erinevate kohtuastmete pädevus nende lahendamisel.

---

³² Friedman D. Richard. Standards of persuasion and the distinction between fact and law. *Northwestern University Law Review*, Vol. 86, No. 4, 1991, p 918.

³³ Morris, C. Law and Fact. *Harvard Law Review*. Vol. 55. No. 8, June 8, 1942, p 1304.

1.2. Tõendamisega seonduvad faktilised küsimused

Faktilised küsimused on lahendamist vajavad probleemid, mis kerkivad faktiliste asjaolude tuvastamisel. Mis on faktiline eluline asjaolu, mille toimumist või mittetoimumist on vaja tõendada või veelgi abstraktsemalt, mis on üldse fakt juriidilises mõttes? Fakt on midagi, mis on reaalses elus toimunud või eksisteerinud. Fakt ei esine ainuüksi füüsilisel, vaid ka vaimsel kujul.³⁴ Juriidilises mõttes on fakti puhul tegemist mingisuguse teadmata tõega, mida tuleb tõendada. Tähtis on mitte ajada omavahel sassi tõendit ja fakti. Tõendi olemasolu ei tähenda ilmtingimata fakti esinemist. Näiteks, kui tunnistaja sõnade kohaselt hüppas kahtlusalune sinisesse autosse, ei tähenda see ilmtingimata, et kahtlusalune ka sinisesse autosse hüppas.³⁵ Faktiliste eluliste asjaolude all tuleb silmas pidada konkreetseid ajas ja ruumis määratletud sündmusi või olukordi. Fakte võib defineerida kui sisemisi ja väliseid sündmusi, mis on kolmandate isikute jaoks meeleliselt tajutavad. Faktilisi asjaolusid võib teise sõnaga nimetada elusündmuseks.³⁶

Kohus saab kriminaalasja lahendades ja mingi faktilise elulise asjaolu aset leidmises või mitte aset leidmises otsust tehes tugineda üksnes asjaoludele, mille ta on tunnistanud tõendatuks või üldtuntuks. Üldtuntuks loetakse asjaolud, mille kohta saab usaldusväärset teavet kriminaalmenetlusvälistest allikatest.³⁷ Tõendamise puhul on aga tegemist eluliste faktide olemasolu või puudumiste kontrollitava kinnitamisega, mis koosneb tõendite kogumisest, säilitamisest ja esitamisest. Nii tõendite kogumise, säilitamise kui esitamise kohta on seadusandja kehtestanud normid, mis peaksid tagama protsessiosaliste põhiõigused, tõendite usaldusväärtsuse ning ausa ja õiglase menetluse. Nimetatud normide järgimine moodustab kohtumenetluse õigusliku poole.

Ameerika Ühendriikide õiguspraktikas on faktilisi ja õiguslikke küsimusi pisut lihtsam eristada, kuivõrd faktilisi küsimusi saab otseselt seostada vandekohtunike ning nende poolt tuvastatuga.³⁸ Eestis on nimetatud küsimuste eristamine vandekohtu puudumise tõttu pisut

---

³⁴ Bohlen, Francis H. Mixed Questions of Law and Fact. 72 U. Pa. L. Rev. 111 (1923-1924), p 112.

³⁵ Bex, F and Verheij, B. Arguments, Stories and Evidence: Critical Questions for Fact-finding. Chapter 8, p 82.

³⁶ Paulus, C.G. Tsiviilprotsessiõigus. Kohtuotsuse tegemise menetlus ja sundtäitmine. Tallinn, 2002, lk 109.

³⁷ Kriminaalmenetluse seadustik § 60 lg 3 - RT I, 22.03.2013, 17.

³⁸ Allen J. Ronald and Pardo S. Michael. The Myth of the Law-Fact Distinction, Essay. Northwestern University Law Review 2003, vol. 97, No. 4, p 1775. Tegelikult ei pruugi see faktide ja õiguslike küsimuste eristamine USA-s ka nii lihtne olla - esimese astme kohtunik peab eristamisega toime tulema veel enne, kui vandekohtule midagi otsustamiseks annab. Tavaliselt on probleemiks see, et kohtunik otsustab küsimusi, mis peaksid tegelikult vandekohtu pädevusse kuuluma, st on fakti küsimused, mitte õiguslikud küsimused.

raskem, sest Eesti kriminaalmenetlusõiguses tuvastavad nii esimese kui ka teise astme kohud nii faktilisi kui õiguslike asjaolusid. Meie saame lähtuda üksnes nimetatud mõistete sisulisest tähendusest. Üks võimalus nimetatud küsimusi eristada on siduda faktiküsimused tõenditega ning õiguslikud küsimused argumentidega. Faktiküsimustele hinnangut andes vaatab menetleja tõendit, õiguslikule küsimusele hinnangut andes aga seadust.³⁹

Süsteematilist tõlgendamist kasutades saab väita, et faktiliste asjaolude tuvastamisega on Eesti kriminaalmenetluses tegemist KrMS §-s 62 toodud tõendamiseseme asjaolude väljaselgitamisel. Faktiliste asjaoludena tuleb tõendada kuriteo tehioolud, milleks on aeg, koht ja viis ning muud kuriteo tehioolud. Samuti kuulub faktiliste asjaolude tuvastamise alla nii kuriteokoosseisu puudutavad küsimused kui ka kuriteo toimepannud isiku teo õigusvastasuse ja süüga seonduvad asjaolud. Seadusandja loeb tõendamiseseme asjaolude hulka ka muud kuriteo toimepannud isikut iseloomustavad andmed ja muud tema vastutust mõjutavad asjaolud. Tulenevalt kriminaalmenetluse seadustikust peab kohtu siseveendumuse kujunemine olema kohtuotsuse põhjenduste alusel lugejale jälgitav, seetõttu on eriti oluline, et faktiküsimuste vastused saaksid ammendavalt kohtuotsuse põhjendavas osas ka motiveeritud. Kohtute poolt tõenditele antud hinnang ei tohi jääda ebaselgeks ning tõendite vahelised vastuolud peavad olema kõrvaldatud.⁴⁰

Kohtuasja lahendamiseks on asja lahendaval kohtul samuti vajalik selgitada välja tõendi usaldusväärsus ja võime anda edasi asja õigeks otsustamiseks tähtsust omavaid asjaolusid. Riigikohus on leidnud, et tõendite hindamisel on faktilisi asjaolusid tuvastaval kohtul vältimatu kaaluda ka „elulise usutavuse“ aspekti, sest ainult nii saab kohus anda tõenditele objektiivse hinnangu, minemata vastuollu ka üldiste loogikareeglitega. Seetõttu on ka „elulise usutavuse“ aspekti kaalumise puhul tegemist faktiküsimusega.⁴¹

Kohtupraktika kohaselt⁴² on võimalik ka olukord, mil erinevad Eesti kohtuastmed hindavad tõendeid nii erinevalt, et ühel juhul mõistetakse teatud tõendikogumi alusel kohtualune talle inkrimineeritud kuriteos õigeks ja teisel juhul ringkonnakohtus selle sama tõendikogumi alusel süüdi. Sellisel juhul peab ringkonnakohtus lisaks omapoolsele tõendite analüüsile näitama ära ka esimese astme kohtu poolt tõendite hindamisel tehtud vead, mis kinnitavad

---

³⁹ Morris, C. Law and Fact. Harvard Law Review. Vol. 55. No. 8, June 8, 1942, p 1305.

⁴⁰ RKKKo 3-1-1-41-12.

⁴¹ RKKKo 3-1-1-7-11.

⁴² RKKKo 3-1-1-137-03, RKKKo 3-1-1-77-05, RKKKo 3-1-1-89-06, RKKKo 3-1-1-85-07, RKKKo 3-1-1-48-09, RKKKo 3-1-1-41-11, RKKKo 3-1-1-103-12, RKKKo 3-1-1-107-12.

kohtuliku uurimise ühekülgsust või puudulikkust ja mis viisid kohtu järeldused mittevastavusse faktiliste asjaoludega.

Riigikohus nõuab sellisel juhul ringkonnakohtu otsuse eriti põhjalikku motiveeritust, kuid kas see on piisav või vajaks ka reguleerimist seaduse tasandil? Samuti lisas Riigikohus, et asja lahendav kohus peab erilise tähelepanelikkusega arvestama kõigi asjaoludega, mis on olemuselt kriminaalasja õigeks lahendamiseks asjakohased ning mis võivad mõjutada tõendite hindamist, sh nende usaldusväärsust.⁴³ Mida tähendab siinkohal eriti põhjalik motiveeritus või eriline tähelepanelikkus praktikas? Eesti õigus ei näe ette võimalust mingit kohtuotsuse osa motiveerida pealiskaudselt või tähelepanematult. Kerkib küsimus, kas muude küsimuste lahendamisel ei vaja siis kohtuotsused eriti põhjalikku motiveerimist ning oleks justkui lubatud pealiskaudsem lähenemine, kuid sellest kõigest lähemalt käesoleva töö teises ja kolmandas peatükis.

1.3. Tõendamisega seonduvad õiguslikud küsimused

Kohtutel tuleb hinnata kahte sorti õiguslike küsimusi. Esiteks küsimused, mis puudutavad kohaldatavat materiaaõigust ning teiseks küsimused, mis käivad menetlusõiguse kohta. Näiteks, kas faktiliste asjaolude tuvastamiseks esitatud tõendid on üldse meie õiguskorras sobivad ja lubatud tõendid, või on nende kogumisel rikutud menetlusõigust viisil, mis muudab nimetatud tõendi kriminaalmenetluses mitesobivaks. Õiguslikud küsimused hõlmavad endas ka tõendite lubatavuse, asjakohasuse ja kogumisega seonduvaid küsimusi.

Õiguslike küsimuste lahendamine erineb oluliselt faktiliste küsimuste lahendamisest kuigi nende eristamine on teostatav üksnes teoreetiliselt, sest kui asja lahendaval kohtul tuleb hinnata tõendite kogumist, kontrollimist ja hindamist reguleerivate menetlusnormide rikkumist⁴⁴ puutub kohus tahes tahtmata kokku ka faktiliste asjaoludega. Sageli tuleb tõendamisesemesse kuuluva asjaolu välja selgitamiseks eelnevalt tuvastada ka mingi vahepealne faktiline asjaolu. Selleks võiks olla näiteks kuriteo karistatavus välisriigis. Riigikohus on leidnud, et üldjuhul on alust eeldada Eesti karistusseaduse kehtivust uuritava

---

⁴³ RKKKo 3-1-1-94-04.

⁴⁴ Jürgen, I. Menetlusõiguse rikkumine kui kohtuotsuse kassatsiooni korras tühistamise alus kriminaalmenetluses. *Juridica III*, 2004, lk 204.

kuriteo suhtes ja kriminaalmenetluses puudub vajadus hakata seda asjaolu tuvastama, kuid olukord muutub, kui ilmneb, et mingi uuritav kuritegu on toime pandud välisriigis.⁴⁵

Heaks näiteks on siinkohal ka kuulduste keelamise reegel. Kui rääkida kuuldustest, siis kõige tavapärasemas tähenduses saab silmas pidada olukorda, kus üks isik räägib edasi teiselt isikult kuulnud informatsiooni. Kuivõrd sellise edasirääkimise käigus on info moondumine ja kadumine teada-tuntud, ei peeta kuuldusi üldiselt tõendina usaldusväärseks ja lubatavaks.⁴⁶ Eesti õiguses on kriminaalmenetluse seadustikus välja toodud neli erandit, mil kuuldus on kohtus tõendiks avalduse sisuks oleva väite kohta.⁴⁷

KrMS § 66 lg 2¹ p 1 kohaselt on teise isiku vahendusel kuuldu tõend juhul kui vahetut tõendiallikat ei saa üle kuulata, sest vahetu tõendiallikas on kas surnud, keeldub kohtulikul uurimisel ütlusi andmast, ei ole võimeline ütlusi andma oma terviseseisundi tõttu või esineb mõni muu kriminaalmenetluse seadustikus toodud eeldustest.⁴⁸ Siinkohal on tegemist otsustusega, kas teise isiku vahendusel kuuldu tõendina arvestada või mitte, millele eelneb nn alusfaktide tuvastamine. Kohus peab tuvastama selle, kas vahetu tõendiallikas on surnud või esineb muu KrMS § 291 lõikes 1 või KrMS § 66 lõikes 2¹ sätestatud asjaolu. Tegemist on suures plaanis õigusliku küsimusega⁴⁹, kuid õigusliku küsimuse lahenduseni jõudmiseks on vaja kohtul kindlaks teha alusfaktid. Kas ka alusfaktide tuvastamine peaks käima mööda tõendamisreegleid, seadus ei sätesta.

Õiguslikud ja faktilised küsimused võivad olla omavahel tihedasti põimunud, kuid sellegi poolest on tegemist oma olemuselt täiesti erinevate küsimustega. Neid on vaja eristada protsessiosaliste põhiõiguse kaitse- ning kohtusüsteemi kui terviku efektiivse ja ökonoomse funktsioneerimise tagamiseks. Sisuliselt on õiguslikuks küsimuseks kõik muu, mis ei ole käsitletav faktiküsimusena. KrMS lubab kriminaalmenetluses esitada tõendeid nii kahtlustataval⁵⁰, kannatanul⁵¹, tsiviilkostjal⁵², kolmandal isikul⁵³ kui ka kahtlustatava

---

⁴⁵ RKKKo 3-1-1-35-07.

⁴⁶ Kangur, A. Kohtuvälised avaldused tõendina kriminaalkohtumenetluses, *Juridica VIII* 2011, lk. 604.

⁴⁷ KrMS § 66 lg 2¹ - RT I, 16.04.2013, 3.

⁴⁸ KrMS § 291 lg 1 - RT I, 16.04.2013, 3.

⁴⁹ Tõendi lubatavuse või lubamatuse üle otsustamisel tekkivad küsimused on õiguslikud küsimused.

⁵⁰ KrMS § 34 lg 1 p 7 - RT I, 21.12.2012, 10.

⁵¹ KrMS § 38 lg 1 p 4 - RT I, 21.12.2012, 10.

⁵² KrMS § 40 lg 1 p 2 - RT I, 21.12.2012, 10.

⁵³ KrMS § 40² lg 1 p 1 - RT I, 21.12.2012, 10.

kaitsjal⁵⁴. Selge on see, et kohtusüsteem ei saa toimida nii, et kõik nimetatud menetlusosalised esitavad endale sobival ajahetkel kohtule valimatult tõendeid teatud faktiliste asjaolude esinemise või mitteesinemise tõendamiseks ning kohus on kohustatud kõik esitatu vastu võtma ja läbi töötama, mistõttu on seadusandja loonud menetluslikud normid, mis väldivad kaose, kohtu omavoli või muu soovimatu olukorra tekkimise võimaluse kriminaalmenetluses.

Menetluslikud normid on reeglid, mis määravad viisi, kuidas teha kindlaks uuritava teo karistusõiguslik relevantsus. Samuti aitavad nimetatud normid teha kindlaks teo toimepanija ning rakendada seaduses ette nähtud sanktsiooni. Nende normide rikkumine on menetlusõiguse rikkumine. Praktikast esineb menetlusõiguse rikkumine juhul, kui seaduses nõutud menetlustoiminguid ei ole sooritatud või ei ole teostatud täpselt nõuetekohaselt ning ka siis kui teostatud menetlustoiming ei ole antud asjaolusid arvestades lubatud.⁵⁵

Oluline õiguslik küsimus, mida pahatihti ringkonnakohtul hinnata tuleb on tõendite lubatavuse kriteerium. Tõendi lubatavuse hindamine lähtub tõdemusest, et paraku mitte kogu asjakohane teave ei saa olla käsitatav lubatava tõendina. Tõendusteabe saamine kriminaalmenetluses ei ole absoluutne väärtus. Tegemist ei ole eesmärgiga, mille saavutamiseks oleks ilma igasuguste eranditeta kõik lubatav.⁵⁶

Tõendite lubatavuse kriteerium on Eesti õiguses sätestatud KrMS § 63 lõikes 1, mis toob lugejani lubatud tõendiliikide kinnise loetelu. Viidatud õigusnormist tulenevalt peab kohus eelkõige tagama, et kriminaalmenetluses esitatud tõend oleks paigutatav mõne lubatud vormi alla. KrMS § 63 lg 1 kohaselt võib kehtivas kriminaalmenetlusõiguses süüküsimuse lahendamisel tugineda vaid nimetatud sättes loetletud tõendiliikidele. Seega on seadusandja isiku süüd puudutavate asjaolude tuvastamisel otsustanud nn range tõendamismenetluse kasuks, mida iseloomustab lubatud tõendiliikide ammendav loetelu. Teave kuriteo asjaolude kohta, mis ei ole protsessuaalselt vormistatud KrMS § 63 lõikes 1 nimetatud tõendiliikide kujul, pole menetlusõiguslikult lubatav. Seevastu kriminaalmenetluslike asjaolude selgitamiseks on seadusandja näinud KrMS § 63 lõikes 2 ette nn vaba tõendamismenetluse, mis tähendab, et menetlejad ega kohtumenetluse pooled pole seotud seaduses sätestatud

---

⁵⁴ KrMS § 47 lg 1 p 2 - RT I, 21.12.2012, 10.

⁵⁵ Jürgen, I. Menetlusõiguse rikkumine kui kohtuotsuse kassatsiooni korras tühistamise alus kriminaalmenetluses. *Juridica III*, 2004, lk 204.

⁵⁶ Kergandberg/Pikamäe, lk 206.

tõendiliikidega.⁵⁷ Tulenevalt hiljutisest kohtupraktikast kehtib eeltoodu ka § 63 lg 2 ehk nõ vabatõendi kohta.⁵⁸

Tõendite kogumise nõuete vastavuse puhul tuleb kohtul kontrollida, kas kohtueelsed menetlejad on uurimistoiminguid nõuetekohaselt teostanud. Kas toimingute tegemiseks oli õiguslik alus, kas toimingust võtsid osa seaduses ettenähtud subjektid, kas toiming on tehtud selle toimingute suhtes kehtivate nõuete kohaselt ning kas toimingute käik ja kas tulemused on nõuetekohaselt fikseeritud.⁵⁹ Siinkohal ei tohi kindlasti unustada tõendite kogumise korda sätestavaid norme, milleks Eesti õiguses on KrMS §-s 64 sisalduv. Asja lahendaval kohtul tuleb ka otsustada, kas igasugune tõendite kogumise korra rikkumine tähendab koheselt tõendi lubamatust. Õiguslane kirjandus ning kohtupraktika on kujundanud arusaamad, missugune õigusorganite käitumine täidab või ei täida nimetatud paragrahvi koosseisu ning kohtu ülesandeks on seda järgida. Tõend on lubamatu üksnes siis, kui tõendi kogumise korda on oluliselt rikutud. Seejuures tuleb hinnata rikutud normi eesmärki ning seda, kas selliseid tõendeid poleks saadud, kui normi ei oleks rikutud.⁶⁰

Kokkuvõtvalt võiks öelda, et kui Ameerika Ühendriikide õiguses on eluliselt oluline eristada faktilisi ja õiguslike küsimusi vandekohtunike ning kohtunike pädevuse määratlemisel⁶¹, on Eesti õiguses eluliselt oluline eristada juba kasvõi selleks, et Riigikohus saaks oma tööd seaduspäraselt läbi viia. Olukorras, kus Riigikohus lahendab üksnes õiguslike küsimusi on kassatsiooni piiride määratlemisel oluline eristada faktilisi ja õiguslike küsimusi. Samuti võivad üksnes õiguslike küsimustega tegeleda ka apellatsioonikohtud.⁶²

---

⁵⁷ RKKKo 3-1-1-63-08.

⁵⁸ RKKKo 3-1-1-116-10 p 8.

⁵⁹ Jürgen, I. Menetlusõiguse rikkumine kui kohtuotsuse kassatsiooni korras tühistamise alus kriminaalmenetluses. *Juridica III*, 2004, lk 212.

⁶⁰ RKKKo 3-1-1-33-06 ja RKKKo 3-1-1-52-09.

⁶¹ Jaffe L. L. *Judicial Review: Question of Law*. *Harvard Law Review*. Vol 69. No. 2, December 1955, p 239-240.

⁶² Autor hakkab käesolevas töös järgnevalt ka analüüsima, kas Riigikohtule sarnase piirangu faktiliste asjaolude tuvastamisel võiks kehtestada ka apellatsioonikohtule.

1.4. Tõendamisega seonduvad küsimused võistleva kriminaalmenetluse apellatsioonistmes

Kehtiva kriminaalmenetlusõiguse kohaselt lasub tõendite esmase hindamise kohustus esimese astme kohtul.⁶³ Nii realiseeruvad esimese astme kohtus asetleidvas üldmenetluses täielikult KrMS § 15 lg-s 1 sätestatud kohtuliku arutamise vahetuse ja suulisuse põhimõtted, mis muuhulgas tähendab tunnistaja ja kannatanu vahetut ülekuulamist kohtuistungil ja nende kohtueelsel menetlusel antud ütluste avaldamise erandlikkust. Võistleva kriminaalmenetluse üldmenetluses on tegelike faktiliste asjaolude tuvastamisel suur tähtsus.⁶⁴ Esimese astme kohtuotsusest peab olema aru saada, millised faktilised asjaolud kohus tõendatuks luges. Kohtuotsusest peab olema näha, milline on asjakohane sündmuste käik ja kuidas kohtunik, tõenditele tuginedes, selle enda jaoks rekonstrueerinud on. Kohtu poolt tehtud järeldused peavad olema selged, põhjalikud ja ammendavad. Lisaks peab kriminaalasja analüüs vastama ka õiguspraktikas ja –teoorias omaksvõetud reeglitele.

Kohtuotsuse seaduslikkuse printsiibist⁶⁵ tulenevalt peab iga kohtuotsuses tehtav otsustus olema nii menetluslikult kui ka materiaalõiguslikult korrektne. Teisalt peab kohtuotsus olema põhjendatud.⁶⁶ See tähendab, et kohus peab tehtud menetluslikult ja materiaalõiguslikult korrektset otsustust ka ammendavalt, vastuoludeta ning veenvalt põhistama ning seda kõike lugejale jälgitaval moel. Kõige selle eesmärgiks on saada lõpptulemusena korralik, seaduslik ning põhjendatud kohtuotsus. Eeltoodu pinnalt saabki apellatsioonikohus hakata hindama „kui head tööd esimese astme kohus teinud on“.

Apellatsioonimenetlus ei ole Eestis alati olnud seesugune, nagu oleme seda harjunud nägema praegusel ajahetkel, ning samuti ei ole apellatsioonimenetlus mujal maailmas alati just selline nagu meie seda Eestis viljeleme. Nagu eelnevalt mainitud, peetakse kassatsiooni, kui üht kohtukaebuse liiki iseloomustavaks põhijooneks seda, et tegemist on õiguskaebusega,⁶⁷ kuid sarnast põhimõtet praeguse kohtupraktika ning kehtiva seadusandluse kohaselt Eesti apellatsioonimenetlusele juurutatud ei ole. Kassatsiooni korras kohtuotsuse tühistamise aluseks ei saa olla faktiliste asjaolude ebaõige tuvastamine, vaid üksnes õiguslikku laadi vead

---

⁶³ Kriminaalmenetluse seadustik § 15 lg 1 - RT I, 21.12.2012, 10.

⁶⁴ Sillaots, M. Kohtulik uurimine ja tõendamisvõimalused kriminaalmenetluses. *Juridica VIII* 2012, lk 632.

⁶⁵ Nimetatud põhimõtte tuleneb Eesti Vabariigi Põhiseaduse § 3 lõikest 1.

⁶⁶ KrMS § 305¹ ja § 339 lg 1 p 7 - RT I, 21.12.2012, 10.

⁶⁷ Jürgen, I. Materiaalõiguse ebaõige kohaldamine kui kohtuotsuse kassatsiooni korras tühistamise alus kriminaalmenetluses. *Juridica I* 2004, lk 32.

ning kohtuotsuse kassatsiooni korras tühistamise aluseks võibki seega kõige üldisemalt nimetada eelnevalt analüüsitud õiguslikke küsimusi.

Praegu kehtiva õiguse järgi peab apellatsioonikohus lisaks õiguslikele küsimustele tegelema ka faktiliste asjaolude tuvastamise ning tuvastatud faktiliste asjaolude õigsuse kontrolliga. Riigikohtu arvamuse kohaselt ei tohiks apellatsioonimenetlus olla pelgalt sama asja teistkordne käsitlemine teises kohtukoosseisus, vaid eelkõige ikkagi esimese astme kohtu tegevuse kontrollimine apellatsioonkaebuse piires.⁶⁸ Kui rääkida esimese astme kohtu tegevuse kontrollimisest, siis on selge, et apellatsioonikohus peab tegelema õiguslike probleemidega ning tagama, et esimeses astmes toimunud kriminaalmenetlus oleks igati seaduslik ning õiguspärane. See tuleneb juba põhiseaduse §-st 24. Igaühel on õigus tema kohta tehtud kohtu otsuse peale seadusega sätestatud korras edasi kaevata kõrgemalseisvale kohtule.⁶⁹ Kohtusüsteem on üles ehitatud astmelisena suuresti just madalama astme kohtu poolt tehtud kohtuotsuse seaduslikkuse ning õiguspärasuse kontrolliks.

Teistsugusena võib olukorda näha faktiliste asjaolude tuvastamisel. Mitte igal pool ei ole apellatsioonikohtute pädevuspiirid sellised nagu need on tänases Eesti kriminaalmenetluses. Hoopis kitsam on apellatsioonikohtute pädevus USA-s. Ameerika Ühendriikide kriminaalmenetluses tuvastatakse faktilisi asjaolusid ainult ühel korral. Teisisõnu, USA kriminaalmenetluses tegeleb apellatsioonikohus üksnes õiguslike probleemide lahendamisega jättes faktiküsimused tähelepanuta. Ameerika Ühendriikide Ülemkohus on leidnud, et esimese ja teise astme kohtud on sama võimekusega ning ei saa eeldada, et teine kohtuaste faktilisi asjaolusid esimesest kohtuastmest paremini tuvastaks.⁷⁰ Ameerika Ühendriigid on siinkohal heaks näiteks, et apellatsioonikohtu pädevus võib olla ka kitsam kui Eestis.

Kriminaalasja arutamisel apellatsiooni korras on ringkonnakohus KrMS § 15 lg 1 ja § 335 lg 1 kohaselt õigustatud tõendeid uurima ja hindama põhimõtteliselt samas mahus kui maakohus, mis tähendab, et välistatud ei ole sealhulgas ka isikuliste tõendiallikate vahetu ülekuulamine apellatsioonimenetluses. Sisuliselt võib ringkonnakohus omal äranägemisel kõik kriminaalasjas olulised faktid uuesti tuvastada. Kuid, kas apellatsioonikohtutele faktituvastusõiguse andmine on üldse otstarbekas ja kooskõlas õiguse printsiipidega, samuti ka õigusriigi majanduslikku suutlikkust arvesse võttes? Samuti näeb käesoleva töö autor probleemi olukorras, kus praegusel juhul saab apellatsioonikohus jõuda kohtuotsuseni,

---

⁶⁸ RKKKo 3-1-1-115-04 p 10.

⁶⁹ Põhiseadus § 24 lg 5 - RT I, 27.04.2011, 2.

⁷⁰ Cooper Indus., Inc. v. Leatherman Tool Group, Inc., 532 U.S 424, 426-427 (2001).

uurides vahetult pelgalt osasid tõendeid, tuginedes muus osas maakohtus uuritud tõenditele maakohtu istungi protokollile avaldades.

Millistel tingimustel võib olla apellatsioonikohtu poolt tõenditele antav hinnang parem olukorras, kus maakohus hindab kõiki tõendeid vahetult ja kogumis ning apellatsioonikohus võib seda teha kaudselt avaldades maakohtu istungi protokollile? Miks on tõendite vaba hindamise põhimõttest tulenevalt, mille kohaselt ei ole ühelgi tõendil ette määratud jõudu ning kohus hindab tõendeid kogumis oma siseveendumuse kohaselt, apellatsioonikohtu siseveendumus parem ja õigem kui on seda maakohtu poolt loodud siseveendumus või saame õige ja vale arvamuse asemel rääkida kahest erinevast arvamusest? Just nendele küsimustele otsib töö autor vastust käesoleva töö järgmistes peatükkides, analüüsides põhjalikumalt Eesti apellatsioonikohtu kontseptsiooni ning erinevaid apellatsioonikohtute pädevuspiire.

2. Apellatsioonikohtu pädevuse piirid faktiküsimuste hindamisel ja kriminaalasja apellatsioonikorras arutamise protseduur

2.1. Erinevad pädevuspiirid ja protseduurivõimalused

Apellatsioonikohtute volitused tõendite hindamisel saavad olla kahesugused. Esimesel juhul on apellatsioonimenetluse volituste piiriks ainuüksi õiguslike küsimuste hindamine – näiteks süüteo kvalifikatsiooni õigsuse kontrollimine või muu õigusliku asjaolu esinemise või puudumise tuvastamine, jättes esimese kohtuastme poolt tuvastatud faktilised asjaolud ning neid puudutavad küsimused tähelepanuta. Sellega pannakse esimese astme kohtutele küll pisut suurem vastutus, sest maakohtu poolt tuvastatud faktilisi asjaolusid enam ümber ei hinnata,⁷¹ kuid õiguslike küsimustena tulevad siiski arvesse tõendamisreeglite rikkumised, mille suhtes apellatsioonikohus esimese astme kohut siiski kontrollib. Nimetagem seda faktiliste asjaolude ühekordse tuvastamise reegliks, mille tulemina tuvastatakse kohtumenetluses faktilisi asjaolusid vaid üks kord ning tuvastatu on nii menetlusosaliste kui ka kõrgema instantsi kohtute jaoks siduv.

Esimese astme kohtumenetluse ajal on õiguslikud ja faktilised küsimused tihedalt seotud, sest menetluslikud toimetused on alati, otseselt või kaudselt, seotud faktiliste asjaolude tuvastamisega. Seega esimese kohtuastme otsuse läbivaatamine faktiliste asjaolude tuvastamisega seonduvalt esimesel eelnevalt pakutud viisil tähendab peamiselt seda, et teise astme kohus kontrollib tõendamismenetluse õiguspärasust. See lähenemine hõlmab endas näiteks ka apellatsioonikohtu kontrolli esimese astme kohtu poolt teatud tõendite vastuvõtmisest keeldumisele. Sellisel juhul peab pöörama suurt tähelepanu ka esimese astme kohtu tööd juhtivatele õigusnormidele, mis mõjutavad otseselt tõendamisprotsessi protokollimist ja muud faktiliste asjaolude tuvastamisega seonduvat. Vigade tekkimise oht tuleb viia miinimumini seadusandlikul teel. See teooria lähtub põhimõttest, et samasuguse kvalifikatsiooniga õiguspraktikud peaksid olema suutelised protsessinorme järgides langetama samaväärselt õiged otsused.⁷²

Eeltoodud faktiliste asjaolude ühekordse tuvastamise reegli rakendamisel tuleb rangelt määratleda apellatsioonikohtute volituste piirid. Seadusandja peab sätestama, millistel juhtudel faktiliste asjaolude tuvastamise puhul võib apellatsioonikohus sekkuda. Arvestades

---

⁷¹ Sandor, Kardos; Balazs, Elek. Jurisdiction of Appellate Review and Verification during the Secondary Court Procedure, *Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pecs Publicata*, Vol. 148, p. 167.

⁷² Samas, lk 171.

seada, et kõige tähtsam reegel on, et kõik, mis põhineb esimese astme kohtuniku õiguspärasel hinnangul, ei tohi olla apellatsioonimenetluse subjektiks.⁷³ Näiteks, kui maakohtu kohtunik otsustab pärast seaduspärasest kohtuprotsessi seaduslikke tõendeid kogumis hinnates, et mingi faktiline asjaolu kas esineb või mitte, ei tohi ringkonnakohus selle otsustuse kallale minna. Teisisõnu, kui esimese astme kohus on faktiliste asjaolude tuvastamisel järginud kõiki protsessinorme, on nimetatud kohtu tuvastatud faktid siduvad ja lõplikud. Sellisel juhul on apellatsioonikohtu ülesandeks faktilise asjaolude tuvastamise kohalt hinnata, kas esimese astme faktituvastus tugineb teadaolevatele loogikareeglitele ning kohtu järeldused on mõistlikud ja ratsionaalsed.⁷⁴

Sellise apellatsioonimenetluse mudeli endale loonud näiteks Ameerika Ühendriigid ja Iirimaa.⁷⁵ Ameerika Ühendriikides lähtuvad apellatsioonikohtud üksnes faktidest, mis on tuvastatud esimese astme kohtunike ja vandekohtunike poolt.⁷⁶ Selle mudeli eeliseks võiks lugeda eelkõige ökonoomsust ning kohtunike faktituvastuspädevuse võrdset kohtlemist. Apellatsioonikohtud saavad keskenduda ja spetsialiseeruda oma valdkonnale, lahendades eelkõige õiguslikke küsimusi. Apellatsioonikohtus faktiliste asjaolude tuvastamise üle mitte vaidlemine võiks tuua kaasa kiirema kriminaalmenetluse, millega võiks kaasas käia ka majanduslik võit. Pealtnäha kõlab ilusalt, aga kas see nii ka on? Kui vaadata Ameerika Ühendriikide praktikat paistab silma, et olukorras, kus apellatsioonikohtus tuvastab, et esimese astme kohtuotsus on alusetu ning faktilised asjaolud valesti tuvastatud, võib apellatsioonikohtus tühistada esimese astme kohtuotsuse ning saata kriminaalasja tagasi esimesse astmesse. Seejärel moodustatakse uus kohtukoosseis ning asja lahendamine algab uuesti nullist. Tulemuseks on täiesti uus protsess. Sama asi võib minna ka kolmandale ringile, kuid sellisel juhul ei saa me enam rääkida kiiremast ja odavamast menetlusest. Odavam ja kiirema tulemuse saavutamiseks on sellist nõ „põrgatamist“ vaja piirata.

Apellatsioonimenetluse piiramisel võib kerkida küsimus, kas selline mudel ei too mitte kaasa rohkem väärast kohtuotsuseid, millega võib kaasna näiteks ka süütu isiku süüdimõistmine.⁷⁷ Ameerika Ühendriikides kasutatava faktiliste asjaolude tuvastamiseks loodud süsteemi sobivuse hindamiseks tuleb vaadata ka sealsesse õiguskirjandusse. Seda

---

⁷³ Samas, lk 172.

⁷⁴ Samas, lk 173.

⁷⁵ The Courts service of Ireland: Iirimaa kohtute veebileht 30.04.2013.a seisuga kättesaadav veebiaadressilt: <http://www.courts.ie/Courts.ie/Library3.nsf/0/36C77B40A61FCB6C802577230041B064?OpenDocument>

⁷⁶ Daniel J. Meador & Jordana S. Bernstein. Appellate Courts in the United States 2 (1994).

⁷⁷ Dobbins, Jeffrey C. New Evidence on Appeal. 96 Minn. L. Rev. 2016 (2011-2012), p 2016.

probleemi on analüüsinud Ameerika Ühendriikides asuva Wisconsinis ülikooli professor Keith Findley, kelle arvates⁷⁸ on vähemalt sealses praktikas apellatsioonimenetlusel rohkesti arenguruumi tagamaks täielikult väärade süüdimõistmiste välistamise.⁷⁹ Keith Findley arutleb, et faktiliste asjaolude ainuüksi esimeses astmes tuvastamine ning apellatsioonikohtute töö üksnes õiguslikele küsimustele fokuseerimine, toob mingil määral kaasa väärasid kohtuotsuseid ning võib viia ka süütute isikute süüdimõistmiseni.

Lahenduseks pakub Keith Findley, et apellatsioonimenetlus võiks sellegi poolest fokuseeruda õiguslikele probleemidele, kuid uute tõendite esinemisel oleks apellatsioonikohtu ülesandeks hinnata, kas tõend on tõepoolest uus ja kas seda ei olnud võimalik varasemas menetluses esitada. Kui apellatsioonikohus peaks eeltoodud küsimustele jaatavalt vastama, on alust uuele menetlusele esimese astme kohtus, kuivõrd tõendite kogum ja faktilised asjaolud on muutunud.⁸⁰ Pealegi tuleb tõdeda, et ka perfektne ning veatu menetlusmudel ei saa tagada täiesti perfektseid tulemusi.⁸¹ USA-s apellatsioonikohtud küll tõendeid uuesti ei hinda, aga tõendite hindamist kontrollib apellatsioonikohus selle kaudu, et vaatab, kas esitatud tõendeid süüdistusele maksimaalselt kasulikus valguses tõlgendades on võimalik süüdimõistvale järeldusele jõuda.

Käesoleva teadustöö autori arvates ei lasu vale faktituvastuse vastutus võistlevas kriminaalmenetluses ka ainuüksi kohtul, vaid selle jaoks on menetlusse kaasatud ka süüdistaja ja kaitsja, kelle ülesandeks on samuti tagada õigete faktide tuvastamine protsessinorme järgides. Tegemist on võistleva kriminaalmenetlusega, kus vigade minimaliseerimise peab olema asetatud ka advokatuuri ja prokuratuuri õlgadele. Kohtumenetluse pooled peavad võistlevas kriminaalmenetluses vastutama kohtule esitatud tõendite ja seisukohtade õigsuse eest. Nagu ka eelnevalt mainitud vastutab kohtulahendi eest kohus, aga tõendite eest õigusvaidluse pooled.

Kaistja ja süüdistaja peavad vältima olukorda, kus kohus esitatud tõenditest vale järelduse teeb. Kuivõrd kriminaalmenetluses lubatakse kaitsjateks kõrgelt kvalifitseeritud ning kutseühenduse liikmeks olevaid advokaate võib ju eeldada, et lugupeetavad oma kvaliteetse tööga õigluse eest seisavad ning vigade tekkimise võimaluse minimaliseerivad, sama käib ka

---

⁷⁸ Keith A. Findley. Innocence Protection in the Appellate Process, 93 MARQ. L. REV. 591 (2009), p 1-2.

⁷⁹ Chad M. Oldfather & Michael M. O'Hear. Criminal Appeals: Past, present, and future. Marquette Law Review, volume 93, winter 2009, number 2, p 345.

⁸⁰ Keith A. Findley. Innocence Protection in the Appellate Process, 93 MARQ. L. REV. 591 (2009), p 21, 47.

⁸¹ Hoffman Joseph L., Protecting the Innocent: The Massachusetts Governor's Council Report, 95 J. CRIM. L. & CRIMINOLOGY 561, 578 (2005).

prokuröride kohta. Kaitsjad ja prokurörid vähendavad võistlevusega kohtu eksimise võimalust, kuivõrd nähes kohut eksimusse sattumas on emmal-kummal võimalus olukorra parandamiseks vastuväidete või eksimust kummutavate tõendite esitamise abil. Samuti jääks uute tõendite leidumisel siiski võimalus menetluse uuendamiseks, mistõttu faktiliste asjaolude tuvastamine ringkonnakohus ei ole hädavajalik.

Probleemid võivad tekkida seoses kaitsjate vastutustundetu suhtumisega menetlusse⁸² olukorras, kus süüdistaja teadlikult ja sihipäraselt jätab teatud tõendid esitamata.⁸³ Sellise olukorra tekkimist hindab autor pigem vähetõenäoliseks. Kui üks pooltest oma ebakompetentsuse tõttu kohut valede järeldesteni suunab, seisab teine pool selle eest, et kohus valede järeldeste pinnalt otsust ei teeks. Pealegi, ei räägi me siinkohal apellatsioonimenetluse täielikust vahele jätmisest. Apellatsioonikohus siiski lahendab õiguslikke küsimusi, ainult, et esimeses astmes tuvastatud faktide pinnalt.

Teisel võimalikul apellatsioonimenetluse volituste määramise juhul on teise astme kohtul õigus ümber hinnata ka esimese kohtuastme poolt tuvastatud faktilisi asjaolusid. Seejuures võivad apellatsioonikohtu volitused piirduda täienduste ja väikese muudatustega või olla ka niivõrd laiad, et võimaldavad apellatsioonikohtul täiesti uusi ja esimese astme kohtumenetlusest erinevaid järeldesti teha.⁸⁴

Apellatsioonikohtute õigus anda hinnanguid faktiliste asjaolude tuvastamisele tõstatab mitmeid nii teoreetilisi kui ka praktilisi küsimusi. Näiteks on küsitav kahe fakte tuvastava kohtu vajalikkus, kuivõrd see nõrgendab kogu õigussüsteemi usutavust ja õiguskindlust, sest kuidas on võimalik, et tõde käsitletakse erinevates kohtuinstantsides erinevalt. Samuti tuleb küsida, kas on mõistlik, et apellatsioonikohus, koosnedes esimese astme kohtunikega sama erihariduse omandanud juristidest, kaldub kõrvale juba varem apellatsioonikohtunikega võrdse kvalifikatsiooniga kohtuniku poolt tuvastatud faktilistest asjaoludest.

Eeltoodust tekib ka küsimus, et kui lubada apellatsioonikohtule ka faktiliste asjaolude tuvastamine, siis kui laiad peaksid olema ringkonnakohtu volitused nende hindamisel? Kas on võimalik, et apellatsioonikohtu volitused on võrdsed esimese astme menetlusega või peaks

---

⁸² Potentsiaalne nimetatud situatsiooni realiseerumise oht esineb näiteks riikliku õigusabi puhul, kus kaitsjad ei ole pahatihti täielikult motiveeritud.

⁸³ Süüdistaja olles oma tööülesannetest tulenevalt end veennud süüdistatava süüs võib proovida ka tahtlikult kohtule samasugust veendumust tekitada.

⁸⁴ Sandor, Kardos; Balazs, Elek. Jurisdiction of Appellate Review and Verification during the Secondary Court Procedure, *Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pecs Publicata*, Vol. 148, p. 168.

apellatsioonikohus piirduma maakohtu tuvastusega elulise faktiliste asjaolude osas, omades üksnes õigust puuduva lisamiseks ning täiendamiseks, teisisõnu omaks apellatsioonikohus üksnes volitusi kontrollimaks õiguslikke järeldusi ning nende seaduslikkust, mis on tehtud maakohtu poolt tuvastatud faktide pinnalt?⁸⁵

Sellise apellatsioonimudeli on endale valinud Eesti Vabariik. Eesti õiguse kohaselt on apellatsiooni kohtulik arutamine apellatsioonimenetluse keskne staadium, mille raames lahendatakse esitatud apellatsioon sisuliselt. Kohtuliku arutamise käigus kontrollib ringkonnakohus kohtumenetluse poolte seisukohti ära kuulates maakohtu otsuse seaduslikkust, ehk seda, kas kohtulikul arutamisel esimese astme kohtus pole aset leidnud kriminaalmenetluseõiguse olulisi rikkumisi ega ebaõigesti kohaldatud materiaaõigust.⁸⁶ Vastavalt KrMS § 331 lõikele 1 toimub kriminaalasja arutamine apellatsioonikorras üldiselt samade reeglite järgi nagu I astme kohtuski, arvestades siiski teatud erisusi.⁸⁷

Eesti kohtupraktikas on apellatsioonimenetluse piiride kohta leitud, et kuigi kriminaalmenetluse teoorias tulenevalt on võimalik, et apellatsioonimenetlus võib endast kujutada ka teist esimese astme kohtumenetlust, ei tähenda see koheselt kohtu kohustust korrata apellatsioonimenetluse käigus täies mahus esimese astme kohtu menetlust. Tegemist oleks kuluka ja ebaotstarbeka lahendusega, sest ajafaktor mõjutab kahtlemata negatiivselt tõendite uurimist ja faktiliste asjaolude tuvastamist, mistõttu ei ole seadusandja Eestis kehtiva apellatsioonimenetluse tarbeks sätestanud ka üldist revisjonipõhimõtet. Meie seadusandja on võtnud aluseks arusaama, mille kohaselt kriminaalasja apellatsiooni korras arutamise piirid määratakse üldreeglina kindlaks apellatsiooni sisuga.⁸⁸

2.2. Apellatsioonikohtu volitused Eesti õigusruumis

Igas jurisdiktsioonis tuleb lahendada küsimus, kui palju või missugused volitused teatud õigustmõistvale kohtuinstantsile anda. Eelnevalt tuvastas autor, et Eesti kriminaalmenetlus lähtub apellatsioonimenetluse mudelist, mille kohaselt tuvastatakse faktilisi asjaolusid ka apellatsiooniastmes. Järgnevalt vaatleb käesoleva teadustöö autor, millised eeltoodud volitused on seadusandja näinud apellatsioonikohtule ette Eesti õigusruumis ning analüüsib,

---

⁸⁵ Samas lk 170.

⁸⁶ Kergandberg/Pikamäe, lk 764.

⁸⁷ KrMS § 331 lg 1 - RT I, 21.12.2012, 10.

⁸⁸ Kergandberg/Pikamäe, lk 766.

millised on apellatsioonikohtu volitused ja piirid faktiliste asjaolude tuvastamisel olukorras, kus PS § 24 lg 5 kohaselt on igäühel õigus tema kohta tehtud kohtuotsuse peale edasi kaevata kõrgemalseisvale kohtule. Seejuures arvestades, et edasikaebevõimalus on ette nähtud nii üksikisiku kui ka avalike huvide kaitseks ning kohtusüsteem teostab apellatsiooni- ja kassatsioonimenetluse kaudu muuhulgas järelevalvet alama astme kohtu otsuste seaduslikkuse üle ja selle kaudu toimub ka kohtupraktika ühtlustamine.⁸⁹

Eesti Vabariigi põhiseadus ei näe ette kohtuastmete täpset tööjaotust, jättes selle seadusandja pädevusse. Olukord, kus kõik kolm kohtuinstantsi peavad läbi viima samasuguse menetluse, ei ole tulemus menetlusökonoomikat arvesse võttes kuigi mõistlik. Tähtis on, et kohtuotsus oleks kvaliteetne ning tugineks ühiskondlikult tunnustatud väärtustele. Need väärtused tulenevad meie põhiseadusest ja Euroopa Inimõiguste Konventsioonist. Kohtunik peab kohtuotsust langetades alati juhinduma neist väärtustest ning samas ka endale teadvustama, et kohtusaalis tehtav otsustus ei ole pelgalt tavaline mõtlemisharjutus, vaid kohustus oma riigi ja rahva ees, mille lõppeesmärgiks saab lugeda konfliktide lahendamist ja sotsiaalse stabiilsuse taastamist.⁹⁰

Eesti õigusruumis sätestab kohtusüsteemi astmelisuse põhimõtte põhiseaduse § 149.⁹¹ Jüri Adams kirjutab⁹², miks ja kuidas toimusid Põhiseaduse Assamblees arutelud otsustamiseks, kas ja kuidas viia põhiseadusesse kohtusüsteemi kirjeldust. Adams toob võrdluseks Eesti 1938. aasta põhiseaduse, milles oli sätestatud ainuüksi riigikohus ning riigikohtuga seonduv. Samuti ei anna paljude riikide põhiseadused⁹³ täpset kirjeldust kohtusüsteemi ülesehituse kohta, kuid Eestis pidasid põhiseaduse koostajad ikkagi oluliseks meie äsjast lahkumist nõukogude liidust ja sellest tulenevat ebakindlust ning seetõttu viisid põhiseadusesse sisse ka detailsema kohtusüsteemi kirjelduse.

---

⁸⁹ Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri (602), lk 77.

⁹⁰ Maffei, P. Kohtuotsuse kvaliteet ja selle hindamine, lk 6. Internetist 26.04.2013.a seisuga kättesaadav veebiaadressilt: http://www.riigikohus.ee/vfs/793/CCJE_ettekanne_Paul%20Maffei.pdf

⁹¹ Maakohtud ning halduskohtud on esimese astme kohtud. Ringkonnakohtud on teise astme kohtud ning nad vaatavad apellatsiooni korras läbi esimese astme kohtu lahendeid. Riigikohus on riigi kõrgeim kohus, kes vaatab kohtulahendeid läbi kassatsiooni korras. Eesti Vabariigi põhiseadus § 149 - RT 1992, 26, 349.

⁹² Adams, J. Põhiseadus ja Põhiseaduse Assamblee. Tallinn, 1997.

⁹³ Näiteks sätestavad Rootsi ja Norra põhiseadused üksnes kõrgeima kohtu ning selle jurisdiktsiooni ning jätavad teiste kohtuinstantside loomise seadusandja kanda.

Meie teiste riikidega võrreldes kohtumenetlusega seonduvalt küllaltki detailne⁹⁴ põhiseadus küll sätestab, missugune on kohtute hierarhia, kuid ei räägi lähemalt, missugused on teatud kohtuinstantsi ülesanded – õigused ja kohustused, jättes selle seadusandja otsustada. Põhiseaduse kommentaaride autorid leiavad, et põhiseaduses on püütud formuleerida erinevate kohtuastmete pädevust, kuid kui minna nii sügavale, et käsitleda ainult tõendamisega seonduvaid probleeme ning üksnes apellatsioonistmes, on selge, et põhiseadusest me vastuseid ei leia ning eeltoodu jääb seadusandja ja kohtupraktika kujundada. Põhiseadus ning õigusriigi printsiip annavad meile niipalju, et isikul, kelle üle kohut mõistetakse, peab olema kaebeõigus ning milline on kaebeõiguse järjekord, st millisesse kohtuinstantsi peab kaebaja pöörduma.

PS § 24 lõikes 5 sätestatu kohaselt peaks kohtuotsuste edasikaebamine toimuma seadusega sätestatud korras. Puuduvad kindlad rahvusvahelised standardid selle kohta, milline täpselt peaks see edasikaebamise kord olema. Kohtutesse pöördumist reguleerivat normistikku mõjutab kohtute positsioon kohtusüsteemis ning vastavast positsioonist tulenevad spetsiifilised ülesanded. Näiteks Saksamaa⁹⁵ kohtumenetluses saab apellatsiooni korras nii faktiküsimusi kui ka õiguslikke küsimusi vaidlustada üksnes lihtsamates asjades, samal ajal kui raskemates asjades tehtud kohtuotsustest saab vaidlustada üksnes õiguslikku külge.⁹⁶ Eesti Vabariigi põhiseadus apellatsioonikohus faktiliste asjaolude tuvastamise või tõendite hindamise küsimuste arutamise pädevuse piirangut apellatsioonikohtule ei sätesta, mistõttu tuleb neid piire otsida madalama astme seadustest või kohtupraktikast.

Apellatsioonimenetluse regulatsioon Eesti menetlusseadustikes lähtub piiratud apellatsioonimenetluse mudelist. Apellatsioonimenetluses arutatakse esimese astme kohtus juba arutatud kohtuasja uuesti kõrgemalseisvas kohtus. Eesti apellatsioonimenetluses võivad menetlusosalised esitada uusi tõendeid ning taotleda uut kohtuotsust või nõuda asja täielikku sisulist arutamist, mis käsitleks asja kõiki sisulisi küsimusi. Piiratud apellatsioonimenetluse korral on apellatsiooni eesmärk kontrollida esimese astme kohtu otsuse õigsust ja protsessi toimumise ausust. Apellant võib küll taotleda uue sisulise otsuse tegemist, kuid üldjuhul ei

---

⁹⁴ Näiteks võib tuua ka üpriski detailse Ungari põhiseaduse, mille § 47 ütleb juba põhiseaduses ära, et kõrgeima kohtuinstantsi ülesandeks on printsiipidel põhinedes luua juhiseid madalamate kohtuastmete tööks.

⁹⁵ The German Code of Criminal Procedure (StPO) chapters III and IV. Inglise keeles internetist 15.03.2013.a seisuga kättesaadav veebiaadressilt: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html

⁹⁶ Pedain, A. 14 January 2006. German criminal procedure, p 5-8. Internetist 15.03.2013.a seisuga kättesaadav veebiaadressilt: www.law.cam.ac.uk/faculty-resources/10006368.pdf

või ta esitada uusi nõudmisi ja põhjendusi ega esitada uusi tõendeid. Apellatsioonikohtu ülesanne on avastada ja kõrvaldada esimese astme kohtu vigu.⁹⁷

Apellatsioonkaebus Eesti kohtumenetluses on:

- Korraline (jõustumata kohtuotsuse peale)
- Täielik (vaidlustada võidakse nii faktiliste asjaolude tuvastatust, teo või suhete materiaalõiguslikku kvalifikatsiooni kui ka menetlusnormide järgmist)
- Devolutiivne (kaebus esitatakse vaidlustatud lahendi teinud kohtuga võrreldes kõrgemasse kohtuastmesse)
- Suspensiivne (apellatsioonkaebuse esitamine peatab esimese astme kohtu otsuse jõustumise)
- Reformaatorlik (kaebust lahendav kohus ei pea kaebuse rahuldamise kohtuaja alati obligatoorselt alamastme kohtule tagasi saatma, vaid võib ise teha uue lahendi)⁹⁸

Eestis on tegemist apellatsioonimenetlusega, kus teise astme kohtul on õigus ümber hinnata ka esimese kohtuastme poolt tuvastatud faktilisi asjaolusid. Tehes viite kümnenda peatüki sätetele, selgitab Eestis kehtiva kriminaalmenetluse seadustiku § 331 lg 1, et kriminaalasja arutamisel apellatsiooni korras on ringkonnakohtul samasugused volitused kui maakohtul esimese astme kohtumenetluses.

Ka Riigikohus on korduvalt väitnud, et kriminaalasja arutamisel apellatsiooni korras on ringkonnakohus KrMS § 15 lg 1 ja § 335 lg 1 kohaselt õigustatud tõendeid uurima ja hindama põhimõtteliselt samas mahus kui maakohus, mis tähendab, et välistatud ei ole sealhulgas ka isikuliste tõendiallikate vahetu ülekuulamine apellatsioonimenetluses. Kuid eeltoodust hoolimata lubab KrMS § 15 lg 2 ringkonnakohtul erinevalt maakohust oma lahendi rajada ka üksnes maakohust uuritud ja teise astme kohtumenetluses avaldatud tõenditele.⁹⁹ Mõistagi on apellatsioonimenetlusel esimese astme kohtumenetlusega võrreldes teatud eripära ning seetõttu pole kõik KrMS-i kümnendas peatükis sisalduvad sätted automaatselt ringkonnakohtu tegevusele üle kantavad.¹⁰⁰

Meie seadusandja on KrMS § 363 lõikes 5 selgesõnaliselt väljendanud oma tahet, et riigikohus ei tohi tuvastada faktilisi asjaolusid. See teeb riigikohtust üksnes õiguslike ning

---

⁹⁷ Narits, R jt. Eesti Vabariigi Põhiseadus – Kommenteeritud väljaanne, 2012. § 149, p 9.

⁹⁸ Samas, § 24, p 30.1.

⁹⁹ RKKKo 3-1-1-85-07, p 7; RKKKo 3-1-1-29-12, p 10.

¹⁰⁰ Kergandberg/Pikamäe, lk 764.

printsipiaalsete küsimustega tegeleva kohtuastme. KrMS kommentaaride kohaselt on eelnimetatud fraas ka tõenäoliselt enim tsiteeritud fraas riigikohtupraktikas. Ühesõnaga olukorras, kus riigikohtu tegutsema hakkamisest on möödas 20 aastat¹⁰¹ nõutakse endiselt paljudes kassatsioonides faktiliste asjaolude tuvastamist. Sellest võib järeldada, et faktiliste ja õiguslike küsimuste piiritlemine on tõepoolest keeruline ning samuti ka seda, et niipalju kui on erinevaid inimesi on ka erinevaid arvamusi. Kui me ei räägi enam õigest ja valest faktituvastusest vaid kahest või rohkemast erinevast arvamusest on selge, et kuhugi tuleb tõmmata piir, sest lõpmatuseni fakte uuesti tuvastada ei ole kuidagi otstarbekas. Miks mitte tõmmata see piir juba maa- ja apellatsioonikohtu vahele, mitte apellatsiooni- ja Riigikohtu vahele?

Nagu ka eelnevalt mainitud, Eesti õiguses seesugust seadusest tulenevat piirangut apellatsiooniasemes ei esine. Kohtupraktikas kinnistunud arusaama järgi toimub apellatsioonimenetluses sarnaselt esimese astme kohtumenetlusega kriminaalasja sisuline arutamine, kusjuures ringkonnakohtul on õigus tuvastada faktilisi asjaolusid ja hinnata tõendeid samasuguses ulatuses nagu esimese astme kohtul.¹⁰² Selline lähenemine on tuletatav ka KrMS § 335 lõikest 1, mis sätestab, et kohtulik uurimisel ringkonnakohtus järgitakse KrMS §-de 286 – 298 sätteid.

Kohtupraktikas märgitakse, et faktide tuvastamise ja tõendite hindamise osas on seadusandja apellatsioonikohtule ja esimese astme kohtule andnud küll ühesuguse pädevuse, kuid sellest hoolimata ei ole asja arutamine apellatsioonikohtus esimese astme kohtu menetluse kordus samas mahus. Tõendite vahetu uurimise kohustuse on kriminaalmenetlusõigus pannud üksnes esimese astme kohtule, kes peab üle kuulama süüdistatava, kannatanu ja tunnistaja, ära kuulama eksperdiarvamuse, vaatlema asitõendeid, avaldama protokolle ja muid dokumente.

KrMS § 331 lg 2 sätestab ühe apellatsioonimenetluse olulisema üldpõhimõtte. Nimetatud põhimõtte kohaselt arutab ringkonnakohtus kriminaalasja esitatud apellatsiooni piires. KrMS § 331 lõikes 2 sisalduv õigusnorm toob kaasa olukorra, kus kriminaalasja ringkonnakohtus apellatsiooni korras arutamine ei tähenda süüdistuse teistkordset terviklikku ja täiemahulist arutamist nagu oli esimese astme kohtumenetlus maakohtus. Apellatsiooniasemes kontrollib

---

¹⁰¹ Riigikohtu tegevuse taastamisele pani aluse 28. juuni 1992. a rahvahääletusel vastu võetud Eesti Vabariigi põhiseadus. Taasloodud Riigikohtu esimene avalik istung toimus 27. mail 1993. a Tartu Raekoja saalis.

¹⁰² Vt RKKKo 3-1-1-48-11 p 12 ja RKKKo 3-1-1-16-04, p 12; RKKKo 3-1-1-89-06, p 10 ja RKKKo 3-1-1-85-07, p 7.1.

ringkonnakohus eesmärgipäraselt maakohtu otsuse seaduslikkust¹⁰³ jäädes samal ajal apellatsioonis taotletud piiridesse.

Ringkonnakohus on seotud apellatsiooni taotlusega, kuid mitte selle väidetega. See tähendab, et apellatsioonimenetluse piirid määrab kindlaks kaebuse nõue, mitte selle õiguslik põhjendus.¹⁰⁴ Kohtupraktikas on seoses kuriteo tõendatusega märgitud, et apellatsioonimenetluse piirid ei hõlma kriminaalasja menetlemisel kasutatavaid tõendeid, millest tuleneb, et kui apellant vaidlustab näiteks maakohtu otsuse vaid ühe kuriteoepisoodi osas ja taotleb seejuures ringkonnakohtus vaid ühe tõendi ümberhindamist, võib apellandi taotlust rahuldav apellatsioonikohus oma otsuses tugineda ka neile maakohtus ja ringkonnakohtus uuritud tõenditele, mille ümberhindamist apellant pole taotlenud.¹⁰⁵ Samal põhjusel pole alust rääkida apellatsioonimenetluse piiride rikkumisest olukorras, kus ringkonnakohus apellandi taotletud materiaalõigusliku küsimuse lahendamiseks hindab eelnevalt asjas kogutud tõendeid.¹⁰⁶

Apellatsioonikohtule ei ole seadus pannud kriminaalasja vahetu arutamise kohustust ning üldjuhul apellatsioonikohtus tõendite vahetut uurimist ei toimu, kuid ringkonnakohtul on õigus vajadusel seda siiski teha. Teatud juhtudel võib taoline uurimine olla õiglase kohtumõistmise huvides. Milline olukord tingib tõendite vahenditu uurimise ja milliseid tõendeid vahenditult uurida, selle määrab igal konkreetsel juhul protsessi iseloom. Nii võib tõendite vahenditust suulisest uurimisest loobumine olla õigustatud neil juhtudel, kui kohus lahendab vaid õiguslikke küsimusi.¹⁰⁷ Seega ei pruugi kohtuliku arutamise vahetuse ja suulisuse printsiip tõendite uurimisse puutuvalt apellatsioonimenetluses täies ulatuses realiseeruda.

Eestis on ringkonnakohtul apellatsioonimenetluse olemusest tulenevalt õigus hinnata tõendeid teisiti kui seda tegi esimese astme kohus ja jõuda faktiliste asjaolude tuvastamisel esimese astme kohtust erinevale seisukohale, kuid tõendite radikaalseks ümberhindamiseks peavad olema eriti kaalukad põhjused. Seda just eelkõige seetõttu, et erinevalt esimese astme kohtust ei toimu apellatsioonikohtus üldjuhul tõendite esmast hindamist. Ringkonnakohus kontrollib, kas esimese astme kohus on tõendeid hinnanud menetlusseaduse nõuete kohaselt. Ka on

---

¹⁰³ RKKKo 3-1-1-55-07.

¹⁰⁴ Kergandberg/Pikamäe, lk 767.

¹⁰⁵ RKKKo 3-1-1-7-00 p 3 ja RKKKo 3-1-1-88-98 p 1.

¹⁰⁶ RKKKo 3-1-1-67-09 p 8.

¹⁰⁷ RKKKo 3-1-1-17-03 p 14.

ringkonnakohtus võimalused tõendite, eeskätt tunnistajate ütluste vahetuks tajumiseks ja hindamiseks piiratud.¹⁰⁸

Eeltoodut puudutavalt on Riigikohtu kriminaalkolleegium korduvalt¹⁰⁹ väljendanud seisukohta, et kui erinevad kohtud hindavad tõendeid nii erinevalt, et ühel juhul mõistetakse nende tõendite alusel kohtualune talle inkrimineeritud kuriteos õigeks ja teisel juhul nende samade tõendite alusel süüdi, peavad kohtud eriti hoolikalt täitma kriminaalasja arutamise igakülguse, täielikkuse ja objektiivsuse nõuet. Sellisel juhul peab ringkonnakohtus lisaks omapoolsele tõendite analüüsile näitama ära ka esimese astme kohtu poolt tõendite hindamisel tehtud vead, mis viisid kohtu järeldused mittevastavusse faktiliste asjaoludega.

Põhimõtteliselt võib ringkonnakohtu lahendid liigitada kolmeks. Esiteks lahendid, kus apellatsiooniate jätab kohtuotsuse muutmata. Ilmselt ei vaja pikemat selgitamist, et taolised kohtuotsused tehakse siis, kui esimese astme poolt tehtud otsus on seaduspärane ning piisavalt motiveeritud.¹¹⁰

Teiseks lahendid, mille puhul on ringkonnakohtus pädev maakohtu otsust täies ulatuses või osaliselt tühistama ning tegema uue kohtuotsuse.¹¹¹ Seadusandja on näinud ette maakohtu otsuse tühistamise neljal alusel, kohtuliku uurimise ühekülguse või puudulikkuse tõttu, materiaaõiguse väärade kohaldamise tõttu, kriminaalmenetlusõiguse olulise rikkumise esinemisel või mõistetud karistuse või muu mõjutusvahendi mittevastavuse korral kuriteo raskusele ja süüdimõistetud isikule.¹¹² Küsimus tekib, kas kuriteo tunnuste alla subsumeeritavate faktiliste asjaolude arvatavat väärade tuvastamist tuleb vaadelda materiaaõiguse ebaõige kohaldamisena, kriminaalmenetluse olulise rikkumisena või hoopis kohtuliku uurimise ühekülguse või puudulikkusena? Ehk teisisõnu, kas olukorras, kus maakohus on andnud faktiküsimustele teistsuguse hinnangu kui seda hakkab tegema ringkonnakohtus, tuleks ringkonnakohtul vastav lahend tühistada ning teha uus otsus või hoopis vastav lahend tühistada ja saata kriminaalasi uueks arutamiseks esimese astme kohtule.

Kui lugeda kriminaalmenetluse seadustiku kommentaare, ei leia sealt täpsemat käsitlust KrMS § 337 lg 2 p 2 kasutusala kohta, mida käesoleva töö autor loebki kolmandaks suuremaks ringkonnakohtu lahendite grupiks. KrMS § 337 lg 2 p 2 sätestab ringkonnakohtu

---

¹⁰⁸ Samas, p 8.

¹⁰⁹ RKKKo 3-1-1-17-03 ja RKKKo 3-1-1-38-99.

¹¹⁰ Kergandberg/Pikamäe, lk 778.

¹¹¹ KrMS § 337 lg 1 p 4 - RT I, 16.04.2013, 3.

¹¹² KrMS § 338 - RT I, 16.04.2013, 3.

pädevuse olukorras, kus apellatsioonimenetluses on ilmsiks tulnud asjaolud, mis välistavad sisulise lahendi tegemise ringkonnakohtu poolt. Eeltoodud sätte kohaselt võib ringkonna kohus määrusega tühistada kohtuotsuse täies ulatuses või osaliselt ja saata kriminaalasja uuesti arutada esimese astme kohtule. Üldistatult saab nendeks asjaoludeks lugeda kõrvaldamatu kriminaalmenetlusõiguse olulise rikkumise või kriminaalmenetlust välistavate asjaolude tuvastamise.

Siinkohal muutis Riigikohus oma hiljutises lahendis ka senist praktikat ja leidis, et KrMS § 337 sõnastus on vastuoluline. Nimetatud sätte esimese lõike punkti 1 kohaselt võib ringkonnakohtus jätta esimese astme kohtu otsuse muutmata ja apellatsiooni rahuldamata ringkonnakohtu otsusega. Lõige 2 punkt 2 lubab aga maakohtu otsuse tühistada osaliselt ja saata kriminaalasja uueks arutamiseks määrusega. Seega olukorras, kus ringkonnakohtus jätab apellatsiooni rahuldamata ja maakohtu otsuse põhiosas muutmata, kuid tühistab esimese astme kohtuotsuse osaliselt ning saadab selles osas asja uueks arutamiseks, puudub seaduses selge norm, millest juhinduda. Juhul kui ringkonnakohtus jätab määrusega kaitsja apellatsiooni rahuldamata ja maakohtu otsuse muutmata, piirab see oluliselt kohtumenetluse poole kaebeõigust, sest määruskaebemenetluses ei saa lahendada isiku süüküsimust, vaid üksnes kriminaalmenetluses tõusetunud lihtsamaid üksiküsimusi. Samuti on määruskaebemenetluses võrreldes kassatsioonimenetlusega oluliselt lühem kaebuse esitamise tähtaeg.¹¹³

2.3. Apellatsioonikohtu pädevus faktiliste asjaolude väärastatuse korral

Faktiliste asjaolude maakohtu poolsele valele tuvastamisele apelleerides taotletakse sisuliselt ringkonnakohtu seisukohta küsimuses, kas tõendid jäeti õiguspäraselt avaldamata, uurimata või lubamatuna kõrvale. Samuti on võimalik, et maakohus tegi tõendite pinnalt valed järeldused. Apellatsioonkaebust esitades taotletakse ringkonnakohtult nimetatud küsimustes seisukoha võtmist ning seejärel uut tõendite kogumist hindamist ja uue otsuse tegemist või kriminaalasja saatmist maakohtule uueks arutamiseks.

Ringkonnakohtus käsitleb menetlusseadustiku kohaselt apellatsioonkaebuses tõstatatud küsimusi ning seejärel võtab seisukoha, kas on alust maakohtu otsuse tühistamiseks ja uue otsuse

---

¹¹³ RKKKo 3-1-1-38-13 p 6 ja 7.

tegemiseks või kriminaalasja saatmiseks maakohtule uueks arutamiseks,¹¹⁴ kuid kumba võimalust ringkonnakohus kasutama peaks, seadus ei sätesta. Eeltoodust tulenevalt võiks justkui järeldada, et tegu on ringkonnakohtu kaalutusotsusega, mis ei ole õiguskirjanduses veel suuremat tähelepanu saanud. Samuti on küsitav, kas olukorras, kus ringkonnakohus otsustab saata asja maakohtule uueks arutamiseks, tuleks seda teha samas või pigem teises kohtukoosseisus. Järgnevalt pakub käesoleva teadustöö autor, millistest aspektidest lähtuvalt peaksid ringkonnakohtud vastavaid otsuseid tegema.

Nagu eelnevalt mainitud on ringkonnakohtul vigade tuvastamisel maakohtu töös suures plaanis kaks võimalust – teha ise uus otsus või saata kriminaalasi esimese astme kohtule uueks arutamiseks. Ringkonnakohus teeb apellatsioonkaebuses esitatud taotlusest lähtudes või sellest sõltumata uue otsuse, kui ta tuvastab materiaalõiguse ebaõige kohaldamise või kriminaalmenetlusõiguse olulise rikkumise, mis süüdistatava olukorda raskendab.¹¹⁵ Tagasisaatmise korral saab ringkonnakohus aga ka otsustada, kas asi saadetakse esimese astme kohtule uueks arutamiseks samas kohtukoosseisus või teises kohtukoosseisus. Viimati nimetatul korral ei ole aga tegemist piirideta ringkonnakohtu diskretsiooniotsusega, kuivõrd kriminaalmenetluse seadustik kirjutab ette, milliste rikkumiste korral nimetatud valikuvõimalus ringkonnakohtule üldse tekib.

Nii näiteks sätestab KrMS § 341 lg 1, et tuvastades kriminaalmenetlusõiguse olulise rikkumise kriminaalmenetluse seadustiku § 339 lõike 1 punktide 1–5 või 9–10 järgi, tühistab ringkonnakohus kohtuotsuse ja saadab kriminaalasja maakohtule uueks arutamiseks teises kohtukoosseisus. Sama sätte lõige 2 aga sätestab, et tuvastades kriminaalmenetlusõiguse olulise rikkumise käesoleva seadustiku § 339 lõike 1 punktide 6–8 või 11 järgi, tühistab ringkonnakohus kohtuotsuse ja saadab kriminaalasja maakohtule uueks arutamiseks samas või teises kohtukoosseisus.

Tähelepanelik lugeja märkab, et seadusandja kehtestab juhtumid, mille esinemisel saab ringkonnakohus toimida vaid seadusega kindlaks määratud viisil¹¹⁶ ning juhtumid, mille esinemisel on ringkonnakohtul võimalik valida, kas saadab kriminaalasja maakohtule uueks arutamiseks samas või teises kohtukoosseisus,¹¹⁷ ning seab äsjanimetatud võimalused vastavusse esimese astme menetluses toime pandud kriminaalmenetlusõiguse olulise

---

¹¹⁴ Tallinna Ringkonnakohtu 13.06.2012.a kohtumäärus asjas nr 1-10-11848.

¹¹⁵ KrMS § 340 lg 1 - RT I, 22.03.2013, 17.

¹¹⁶ KrMS § 341 lg 1 sisalduva korral - RT I, 22.03.2013, 17.

¹¹⁷ KrMS § 341 lg 2 sisalduva korral - RT I, 22.03.2013, 17.

rikkumisega. Seadusandja on välja toonud ka kriminaalmenetlusõiguse olulise rikkumise loetelu,¹¹⁸ mööndusega, et kohus võib tunnistada oluliseks ka kriminaalmenetlusõiguse muu rikkumise, millega kaasneb või võib kaasneda ebaseaduslik või põhjendamatu kohtuotsus.¹¹⁹

KrMS § 338, mis sätestab kohtuotsuse apellatsioonikorras tühistamise alused, teeb vahet materiaalõiguse ebaõigel kohaldamisel ja kriminaalmenetluse olulisel rikkumisel, mistõttu tuleb otsustada, kas olukorda, kus ringkonnakohus tuvastab faktilisi asjaolusid maakohtust erinevalt, saab käsitleda materiaalõiguse ebaõige kohaldamisena maakohtu poolt või on faktiliste asjaolude ebaõige tuvastamise puhul hoopis tegemist kriminaalmenetlusõiguse olulise rikkumisega. Käesoleva töö autor leiab, et materiaalõiguse kohaldamisest saab alles siis rääkida, kui menetlusõiguslikult on kõik korrektne. Teisisõnu saab väärast materiaalõiguse kohaldamisest rääkida alles siis, kui kriminaalmenetluse olulisi rikkumisi ei esine, kuid sellegi poolest on tegemist näiteks vale kvalifikatsiooniga. Kriminaalmenetluse reguleerimisesemest lähtuvalt tuleks faktiliste asjaolude selgitamise ning tõendite hindamisega seotud küsimusi lugeda pigem kriminaalmenetluse oluliseks rikkumiseks,¹²⁰ seda lähenemist toetab ka kohtupraktika.¹²¹

Nagu eelnevalt selgitatud, tuleb kriminaalmenetlusõiguse olulise rikkumise puhul tuvastada, missuguse rikkumisega on tegemist. Vaja on välja selgitada, kas kriminaalmenetlusõiguse oluline rikkumine on apellatsioonimenetluses kõrvaldatav või tuleb kriminaalasi saata maakohtule uueks arutamiseks. Subsumeerides tekkinud probleemi faktiliste asjaolude tuvastamisel seadusandja poolt kehtestatud kriminaalmenetlusõiguse olulise rikkumise kirjelduse alla, saame ka teada, kas faktiliste asjaolude väärast tuvastamise korral tuleb kriminaalasi saata maakohtule uueks arutamiseks samas või teises kohtukoosseisus.

KrMS § 339 lg 1 kohaselt on kriminaalmenetlusõiguse olulise rikkumisega tegemist, kui:

1. kriminaalajas on kohtulahendi teinud ebaseaduslik kohtukoosseis;
2. kriminaalaja on arutatud süüdistatava puudumisel, kuigi süüdistatava osavõtt asja arutamisest oli kohustuslik;
3. kaitsja ei ole kohtumenetluses osalenud, kuigi kaitsja osavõtt oli kohustuslik;
4. prokurör ei ole kohtumenetluses osalenud, kuigi prokuröri osavõtt oli kohustuslik;

---

¹¹⁸ KrMS 339 lg 1 - RT I, 22.03.2013, 17.

¹¹⁹ KrMS § 339 lg 2 - RT I, 22.03.2013, 17.

¹²⁰ Kergandberg/Pikamäe. lk 780-781.

¹²¹ RKKKo 3-1-1-10-11 ja RKKKo 3-1-1-21-09.

5. kohtuotsust tehes on rikutud kohtunike nõupidamissaladust;
6. kohtuotsust ei ole allkirjastanud kõik kohtukoosseisu kuuluvad isikud;
7. kohtuotsuses puudub põhjendus;
8. kohtuotsuse resolutiivosa järeldused ei vasta tõendamiseseme tuvastatud asjaoludele;
9. kriminaalasja on arutatud tõlgi osavõtuta keeles, mida süüdistatav ei valda;
10. puudub kohtuistungis protokoll, välja arvatud käskmenetluse asjades;
11. üldkorras kriminaalasja arutava maakohtu kohtukoosseisu liikmed on osalenud enne arutatavas asjas kohtuotsuse tegemist teise üldkorras kohtusse saadetud kriminaalasja
12. kohtulikult arutamisel on rikutud ausa ja õiglase kohtumenetluse põhimõtet.

Nagu eelnevalt välja toodud, kehtestab seadus kohustuse saata kriminaalasi maakohtule uueks arutamiseks teises kohtukoosseisus, kui kriminaalmenetlusõiguse oluline rikkumine on tuvastatav punktide 1-5 või 9-10 järgi. Faktiliste asjaolude väär tuvastamine ei seondu aga nimetatud punktidega. Pigem võiks faktiliste asjaolude väär tuvastamine olla seotud punktiga 8, mille kohaselt on kriminaalmenetlusõiguse oluline rikkumine, kui kohtuotsuse resolutiivosa järeldused ei vasta tõendamiseseme tuvastatud asjaoludele.

Hiljutine kohtupraktika välistab ka selle võimaluse. Riigikohus on oma hiljutises lahendis leidnud, et kohtuotsuse resolutiivosa järelduste mittevastavusega tõendamiseseme tuvastatud asjaoludele on tegemist siis, kui kohtuotsuse põhiosas kohtu poolt tuvastatuks loetud asjaoludest on resolutiivosas tehtud objektiivselt ebaõige järeldus. Kui kohtuotsuse resolutiivosa on loogilises kooskõlas põhiosast tulenevate järeldustega, ei saa rääkida KrMS § 339 lg 1 p-s 8 toodud menetlusõiguse olulisest rikkumisest.¹²² Lisaks loetelule on jäetud kohtule võimalus tunnistada oluliseks ka kriminaalmenetlusõiguse muu rikkumine, millega kaasneb või võib kaasneda ebaseaduslik või põhjendamatu kohtuotsus.¹²³

Igal juhul on selge, et nii KrMS § 339 lg 1 p 8 kui ka § 339 lg 2 kohaldamise korral oleks KrMS § 341 lõigetest 2 ja 3 tulenevalt apellatsioonikohtu otsustada, kas kriminaalasi saadetakse maakohtule uueks arutamiseks samas või teises kohtukoosseisus. Tegemist on diskretsiooniga, mida seadus täpsemalt ei sisusta. Kriminaalmenetluse seadustiku eelnõu seletuskirjast saab lugeda, et võimalus saata kriminaalasi tagasi samale kohtukoosseisule viidi

---

¹²² RKKKo 3-1-1-13-12.

¹²³ KrMS § 339 lg 2 - RT I, 22.03.2013, 17.

sisse vältimaks olukorda, kus mõni kitsapiiriline kriminaalmenetlusõiguse rikkumine toob kaasa kriminaalasja täiemahulise uue uurimise, sh kõikide tunnistajate uue ülekuulamise.¹²⁴

Olukorras, kus ei ole tegemist kriminaalmenetlusõiguse sellise olulise rikkumisega, mis seaks kahtluse alla kõigi protsessitoimingute usaldusväarsuse, oleks ratsionaalne korrata asja uuel arutamisel vaid neid toiminguid, mis olid nõ "rikkumisest nakatatud". Süüteoasja saatmine uueks arutamiseks samale kohtukoosseisule oleks otstarbekas ka küllalt sagedastel juhtudel, mil kohtuotsus tühistatakse selle ebapiisava põhjendatuse tõttu. Sellisel juhul võiks kohtuasja uus arutamine piirduda oluliselt väiksemahulise kohtuliku uurimisega, kuna kohtukoosseis on tõenditega juba tuttav.¹²⁵

2.4. Apellatsioonikohtute volitused praktikas

Ringkonnakohus peab oma otsuste tegemisel ka mõtlema, kuidas paistab lahendatav olukord ühiskonnale. Kohtul tuleb kaaluda, millise jälje jätab ühiskonda olukord, kus kaks kohtuastet hindavad faktilisi asjaolusid täiesti erinevalt. See justkui näitaks, et esimese astme kohus ei ole oma ülesannete tasemel ning põhjustaks usaldamatust ning samast asjast tulenevalt ka koheselt ringkonnakohtu menetluskoormuse kasvu. Seejuures tuleb arvestada, et õiguses valitseb sageli tõlgendusvariantide paljusus, mistõttu ei ole kahe kohtu hinnangute lahknevus midagi harukordset ega ebanormaalset.¹²⁶

Eelnevalt sai tuvastatud neli erinevat lähenemisvõimalust seoses faktiliste asjaolude tuvastamisega apellatsioonikohtus. Esiteks lähenemine, mille kohaselt tuvastab faktilisi asjaolusid ainult esimene kohtuaste. Teiseks Eestis praktiseeritav lähenemine, mille kohaselt ka apellatsioonikohtus faktilisi asjaolusid tuvastatakse ning millel on omakorda kolm erinevat lähenemisvõimalust. Esiteks olukord, mil ringkonnakohus teeb faktiliste asjaolude väärastuvastamise korral ise uue otsuse. Teiseks olukord, mil ringkonnakohus saadab faktiliste asjaolude väärastuvastamise korral kriminaalasja maakohtule uueks arutamiseks samas

---

¹²⁴ Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri (602) , lk 10. Internetis 13.04.2013 seisuga kättesaadav veebiaadressilt: [http://www.riigikogu.ee/?page=pub_file&op=emsplain2&content_type=application/msword&file_id=795438&file_name=Kriminaalmenetluse%20seletuskiri%20\(602\).doc&file_size=736256&mnsensk=599+SE&fd=2011-04-13](http://www.riigikogu.ee/?page=pub_file&op=emsplain2&content_type=application/msword&file_id=795438&file_name=Kriminaalmenetluse%20seletuskiri%20(602).doc&file_size=736256&mnsensk=599+SE&fd=2011-04-13)

¹²⁵ Samas , lk 105.

¹²⁶ Samas , lk 76.

koosseisus. Viimasena olukord, mil ringkonnakohus saadab faktiliste asjaolude väärastuvastamise tuvastuse korral kriminaalasja maakohtule uueks arutamiseks teises kohtukoosseisus.

Järgnevalt analüüsib teadustöö autor, kuidas Eesti apellatsioonikohtud on oma volitusi kasutanud ning praktikasse juurutanud. Hilisemast kohtupraktikast paistab silma Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 3. detsembri 2012.a kohtuotsus kriminaalasjas nr 3-1-1-107-12, kus Tallinna Ringkonnakohus, tuvastades faktilisi asjaolusid Harju Maakohtust teisiti, tühistas Harju Maakohtu otsuse ning tegi ise uue otsuse.¹²⁷ Riigikohtu kriminaalkolleegium aktsepteerib taolist apellatsioonikohtupoolset lähenemist lisades, et ringkonnakohus, tehes süüdistatava süüküsimuse osas sama tõendikogumi pinnalt maakohtuga võrreldes vastupidise otsuse, peab sellist otsustust eriti põhjalikult motiveerima. Lisaks kohtu omapoolsele tõendite analüüsile peab ringkonnakohus ära näitama ka esimese astme kohtu poolt tõendite hindamisel tehtud vead, mis viisid kohtu järeldused mittevastavusse faktiliste asjaoludega. Esimese astme kohtu poolt tõendite hindamisel tehtud vigade ära näitamata jätmine tähendab ringkonnakohtu otsuses motiivide puudumist KrMS § 339 lg 1 p 7 mõttes.¹²⁸

Samuti on apellatsioonikohus, tuvastades faktilisi asjaolusid maakohtust erinevalt, teinud ise uue lahendi kohtusaagas, mis päädis Riigikohtu kriminaalkolleegiumi poolt 3. mail 2012.a tehtud kohtuotsusega nr. 3-1-1-38-12. Nimetatud lahendis aktsepteerib Riigikohus samuti, et apellatsioonikohus on hinnanud faktiküsimusi maakohtust erinevalt ning teinud faktiliste asjaolude tuvastamist puudutavas küsimuses ise uue otsuse.

Ringkonnakohtu tõenditele maakohtust teistsuguse hinnangu andmist on Riigikohus käsitlenud ka 22. juuni 2011.a lahendis nr. 3-1-1-48-11. Ka sel juhul tühistas Tallinna Ringkonnakohus, tuvastades faktilisi asjaolusid maakohtust erinevalt, esimese astme kohtu poolt tehtud otsuse ning tegi ise uue otsuse, andes seejuures tõenditele maakohtust erineva hinnangu. Riigikohus andis nimetatud juhul ringkonnakohtu tegevusele kohtuasjas 3-1-1-107-12 avaldatud arvamusega identse hinnangu. Samasugune on lähenemine ka Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 1. aprilli 2004. a otsuses nr. 3-1-1-16-04, 13. oktoobri 2006. a otsuses nr. 3-1-1-89-06, 18. detsembri 2007. a otsuses nr. 3-1-1-85-07.

Kuivõrd kõik kaasused Riigikohtuni ei jõua vaatab käesoleva teadustöö autor kohtute eeltoodust teistsugust lähenemist otsides ringkonnakohtute praktikasse. Teistsugune

---

¹²⁷ RKKKo 3-1-1-107-12 p 4.

¹²⁸ Samas p. 7.

lähenemine õnnestus leida Tallinna Ringkonnakohtu praktikast. Tallinna Ringkonnakohtu 13.06.2012.a kohtumäärusega 1-10-11848 tühistab ringkonnakohus faktilisi asjaolusid teisiti hinnates maakohtu otsuse ja saadab kriminaalasja maakohtule uueks arutamiseks teiseks kohtukoosseisus. Kuivõrd ringkonnakohus ei nõustunud prokuröri seisukohtadega kõigi tõendite osas, rahuldab ringkonnakohus apellatsiooni osaliselt. Ringkonnakohus pidas vajalikuks saata kriminaalasi arutamiseks maakohtule teiseks kohtukoosseisus põhjendusel, et asjas otsuse teinud kohtukoosseis on oma sisulise seisukoha juba kujundanud, vajalik on aga uus tõendite hindamine.¹²⁹

Riigikohtust lähtuvat praktikat hinnates võib teha järelduse, mille kohaselt vähemalt suund Eesti kohtupraktikas on võetud sinna poole, et faktiliste asjaolude maakohtust erinevalt tuvastamise korral teeb ringkonnakohus ise uue lahendi, mitte ei saada kriminaalasja maakohtule uueks arutamiseks. Uut lahendit tehes peab ringkonnakohus olema eriti põhjalik, kuid mida tähendab eriline põhjalikkus, Riigikohus ei sisusta. Objektiivselt hinnates peaks kõik põhjendamist ja motiveerimist vajavad lahendid olema eriti põhjalikult motiveeritud. Lubamatu oleks teatud tüüpi lahendeid pealiskaudselt motiveerida. Käesoleva magistritöö autori arvates on võimalik, et ülaltoodud Riigikohtu seisukoha puhul on tegemist parima võimaliku valikuga halbade seast. Seadusandja ei ole sisustanud, kuidas sellistel puhkudel peab käituma, mistõttu on Riigikohus pakkunud välja omapoolse lahenduse. Seaduse kohaselt on lubatud ka teistsugune lähenemine.

---

¹²⁹ Tallinna Ringkonnakohtu 13.06.2012.a kohtumäärus asjas nr 1-10-11848.

3. Eesti apellatsioonimenetluse kohasus

3.1. Eesti apellatsioonimenetluse kohasuse ökonoomiline aspekt

Eelnevalt selgitas käesoleva teadustöö autor, millises mahus on seadusandja otsustanud kohtumenetlust erinevates kohtuinstantsides, eelkõige apellatsiooniastmes, läbi viia ning kuidas see praktikas ka rakendub. Seadusandja ja kohtupraktika poolt välja töötatud regulatsiooni kohasust ja sobivust hinnates tuleb analüüsida mitmeid erinevaid aspekte. Järgnevalt vaatleb käesoleva töö autor Eesti apellatsioonimenetluse kohasust kohtumenetluse ökonoomsuse aspektidest lähtuvalt.

Menetlusõigust looval riigil on raske, kui mitte võimatu, luua süsteemi, mis vastaks üheaegselt iga üksikisiku ning samas ka ühiskonna kui terviku ootustele, olles samal ajal vastavuses ka riigi majandusliku suutlikkuse ning mõistliku menetlusaja nõuetega. Hoolimata vajadusest kindlustada õige ja kõigile sobivaim lahend, peab leiduma mõistlikkuse piir, milleni seda õiget lahendit on otstarbekas otsida.

Seda piiri otsides peab seadusandja kaaluma erinevaid aspekte¹³⁰, leides lõpuks ühiskonnale sobivaima kompromisslahenduse.¹³¹ Kindlasti ei tohi kulukuse all silmas pidada üksnes materiaalselt ja majanduslikku kulu, eeltoodu kõrval on tähtis ka ajaline kulu. Euroopa Inimõiguste Kohus on pööranud korduvalt¹³² nii Eesti Vabariigi kui ka teiste Euroopa riikide tähelepanu vajadusele tõhustada kontrolli kohtumenetluse läbiviimise üle mõistliku aja jooksul. Sarnaseid korralekutsuvaid meeldetuletusi on mitut puhku teinud ka Eesti Vabariigi põhiseaduslike institutsioonide esindajad, kes põhiõiguste järgimise eest vastutavad.¹³³ Antud on selge sõnum, et Eestil tuleb läbi mõelda kord, mis reguleerib kaebuste esitamist ja lahendamist, kui on rikutud isiku õigust kohtumenetlusele mõistliku aja jooksul.¹³⁴

Veneetsia Komisjon on teinud uurimuse riigisiseste õiguskaitsevahendite efektiivsusest ebamõistliku pikkusega kohtumenetluse puhul. Selles analüüsitakse nii Euroopa Inimõiguste

---

¹³⁰ Käesoleva teadustöö lisas nr. 1 pakub teadustöö autor näidiseks välja tabeli, mille abil võiks seadusandja sobivaima lahenduseni jõuda.

¹³¹ Nimetatud kompromisslahendus võiks tuleneda käesoleva teadustöö lisas nr. 1 pakutud tabelist.

¹³² Viimane EIK otsus Eesti vastu mõistliku menetlusaja nõude rikkumise kohta on tehtud 29. jaanuaril 2009 asjas *Missenjoy vs. Eesti*, 02.12.2003 otsus asjas *Treial vs. Eesti* ning 18.01.2007 otsus asjas *Štšiglitsov vs. Eesti*, kus kohus tuvastas mõlemal korral mõistliku aja põhimõtte rikkumise.

¹³³ Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri (602), lk 80.

¹³⁴ Samas, lk 82.

Kohtu kui ka Euroopa Nõukogu liikmesriikide kogemusi ja tagajärgi. Nii näiteks on Itaalia, mis on üheks probleemseimaks riigiks kõnealuses küsimuses, välja töötanud sellekohase eraldi seaduse, nähes ette vastava kahju hüvitamise võimaluse. Samasugune regulatsioon on loodud ka Poola õigusesse. Muidugi on kahju hüvitamine vaid tagantjärele reaktsioon mõistliku aja põhimõtte rikkumisele,¹³⁵ kuid mõistliku menetlusaja suhtes on Eesti Vabariigi puhul sellegi poolest märgata paranevat tendentsi.

Sõltudes kriminaalasja menetlemise liigist, oli Eesti kriminaalmenetluses 2011.a lahendatud kriminaalasjade keskmine menetlusaeg erinev. Maakohtutes keskmiselt oli kriminaalasjades üldmenetluses lahendatud asjade keskmine menetlusaeg 345 päeva, lühimenetluses 101 päeva, kokkuleppemenetluses 32 päeva ning käskmenetluses 24 päeva.¹³⁶ Üldmenetluses lahendatud kriminaalasjade keskmine menetlusaeg lühenes 2011.a kõikides maakohtutes. Tartu Maakohtus lahendatud üldmenetlusasjade keskmine menetlusaeg lühenes 161 päeva võrra (34,2%), Viru Maakohtus lühenes keskmine menetlusaeg 173 päeva võrra (27,1%), Pärnu Maakohtus lühenes keskmine menetlusaeg 45 päeva võrra (14,9%) ning Harju Maakohtus jäi keskmine menetlusaeg praktiliselt samale tasemele lühenedes 8 päeva võrra (2,5%). Positiivne on, et suurima töökoormusega Harju Maakohtus lühenesid nii üldmenetluskui ka lühimenetlusasjade keskmine menetlusaeg. Samuti on positiivne, et Viru Maakohtus, kus aastaid on olnud väga pikk üldmenetlusasjade lahendamise menetlusaeg, on muutunud see oluliselt lühemaks ning teiste maakohtutega võrreldavamaks.¹³⁷

Apellatsioon- ja määruskaebemenetluses kokku vaadati 2011.a läbi 2388 kaebust, mida on 5% rohkem kui aastal 2010 apellatsioonimenetluses läbivaadatud kaebusi. 2010.a lahendatud asjade keskmine menetlusaeg oli apellatsioonimenetluses 59 päeva, mis samuti on näidanud positiivset tendentsi langedes 2011.a 54 päeva peale. Endiselt on märgata, et Tallinna Ringkonnakohus lahendab apellatsioonimenetluses kriminaalasju kiiremini, tehes seda 2010. aastal keskmisel 50 päevaga ning 2011. aastal keskmiselt 48 päevaga. Tartu Ringkonnakohus lahendas apellatsioonimenetluses kriminaalasju 2010. aastal keskmiselt 79 päevaga ning 2011. aastal, tunduvalt kiiremini, 65 päevaga.¹³⁸

---

¹³⁵ Samas, lk 82.

¹³⁶ Kohtute kaupa ülevaate ning võrdluse annab käesoleva töö lisa nr. 2.

¹³⁷ I ja II astme kohtute statistilised menetlusandmed 2011.a kokkuvõte. Justiitsministeerium, Justiitshalduspoliitika osakond, Õigusloome arendus ja talitus. Tallinn 2012, lk 5.

¹³⁸ Samas, lk 6, 14 ja 15.

Statistiliselt on oluline ka välja tuua, et 2011.a vaadati kokku apellatsioonimenetluses läbi 784 kohtuasja, millest 622-l korral jäeti apellatsioonikohtu poolt maakohtus tehtud lahend muutmata. Tegemist on 79.3%-lise osakaaluga läbivaadatud kriminaal-asjade arvust. Maakohtu lahend tühistati täielikult üksnes 43-l korral, mis moodustab 5.5%¹³⁹ läbivaadatud kriminaal-asjade arvust. Autoril on hea meel tõdeda, et menetluse ajalise kestvuse aspekt näitab positiivset tendentsi ning samuti on kontrolli all ka maakohtu lahendite tühistamise osakaal, kuid oluline on uurida ka riigile tekkivat materiaalsset kulu.

Tänane võistlevusse pürgiv kohtumenetlus, on kahtlemata ressursi neelav konstruktsioon. Ühest küljest nõuab seadus legaliteediprintsiibi tingimustes objektiivset kohtueelset menetlust, teisalt aga eeldab kohtueelselt kogutu tõenduslikku dubleerimist kohtus. Sisuliselt tuleb riigil iga isikuline tõend katta kaks korda – kohtueelses menetluses, et tagada menetluse objektiivsus ja süüdistuse põhistasus, ning kohtus vahetu kohtupidamise käigus.¹⁴⁰ Samuti ei ole välistatud ka tõendite kolmas uurimine, sest nagu eelnevalt selgitatud¹⁴¹, saab ringkonnakohus apellatsioonikohtuna soovi korral samuti kõiki tõendeid vahetult uurida ning faktilisi asjaolusid uuesti tuvastada. Kulused silmas pidades saab arutleda, kas apellatsioonimenetlus peaks olema esimese astme menetluse kordus, kus pooltel on võimalik üle käia nii kõik asjasse puutuvad faktiküsimused, õiguslikud küsimused kui ka muud materiaal- ja menetlusõigusega seonduvad küsimused ning probleemid või peaks apellatsioonimenetlust lähendama Ameerika Ühendriikide õigussüsteemile.

Rääkides kohtusüsteemi küllaltki suurest kulufaktorist riigile ning maksumaksjale on oluline võrrelda erinevate riikide riigieelarveid ning kohtumenetluse kulutatavaid summasid. Enne veel kui saame rääkida, mis meie apellatsioonimenetluses on valesti ning tuleks teha teisiti, analüüsides probleeme meie apellatsioonimenetlusega seonduvates aspektides ning võttes lahenduste pakkumiseks eeskju välismaal toimuvast, tuleb arutleda, kui palju kohtupidamine ühele või teisele riigile maksma läheb. Selline arutelu on vajalik, sest Eestile sobivaimat lahendust otsides ei saa me üle ega ümber meie riigi majanduslikust võimekusest. Kui võtta eeskju mõnest meile pealtnäha sobiva apellatsioonimenetluse lahendusega riigist võib

---

¹³⁹ 2010. a 4,8% ja 2009. a 6.6%. I ja II astme kohtute statistilised menetlusandmed 2010.a kokkuvõte. Justiitsministeerium, Justiitshalduspoliitika osakond, Õigusloome arendus ja talitus. Tallinn 2011, lk 15 ja I ja II astme kohtute statistilised menetlusandmed 2009.a kokkuvõte. Justiitsministeerium, Justiitshalduspoliitika osakond, Õigusloome arendus ja talitus. Tallinn 2010.

¹⁴⁰ Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri (602), lk 5.

¹⁴¹ Vt käesoleva teadustöö peatükk nr. 2.

selguda tõsiasi, et nimetatud riik kulutab õigusemõistmisele rohkem ressursi, kui suudab seda teha Eesti Vabariik. Teisisõnu, ei tohi meie õigussüsteemis tekkida olukorda, kus proovime võtta õigust üle näiteks Saksamaalt, Norrast või Ameerika Ühendriikidest, arvestamata, et nimetatud riikide eelarve ning majanduslik võimekus on meist tunduvalt suurem.

Õigusemõistmisele tehtavate kulutuste suurust ja selle seotust riigieelarve suurusega on uurinud *The European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ)*. CEPEJ poolt 2012.a koostatud ülevaatest on näha, millised on enamiku Euroopa Liidu riikide¹⁴² kulutused kohtupidamisele ning nimetatud kulutuste suhet riigieelarvega üldiselt. Koheselt on märgatav teiste Euroopa Liidu riikidega võrreldes Eesti Vabariigi suhteliselt väike riigieelarve, mis meie suurust silmas pidades, on ka mõistetav.¹⁴³ CEPEJ toob eraldiseisvalt välja ka riikide kulutused esimese- ja teise astme kohtumenetlusele.¹⁴⁴ Riigieelarve ning esimese- ja teisele kohtuastmele tehtavate kulutuste võrdlemise kaudu saab leida suhte, kui suure osa üks või teine riik kogu riigi eelarvest suunab esimese ja teise astme kohtumenetlusele. Tulemuseks saame protsentuaalse võrdlustabeli,¹⁴⁵ millest on näha, et Eesti riigi kulu esimese- ja teise astme kohtumenetlusele moodustab 1.9% meie riigieelarvest. Sellise tulemusega asume Euroopa Liidu mõistes küllaltki kesksel kohal, kulutades rohkem näiteks Saksamaast, kes kulutab samadel asjaoludel 1.6% riigieelarvest. Norra puhul on tegemist ühe kohtupidamisele enim kulutava riigiga, mille kulutused kohtumenetlusele moodustavad 3.3% riigieelarvest.

Analüüsime, kas faktiliste asjaolude tuvastamise keelamine apellatsioonikohtutele ning apellatsioonikohtutest üksnes õiguslike küsimustega tegelevate kohtute moodustamine vähendaks riigil apellatsioonimenetlusele kuluvat ressursi, läheb vaja rohkesti andmeid, mida käesoleva töö autoril ei õnnestunud leida. Samuti oleks siinkohal tegemist äärmiselt mahuka uuringuga, mis peaks olema omaette teadustöö teemaks. Selle jaoks, et teha järeldusi kui suure osa riigieelarves sisalduva esimese ja teise astme kohtumenetlusele määratud kulutustest moodustab apellatsioonimenetlusele suunatav ressurss, on vaja teada, kui palju on teatud riikidel üldse kohtuasju ning kui suure osa kohtumenetlusele kulutatavatest summadest moodustavad personalikulud. Samuti tuleks uurida, kuidas erinevad eri riikide kulutused keskmiselt kriminaalasja kohta ja milline on esimese ja teise astme kohtuasjade menetluste arv. Hea oleks, kui saaks eraldiseisvana välja tuua ka esimesele ja teisele astme menetlusele

---

¹⁴² Kahjuks jäävad sellest uuringust välja Ameerika Ühendriigid.

¹⁴³ Vt tabelit lisas nr 3.

¹⁴⁴ Vt käesoleva töö lisa nr 4.

¹⁴⁵ Euroopa Liidu liikmesriikide poolt riigieelarvest tehtavad kulutused õigussüsteemile. Käesoleva töö lisa nr 5.

tehtavad kulutused ning vaadata, kuidas need omavahel suhestuvad, otsides erinevusi kahe erineva apellatsioonikohtumudeli rakendamise vahel.

3.2. Põhiõiguste tagatus ja kompromissid erinevate õigusprintsipiide arvelt

Eesti apellatsioonimenetluse ja USA õigusruumis kasutusel oleva apellatsioonimenetluse võrdleva analüüsi valguses saab anda hinnangu, kas praegu Eesti apellatsioonikohtule faktiliste asjaolude tuvastamiseks antud volitused on meie ühiskonna vajadusi arvesse võttes optimaalsed ja kohased tagades seejuures ka kõikidele protsessiosalistele nende põhiõiguste kaitse. Ph.D. Uno Lõhmus on öelnud, et arusaam kriminaalmenetluse reeglitest jääb puudulikuks, kui ei arvestata põhiõigustega, sest kriminaalmenetlus mõjutab põhiõiguseid ja põhiõigused mõjutavad kriminaalmenetlust.¹⁴⁶

Siinkohal on asjakohane eelkõige PS § 24 lõikes 5 sisalduv edasikaebeõigus. Kas apellatsioonimenetluse mudel, milles ei saa faktide tuvastamise peale kõrgemalseisvale kohtule edasi kaevata on Eesti Vabariigi põhiseaduse ja Euroopa Inimõiguste Konventsiooniga kooskõlas? Nimelt sätestab PS § 24 lg 5, et igapähele on õigus tema kohta tehtud kohtu otsuse peale seadusega sätestatud korras edasi kaevata kõrgemalseisvale kohtule.¹⁴⁷ Nimetatud sätte esemelise kaitseala alla paigutub õigus esimese astme kohtus tehtud lahendi peale edasi kaevata kõrgemalseisvale kohtule.¹⁴⁸ Riigikohtu üldkogu hinnangul on PS § 24 lõikes 5 sisalduva põhiõiguse puhul tegemist lihtsa seadusreservatsiooniga edasikaebeõigusega. Üldkogu leidis, et nimetatud normist ei tulene isikute õigust vaidlustada ilma eranditeta kõiki kohtulahendeid ning seadusandjal on pädevus kohtulahendi olemusest lähtuvalt ja mõistlikele põhjendustele tuginevalt edasikaebeõigust diferentseerida.¹⁴⁹ Seega Ameerika Ühendriikides ja Iirimal kasutusel oleva apellatsioonimenetluse mudeli Eestisse ülevõtmine oleks vähemalt edasikaebeõigust silmas pidades põhiseaduspärane, kuid kas sama toetab ka EIÕK?

EIÕK põhitekst PS § 24 lõikes 5 sisalduva põhiõigusega analoogilist edasikaebeõigust ei sisalda. Edasikaebamisõigusest kriminaalasjades räägib EIÕK 7. lisaprotokolli artikkel 2,

---

¹⁴⁶ Lõhmus, U. Põhiõigustest kriminaalmenetluses. Juura uus väljaanne. Internetist 16.04.2013 seisuga kättesaadav aadressilt: http://www.juridica.ee/get_doc.php?id=1830

¹⁴⁷ Eesti Vabariigi põhiseadus § 24 lg 5 - RT I, 27.04.2011, 2.

¹⁴⁸ Riigikohtu üldkogu 12.04.2011.a otsus nr. 3-2-1-62-10 p 36.

¹⁴⁹ Samas, p 38.

mille lõike 1 kohaselt on igauhel, kelle kohus on kuriteos süüdi mõistnud, õigus pöörduda kõrgemalseisva kohtu poole tema süüdimõistmise või karistuse uuesti läbivaatamiseks. Selle õiguse kasutamise alused ja kord määratakse seadusega. Samas lõige 2 sätestab, et selle õiguse suhtes võib teha erandeid seaduses loetletud vähemtähtsate õigusrikkumiste korral või juhul, mil asjaomase isiku üle mõistis esimeses astmes kohut kõrgem õigusemõistmisinstants või kui isik on mõistetud süüdi pärast edasikaebamist tema õigeksmõistmise vastu.¹⁵⁰ Käesoleva töö autor jagab PS kommentaaride autorite arusaama, mille kohaselt on PS edasikaebeõiguse esemeline kaitseala tunduvalt leebem võrreldes EIÕK lisaprotokoll nr. 7 artiklis 2 sätestatuga.¹⁵¹

Põhiõigustest rääkides väärub antud magistritöö kontekstis tähelepanu ka Ameerika Ühendriikides kasutusel olev *Double Jeopardy* doktriin ehk nn topeltkaristamise keelu põhimõte.¹⁵² Tegemist on menetlusliku kaitse doktriiniga, mis kaitseb süüdistatavat õigeksmõistmise korral. Vastav doktriin on Eestis kirjutatud ka põhiseadusesse ning seega käsitletav põhiõigusena. Põhiseaduse § 23 lõikes 3 sätestatud nn topeltkaristamise keelu põhimõtte tähistab õigusriikliku õigusemõistmise kahe olulise põhimõtte – õiguskindluse ja nõ materiaalse õigluse konfliktsituatsioonis esimese põhimõtte kasuks tehtavat valikut. Kui kellegi teole mingi konkreetse eluliste asjaolude kogumi pinnalt on ühiskonna konfliktsituatsioonide lõplikuks lahendamiseks pädeva kohtusüsteemi poolt tehtud ja seadusjärgne kohtuotsusega õiguslik hinnang antud, on õigusrahu huvides teo hilisem õiguslik ümberhindamine keelatud ka siis, kui varasem hinnang osutub õiguslikult valeks.¹⁵³

Põhiõiguste süstemaatikas kuulub eeltoodud põhiõigus nn kaitseõiguste hulka ja menetlusõiguses ning süüteomenetluse praktikas toimib see põhimõtte süüteomenetlust välistava asjaoluna. Eeltoodust tulenevalt on selles printsiibis nähtud ka omalaadset sanktsioneerivat funktsiooni riigile, kuivõrd kuriteo esialgne pinnapealne uurimine võib välistada hilisema täiendava uurimise, peaks süüteo menetlejaid stimuleerima kohesele hoolikale faktiliste asjaolude uurimisele ja õiguslikule hindamisele.¹⁵⁴

---

¹⁵⁰ EIÕK lisaprotokoll nr. 7 artikkel 2: Internetist kättesaadav 30.04.2013 seisuga veebiaadressilt: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/1125B8C7-01C2-46CD-BE4C-37EACCFDFFC1/0/Convention_EST.pdf

¹⁵¹ Narits, R jt. Eesti Vabariigi Põhiseadus – Kommenteeritud väljaanne, 2012. § 24 p 27.

¹⁵² Õiguslalases kirjanduses tuttav ka kui ladinakeelne termin *ne bis in idem* ning sellest lähtuvalt ka lühendina NB.

¹⁵³ Narits, R jt. Eesti Vabariigi Põhiseadus – Kommenteeritud väljaanne, 2012. § 23 p 11.

¹⁵⁴ Samas, p 15.

Ometi on pealtnäha sama doktriini rakendamises oluline erinevus Ameerika Ühendriikide ja Eesti kriminaalmenetluses. Nimetatud doktriin Eesti Vabariigi põhiseaduses on sõnastatud nii, et kedagi ei tohi teist korda kohtu alla anda ega karistada teo eest, milles teda vastavalt seadusele on mõistetud lõplikult süüdi või õigeks.¹⁵⁵ Lähenemise muudab erinevaks sõna „lõplikult“ kasutamine nimetatud õigusnormis. Kuivõrd USA-s hindab faktilisi asjaolusid üksnes esimese astme kohus, on seal õigeksmõistev otsus ka lõplik. See tähendab, et doktriin rakendub täielikult. Kui kohtualune on teatud asjaolude pinnalt õigeks mõistetud, siis nende asjaolude pinnalt tema üle enam kohut ei mõisteta. Eestis on olukord teistsugune, kuivõrd apellatsiooniasemel on õigus faktilisi asjaolusid tuvastada maakohtust erinevalt saab edasi kaevata ka õigeksmõistvaid kohtuotsuseid. Seda üritatakse muuta hetkel poliitiliselt aktuaalse „Berlusconi eelnõuga“.¹⁵⁶

Nimetatud eelnõu kohaselt võetakse Eestis prokuratuuri õigusi märgatavalt vähemaks ning keelatakse prokuröridel apelleerimast esimese astme kohtu õigeksmõistvatele otsustele. Teisisõnu tahetakse USA-le sarnaselt keelata õigeksmõistvate kohtuotsuste edasikaebamine samade asjaolude pinnalt. Eelnõu seletuskiri on sedavõrd suure ja kardinaalse muudatuse kohta pigem napisõnaline. Seletuskirjas puudutatakse pinnapealselt tõendite vahetu hindamise printsiibi rikkumist apellatsioonimenetluses ning rõhutakse süütuse presumptsiooni rakendamisele. Seletuskirja kohaselt tähendab õigeksmõistev kohtuotsus, et esimese astme kohtul on tekkinud veendumus isiku süütuses ning seetõttu oleks justkui õige piirata prokuratuuri apellatsiooniohigust ja teise astme kohtu võimalusi ümberhinnata tõendeid ilma hädavajalike menetluslike aluste esinemiseta.¹⁵⁷

Olukorras, kus keelatakse õigeksmõistvate kohtuotsuste edasikaebamine võib suurenedamaakohtunike korrupsioonikuritegude arvukus. Praegusel juhul on altkäemaksuga maakohtuniku „ära ostmine“ suhteliselt mõttetu tegevus, sest suure tõenäosusega tühistatakse altkäemaksust mõjutatud väär kohtulahend apellatsioonimenetluses või hiljemalt kassatsioonimenetluses. Kui aga keelata õigeksmõistvate kohtulahendite edasikaebamine

---

¹⁵⁵ Eesti Vabariigi põhiseadus - RT I, 27.04.2011, 2 .

¹⁵⁶ Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 295 SE sai hüüdnime „Berlusconi eelnõu“ kui riigi peaprokurör Norman Aas Eesti Päevalehele antud intervjuus eelnõud kommenteerides seostas kavatsust keelata prokuröridel õigeksmõistva kohtuotsuse edasikaebamine Silvio Berlusconi käitumisega Itaalias.

¹⁵⁷ Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 295 SE seletuskiri. Internetist kättesaadav (30.04.2013) seisuga veebiaadressilt:

<http://www.riigikogu.ee/?op=ems&page=eelnou&eid=66a76170-3752-4d7d-a26d-c49091327918&>

suureneb kindlasti altkäemaksu pakkujate arv, sest endale sobiva lahendi „ostmise“ võimalus suureneb märgatavalt – nii asja lahendav kohtunik kui ka sobivat lahendit ootav isik teavad, et õigeksmõistvat lahendit enam ümber vaatama ei hakata. Töö autor ei kahtle lugupeetud maakohtunike õiglustundes ega arva, et maakohtunikud sellisel juhul altkäemaksu võtma tõttaks, aga sellegi poolest tuleb tõdeda maakohtunike korrupsioonikuritegude võimaliku kasvu tekke olemasolu. See omakorda suurendab vigade tekkimise võimalust kohtulahenditesse.

Sobiva seadusandluse loomine käib teatavasti kompromisside teel, mistõttu tuleb õiguslike printsiipide riive olemasolu uurides analüüsida, kas nimetatud riive kaalub ülesse võimaliku muudatusega kaasnedavad võivad ohud. Teisisõnu, kas võimalik topeltkaristamise keelu põhimõtte riive kaalub ülesse võimaliku korrupsiooni suurenemise ohu tekke ning eeltoodul põhinevate vigaste kohtulahendite kasvu Eesti kriminaalmenetluses.

Autor analüüsib, miks üldse on vaja seadusandjal teha põhiõiguste ja õigusprintsiipide arvelt kompromisse ning seejärel millised on Eesti apellatsioonimenetluses seadusandja poolt tehtud kompromissid. Kuivõrd seadus on demokraatlikus õigusriigis üks peamine poliitilise otsuse elluviimise vahend, siis on äärmiselt oluline seaduse efektiivne rakendamine. Efektiivse rakendamise eelduseks on õigusnormi selgus ja arusaadavus, milleni aitab jõuda hea õigusloome ja normitehnika põhireeglite järgimine. Lisaks sõltub õigussüsteemi efektiivsus ka ühiskonna sidususe määrast. Ühiskonna sidususe suurendamise üks võimalus demokraatia põhimõttest lähtuvalt on õiguslikust regulatsioonist puudutatud huvirühma kõneisikutega või avalikkusega õigusakti eelnõu põhilahenduste arutamine ja eeldatava olulise mõju selgitamine, mistõttu kaasab seadusandja seadusloomesse erinevate ühiskonnagruppide, näiteks advokaatide, esindajaid. Selline kaasamine ja konstruktiivne arutelu aitab suurendada ka õigusteadlikkust, mis on seaduse eesmärgi saavutamise olulisi eeldusi.¹⁵⁸

Kui kriminaalmenetluse rakendamisel ilmnevad probleemid loob Justiitsministeerium üldjuhul erialaekspertidest koosneva komisjoni, kes vastavaid probleeme analüüsivad ning teistes riikides toimuvaga võrdlevad ja seejärel probleemide lahendamiseks sobiva eelnõu koostavad, mis hiljem seadusandjale esitatakse. Eelnõu väljatöötamisele kaasatakse ka isikuid, kes on saatnud Justiitsministeeriumile oma märkuseid kehtivas õiguses esinevate

---

¹⁵⁸Greenbaum, T. Ülevaade hea õigusloome ja normitehnika eeskirjast. Õiguskeel 2012/2. Internetist 16.04.2013 seisuga kättesaadav aadressilt:

<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=56660/Tiiu+Greenbaum.+%DClevaade+hea+%F5igusloome+ja+normitehnika+eeskirjast.pdf>

ebaselguste või lünkade kohta.¹⁵⁹ Kuid seadusloomes ei ole kõik pelgalt must-valge, võimalusi probleemide lahendamiseks on alati rohkem kui üks, ning olukorras, kus sellega tegelevad erinevate professionaalsete taustadega isikud, ja võetakse malli täiesti erinevatest välisriikide õigussüsteemidest, on mõisteta kompromisside esinemine.

Parimat võimaliku lahendust otsides ei saa tagada absoluutselt kõigi puudutatud isikute ja huvigruppide huve. Seadusandja peab seadusmuudatusi sisse viies arvestama nii üksikisiku põhiõigustega kui ka näiteks riigi enda huvide ja majandusliku suutlikkusega. Juba hea õigusloome põhimõtte näeb ette, et seadusloomes arvestatakse ja kaalutakse erinevate normiadressaatide ja ka riigi huve.¹⁶⁰ Kuigi hea seadusloome tava ei sätesta, et kõiki esitatud ettepanekuid tuleb ilmtingimata arvesse võtta, on mingis osas kindlasti vaja leida mõlemale poolele sobiv kompromiss. Tartu Ülikooli riigi- ja haldusõiguse professor Kalle Meruski sõnade kohaselt on osa seaduseelnõusid sellised, mille puhul tundub, et tahetakse seadus teatud kaalutlustel lihtsalt jõuga ära teha.¹⁶¹ Jõuga ära tehtud seaduste puhul on probleemiks, et sellisel juhul ei ole järgitud hea õigusloome põhimõtet ning sellest tulenevalt suureneb erinevate õiguspriinõude ja põhiõiguste rikkumise oht.

Seadusandja ei tohi seadusi jõuga peale suruda, vaid peab otsima kompromissi riikliku ja ühiskondliku õiguse vahel. Need kaks mõnevõrra erinevatest allikatest pärinevat õigust peaksid õige õiguse loomiseks seisma teineteisele võimalikult lähedal. Sel juhul saame rääkida õigussubjektide õiglustundele vastavast, autoriteetsest ja efektiivsest õigusest.¹⁶² Kriminaalmenetluse seadustiku kõige ulatuslikumad muutused toonud eelnõu seletuskirjast saab lugeda, et riigi eesmärgiks on muuta kriminaalmenetlus tõhusamaks ja ökonoomsemaks ning tagada suurem vastavus menetlusse puutuvate isikute põhiõigustele. Samuti proovib riik tagada kohtusüsteemi kui terviku ökonoomse ja efektiivse funktsioneerimise, mis tõstaks kodanikkonna usaldust kehtiva õiguskorra ja õigusemõistmise süsteemi vastu.¹⁶³ Seda eesmärki „Berlusconi eelnõu“ ei täida.

---

¹⁵⁹ Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri 599 SE III, lk 2.

¹⁶⁰ Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri - RT I, 29.12.2011, 228.

¹⁶¹ Merusk, K. Mõnel juhul tundub, et seadus tahetakse jõuga ära teha. Postimees 08.02.2012 - <http://www.postimees.ee/732266/merusk-monel-juhul-tundub-et-seadus-tahetakse-jouga-ara-teha/>

¹⁶² Kaugia, S. Küsimus õigest õigusest, *Juridica II* 2009, lk 70.

¹⁶³ Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri 599 SE III, lk 3.

Kompromissidega seoses on seadusandja möönnud, et *common law* tõendamisreeglite täielik otse ülevõtmine tingiks sisuliselt ümberõppe vajaduse kogu Eesti juristkonnas. Seetõttu üritab praegune menetlusõigus läheneda kahe paradigma ühildamisele pigem ettevaatlikult ja sünteesivalt. Anglo-Ameerika traditsioonist on üle võetud võimalikult palju elemente, mis sobitaks süsteemiga, mille ülesehitamist seadustikuga alustati, ning mis tagaks selle süsteemi sisemise tasakaalu. Paraku esineb kehtivas seadustikus mitmeid lihtsustatult või poolikult ülevõetud elemente,¹⁶⁴ mis muudab Eesti menetlusõiguse nõ *piecemeal approach*-iks, ehk lähenemine, milles võetakse erinevaid tükikesi erinevatest menetluslikest süsteemidest ning üritatakse sünteesida sellest meile sobivat süsteemi. Järgnevalt analüüsib autor, millised on apellatsioonimenetluses tõendamisega seonduvad seadusandja poolt tehtud kompromissid, eelkõige faktiliste asjaolude tuvastamisõiguse andmisega ringkonnakohtutele ning KrMS § 15 lõikes 2 sisalduva regulatsiooni ja adekvaatse faktide tuvastamise aspektist lähtuvalt.

3.3. Adekvaatne faktide tuvastamine

Adekvaatse faktide tuvastamise all peab autor silmas realselt aset leidnud minevikusündmuste võimalikult täpset väljaselgitamist läbi ratsionaalse tõendite hindamise. Siinkohal seisneb probleem selles, et kriminaalasja lahendav kohus võib ju otsuseid mingite fiktsioonide kohta teha, aga otsuste legitiimsus on madal, kui kohus fakte korralikult välja ei selgita. Adekvaatse faktide tuvastamise tagamiseks on kriminaalmenetlusesse toodud mõningaid printsiipe - tõendite vaba hindamise põhimõte, tõendite kogumis hindamise põhimõte ja tõendite suulisuse ja vahetu hindamise põhimõte. Kriminaalmenetluse eesmärgiks on faktide adekvaatne tuvastamine, mille eesmärki eeltoodud printsiibid ka teenivad. Autor selgitab järgnevates alapeatükkides, missuguste printsiipidega on tegemist, kust sellised printsiibid meie õigusesse on jõudnud ja kuidas nimetatud printsiibid aitavad tagada faktide adekvaatset tuvastamist.

3.3.1. Tõendite vaba hindamise põhimõte

Tõendite vaba hindamise printsiibi kohaselt on kõik lubatavad tõendiliigid sama tõendiliigi piires põhimõtteliselt võrdse väärtusega ja mingi tõendi sisuks olevat teavet ei saa lugeda

---

¹⁶⁴ Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri (602), lk 5.

tõepäraseks vaid otseviitega tõendi liigile.¹⁶⁵ Euroopas ei tunnusta küll õigussüsteemid tõendamist eraldi õigusharuna, kuid *common law* maades, eelkõige Ameerika Ühendriikides, kus tõendamisõigus on iseseisev õigusharu on tõendite vaba hindamine lausa põhiprintsiibiks.¹⁶⁶ Tõendite vaba hindamise printsiip on kasutusel ka Kontinentaal-Euroopa õigussüsteemis, kuid kuna Eesti kriminaalmenetlus on teatud osas pärit *common law* õigussüsteemist ja seadusandja eesmärgiks¹⁶⁷ on meie kriminaalmenetlust *common law* süsteemile veelgi lähendada, lähtub töö autor üksnes *common law*-le omasest käsitlusest. Tõendite vaba hindamise põhimõtte on faktilisi asjaolusid hindava kohtu õigus ja kohustus ning käsitletav lahutamatus seoses KrMS §-s 15 sätestatud kohtuliku arutamise vahetuse ja suulisuse põhimõttega,¹⁶⁸ kuivõrd Eestis hindab faktilisi asjaolusid ka apellatsioonikohus, on käesoleva magistr töö kontekstis tegemist vägagi keskse ja olulise põhimõttega.

Sisuliselt tähendab tõendite vaba hindamise põhimõtte, et kõik kriminaalmenetluses kogutud tõendid on võrdse väärtusega ja ühelgi tõendil ei ole kohtu jaoks ettemääratud jõudu. Ka süüdistatavate ütlused kuuluvad selle põhimõtte kohaselt teiste tõendiliikidega samadel alustel hindamisele. Vaid ühe tõendi pinnalt kuriteo faktiliste asjaolude tuvastatuse põhjendamine kohtu poolt peab aga olema selline, et kohtu siseveendumuse kujunemine oleks kohtuotsuse lugejale eriti selgesti jälgitav. Kõnealustel juhtudel on iseäranis oluline ka see, et kohus oleks igakülgsest ning erapooletult vaaginud kõiki selle ühe süüstava tõendi hindamisel tõusetunud kahtlusi ja need veenvalt kummutanud.¹⁶⁹ Nimetatud printsiibi aluseks on idee, et kohtunikel ei ole asjaolude tuvastamiseks seadusandlike reegleid vaja.¹⁷⁰

Eestis kehtivas menetlusõiguses sätestavad tõendite vaba hindamise põhimõtte KrMS § 61 lõiked 1 ja 2, mille kohaselt hindab kohus tõendeid nende kogumis oma siseveendumuse kohaselt ning ükski tõend ei oma ette kindlaks määratud jõudu. Sellest hoolimata me päris vabast tõendite hindamisest siiski rääkida ei saa. Teatud sündmust tõendavad allikad ei ole

---

¹⁶⁵ Kergandberg, E jt. Kriminaalmenetlus. Teine, muudetud trükk. Sisekaitseakadeemia, 2004, lk 10. Internetist kättesaadav (30.04.2013) seisuga veebiaadressilt:

<http://dSPACE.utlib.ee/dSPACE/bitstream/handle/10062/16011/998567118X.pdf?sequence=1>

¹⁶⁶ Sepp, H. Varasemad teistsugused ütlused tõendina võistlevad menetluses. Kriminaalmenetluse seadustiku, common law ja Stasbourggi kohtu praktika võrdlus. Juridica VII 2011, lk 613. Samas asjas vt ka Stein, A. Foundations of Evidence Law. Oxford University Press, 2005, lk 108.

¹⁶⁷ Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri (602).

¹⁶⁸ Kergandberg/Pikamäe, lk 204.

¹⁶⁹ RKKKo 3-1-1-109-10.

¹⁷⁰ Stein, A. Constitutional Evidence Law, Jacob Burns Institute for Advanced Legal Studies, 2007, lk 132 jj.

meie kriminaalmenetluses tõenditeks loetavad ning tuleb kohtupraktikast tulenevalt hindamiskohumist välja jätta. Näiteks on Riigikohus oma lahendis 3-1-1-86-06 öelnud, et kui tunnistaja ütlus, mis oma olemuselt ise on tõend, on sisult laiem ning selles sisaldub ka tunnistaja omapoolne hinnang või arvamus tajutule, ei ole menetlejal õigust käsitleda tunnistaja seletust ütlusena ega seda otsuse tegemisel tõendina arvesse võtta.¹⁷¹

Samuti on Riigikohus aktsepteerinud, et tõendamismenetluse iseloomu arvestades on paratamatu, et teatud tõendamiseseme asjaolusid ei ole võimalik tuvastada suvalisse tõendi liiki kuuluva tõendiga. Kuivõrd seadusandja on muutnud alkoholihoobe definitsiooni selliselt, et joove on seotud arvulise näiduga, on ta loonud tõendamisobjekti, mille tõendamine ei ole iga tõendiliigi abil võimalik. Nii näiteks ei saa alkoholisalduse määra isiku veres tuvastada tunnistaja ütluse alusel, küll aga on selle koosseisuelemendi tuvastamine võimalik tõendusliku alkomeetri või vereproovi uuringu abil.¹⁷²

KrMS § 61 lg 1 keelab ühtede tõendite eelistamise teistele aprioorset, neid kogumis hindamata. Kõigi tõendite hindamine kogumis kohtu siseveendumuse alusel KrMS § 61 lg 2 järgi eeldab tõendite kaalumist, nende usaldusvääruse hindamist ja vastuolu korral otsustamist, millisele tõendile tugineda.¹⁷³

Olgugi, et uuritava printsiibi aluseks on idee, mille kohaselt ei ole kohtunike asjaolude tuvastamiseks seadusandlikke reegleid vaja, piiratakse Eesti õiguses tõendite vaba hindamist ka seaduse tasandil. Siinkohal on aktuaalne kriminaalmenetluse seadustiku muutmisel palju kõneainet tekitanud *hearsay* ehk kuuldused. Tegemist on olukorraga, kus seadus otseselt ütleb, et teatud tõend on *a priori* ebausaldusväärne ning kaalutu ja seetõttu tuleb kohtunikel tõendite hindamisel kõrvale jätta.¹⁷⁴ Üldjuhul tuleb tõendite hulgast välja jätta ka tunnistaja varasemaid ütlusi või tunnistaja väiteid sisaldav muu dokument. Nimetatud on erandjuhul

---

¹⁷¹ RKKKo 3-1-1-86-06 p 6.

¹⁷² RKKKo 3-1-1-112-09.

¹⁷³ RKKKo 3-1-1-88-06, p 11 ja RKKKo 3-1-1-127-06, p 6.

¹⁷⁴ Kriminaalmenetluse seadustiku § 66 lõige 2¹ koos KrMS § 286¹ lõikega 1, mille kohaselt ei ole tõendiks tunnistaja ütlus tõendamiseseme nende asjaolude kohta, millest ta on saanud teadlikuks teise isiku vahendusel, välja arvatud kui 1) vahetut tõendiallikat ei saa üle kuulata käesoleva seadustiku § 291 lõikes 1 nimetatud põhjusel; 2) tunnistaja ütluste sisuks on teiselt isikult kuuldu vahetult enne rääkimist tajutud asjaolude kohta juhul, kui nimetatud isik oli rääkimise ajal veel tajutu mõju all ning puudub alus arvata, et ta moonutas tõde; 3) tunnistaja ütluste sisuks on teiselt isikult kuuldu, milles sisaldub kuriteo toimepanemise omaksvõtt või mis oli muul viisil ilmselgelt vastuolus rääkija huvidega; 4) tunnistaja ütluste sisuks on ühiselt toimepandud kuriteo asjaolud.

lubatud, kui tunnistaja kinnitab, et nendes avaldatu vastab tõele ning varasemad ütlused on kas deponeeritud või ülekuulamisprotokoll või dokument puudutab menetletava kuriteoga tunnistajale tekitatud kahju. Oluline, et protokoll oleks koostatud vahetult pärast kuriteo toimepanemist ning on alust arvata, et isik mäletas vastavaid asjaolusid dokumendi koostamise ajal oluliselt paremini kui kohtumenetluse käigus.¹⁷⁵ Nimetatud piirangud peaksid kaitsma otsustavat kohtuniku tunnistajatepoolsete kallutuste eest ning olema seetõttu ka kõigi menetlusosaliste huvidest lähtuvad.

Tõendite vaba hindamise printsiibi rikkumisest saab kehtivas menetlusõiguses rääkida ka olukorras, kus maakohus ja ringkonnakohus on tõendite vaba hindamise tulemina jõudnud erinevatele arvamustele ning ringkonnakohus otsustab kriminaalasja faktiliste asjaolude väärastuvastatuse korral maakohtule uueks arutamiseks saata. Nagu eelnevalt selgitatud on sellise olukorra tekkimine võimalik ja samas ka aktsepteeritav.¹⁷⁶ Sellisel juhul muudab kohtuastmete astmelisus kaks erinevat arvamust õigeks ja valeks arvamuseks ning madalama astme kohus peab lähtuma ringkonnakohtu juhustest ja suunistest. Kaob ära tõendite vaba hindamise võimalus.

Tõendeid hinnates peab kohtul tekkima siseveendumus, mille tekkimine on ülimalt personaalne, mistõttu on ka võimalik tõendikogumi kardinaalselt erinev hindamine kahe kohtuniku poolt, sest kui tõendikogumi erinev hindamine kahe kohtuniku poolt oleks välistatud, ei saaks tõsimeelselt rääkida siseveendumusele tuginevast tõendite vaba hindamise põhimõttest apellatsioonikohtuniku aspektist.

3.3.2. Tõendite kogumis hindamise põhimõte

Oluliselt rohkem on Eesti kriminaalmenetluses riivatud tõendite kogumis hindamise põhimõtet. Tõendite kogumis hindamise printsiip tuleneb KrMS § 61 lõikest 1, mille kohaselt ei ole ühelgi tõendil ette kindlaksmääratud jõudu. Just sellise lause pinnalt on õiguskirjanduses ja kohtupraktikas tehtud järeldus, et tõendeid tuleb hinnata kogumis. Iga üksikut tõendit tuleb hinnata kogumis koos kõigi teiste tõenditega. Mõistagi on tõendite kogumid kaasuse ja ka kohtuastmete erinevad.

---

¹⁷⁵ Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri (602), lk 91.

¹⁷⁶ Olgugi, et tegemist ei ole praktikas levinuima võimalusega, on see sellegi poolest võimalik variant.

Asjaolu, et kohus peab lõppkokkuvõttes hindama tõendeid nende kogumis, tähendab muuhulgas ka keeldu ignoreerida kohtu versiooniga mitte sobivaid tõendeid. Riigikohtu praktikas märgitu kohaselt tähendab tõendite hindamine nende kogumis ka seda, et erinevatest tõenditest tulenevad andmed asetatakse omavahelisse konteksti. Ühe või teise versiooni usaldusvääruse kontrollimisel tuleb seda kinnitavad andmed paigutada kuriteosündmusele eelnenud ja järgnenud sündmuste üldisesse kulgu. Oluline on arvestada ka isikule süüks pandava teo liiki ja vastava kuritegeliku käitumise kriminoloogilist eripära.¹⁷⁷

Kehtiv kriminaalmenetluse seadustik ei keela ringkonnakohtul tõendite hindamisel jõuda maakohtust teistsugusele arusaamale kõiki asjassepuutuvaid tõendeid vahetult ja terviklikus kogumis mitte uurides. Ringkonnakohtul on võimalus tugineda maakohtu protokollile ning uurida vahetult üksnes mingit osa asja puudutavatest tõenditest. Sisuliselt võib tekkida olukord, kus maakohus, uurides vahetult kõiki asjakohaseid tõendeid ning hinnates neid kogumis, on jõudnud apellatsioonikohtu hinnangul vale lahenduseni ja apellatsioonikohus teeb „õigema“ lahendi, toetudes osaliselt maakohtu poolt esimeses kohtuastmes vahetult uuritud ja apellatsioonimenetluses avaldatud tõenditele. Kas on võimalik, et järgides tõendite kogumis hindamise printsiipi, saab ringkonnakohus osaliselt maakohtu poolt tuvastatule tuginedes jõuda paremale ja õigemale arvamusele kui seda on teinud maakohus?

Tõendite hindamine nende kogumis tähendab eelkõige seda, et erinevatest tõenditest tulenevad andmed asetatakse omavahelisse konteksti. Ühe või teise versiooni usaldusvääruse kontrollimisel tuleb seda versiooni kinnitavad andmed paigutada kuriteosündmusele eelnenud ja järgnenud sündmuste üldisesse kulgu ja konteksti. Seejuures tuleb arvestada ka isikule inkrimineeritava süüteo liiki ja vastava kuritegeliku käitumise kriminoloogilist eripära.¹⁷⁸ Kui nüüd võrrelda kahte konteksti. Esiteks, olukorda, mil maakohus uurib vahetult kõiki tõendeid ning neid kogumis hinnates teeb otsuse. Teiseks, ringkonnakohus võtab maakohtu otsuse ja leiab, et seal on osasid tõendeid valesti hinnatud. Nüüd kui ringkonnakohus hindab nõ „veaga“ tõendeid ise uuesti ning teises osas kasutab KrMS § 15 lõikes 2 lubatud ja avaldab maakohtus uuritud tõendid on ju tulemuseks hoopis teistsugune tõendite kogum. Käesoleva magistr töö autori arvates nõrgem tõendite kogum, sest ringkonnakohus ei hinda kõiki tõendeid nende esialgses kogumis, vaid loob uue ja vahetust sündmusest kaugema kogumi. Ometi on teise variandi korral sündinud kohtulahendi puhul, kohtusüsteemi hierarhilisusest tulenevalt, tegemist õigema ja õigusjõulisema lahendiga.

---

¹⁷⁷ RKKKo 3-11-16-04 p 10.

¹⁷⁸ RKKKo 3-1-1-16-04.

Kehtiva õiguse järgi peab ringkonnakohus, jõudes arusaamale, et maakohtu otsus tuleb tühistada tõendite ebaõige hindamise ja sellest tulenevalt ka väära materiaaõiguse kohaldamise tõttu, iseäranis hoolikalt täitma kriminaalasja arutamise igakülguse, täielikkuse ja objektiivsuse nõuet. Kohtupraktika kohaselt ei saa ringkonnakohus maakohtu poolt tõenditele antud hinnangu muutmisel piirduda vaid üldsõnalise tõdemusega, et kriminaalasjas kohutud tõendid pole piisavad teatud väite kinnitamiseks, kui sellega ei kaasne esimese astme kohtu poolt tõendite hindamisel tehtud vigade äranäitamist.¹⁷⁹

KrMS kommentaaride kohaselt on ringkonnakohtu eriti põhjalik motiveerimine piisav meede olukorras, kus ringkonnakohtu juhised eelnimetatud materiaaõiguslikes küsimustes on sama kriminaalasja uuesti arutamise esimese astme kohtule siduvad, kui need on lahutamatu seotud kohtuotsuse tühistamise tinginud menetlusõiguse olulise rikkumisega. Muudel juhtudel on ringkonnakohus KrMS § 340 kohaselt pädev ise uue otsusega korrigeerima maakohtu otsuse materiaaõiguslikku käsitlust ega pole seetõttu erinevalt Riigikohtust õigustatud saatma kriminaalasja uueks arutamiseks juhul, kui ta peab vajalikuks muuta süüdistava teole antavad õiguslikku hinnangut.¹⁸⁰

Käesoleva töö autor ei nõustu sellise käsitlusega olukorras, kus ringkonnakohus muudab maakohtu lahendit, kasutades KrMS § 15 lõikes 2 toodud võimalust¹⁸¹. Ükskõik kui põhjalikult ringkonnakohus oma lahendit ka ei motiveeriks, ei saa tegemist olla rahuldava lahendusega, kui ringkonnakohus loob otsuse aluseks hoopis teistsuguse tõendite kogumi, hinnates osa tõendeid ise ja vahetult ning kasutades teise osana maakohtu poolt hinnatud tõendeid.

Siinkohal võib olla lahenduseks hoopis esimese astme kohtumenetluse videosalvestamine. Videosalvestis võimaldab vajaduse korral apellatsioonimenetluses maakohtus toimunut vahetult ja tõendeid samas kogumis hinnates kontrollida ning tuua maakohtus uuritud tõendid vahetult ja samas kogumis ka ringkonnakohtuni. Videosalvestise abil saab hilisemal kohtuistungile kontrollida kõiki tõendit puudutavaid asjaolusid, kaasaarvatud tunnistaja

---

¹⁷⁹ Kergandberg/Pikamäe, lk 797 ja RKKKo 3-1-1-85-11 p 42.

¹⁸⁰ RKKKo 3-1-1-37-11 p 13.1.

¹⁸¹ Kui ringkonnakohus hindab tõendeid maakohtust erinevalt, aga teeb seda kõiki tõendeid vahetult uuesti uurides, võib nõustuda, et sellisel juhul oma teistsugust arvamust eriti põhjalikult motiveerides on tegemist mingil määral rahuldava lahendusega.

hääleliste ja kehaliste tõendi usaldusväärsust puudutavate faktorite hindamist¹⁸², mis protokollilt pinnalt kuidagi apellatsioonikohtuni ei jõuaks ja tõendikogumit apellatsioonikohtu jaoks moonutaks. Videosalvestis on protokollilt täpsustamiseks.

Selles suunas on meie kriminaalmenetluses juba suur samm ka astunud. Alates 1. septembrist 2011.a on kohtutel kohustus üldmenetluses toimuv kohtuistung helisalvestada. Samuti on seadusesse kirjutatud videosalvestuse võimalus, kuid otseselt seesugust kohustust KrMS maakohtutele ei pane.¹⁸³ Helisalvestamine aitab ringkonnakohtutel kindlasti maakohtus hinnatud tõendikogumit paremini mõista ja kohtuistungi protokollilt oluliselt täiendada, kuid ei anna apellatsioonikohtule reaalse kohalolu ja tõendite vahetu hindamise võimalust visuaalse hindamisvõimaluse puudumise tõttu. Visuaalne kontakt tunnistajaga aitab faktilisi asjaolusid tuvastaval kohtul paremini mõista tõendi usaldusväärsust ning paigutada konkreetset tõendit tõendikogumi konteksti. Videopilt võib olla vajalik näiteks tunnistaja ütluste tõlgendamiseks või meelekindluse määratlemiseks. On teaduslikult kinnitatud, et inimeste sõnaline valelikkus väljendub ka nende kehakeeles, teisisõnu võib tunnistajate kehakeele ja käitumisviisi jälgimine peegeldada tema ütluste ebausaldusväärsust.¹⁸⁴

3.3.3. Kohtuliku arutamise vahetuse ja suulisuse põhimõte

Kohtuliku arutamise vahetuse ja suulisuse printsiip on praeguses käsitluses tihedalt seotud eelnevas peatükis toodud tõendite kogumis hindamise printsiibiga, sest magistritöö autor nägi tõendite kogumis hindamise probleemi eelkõige tõendite hindamisel ringkonnakohtus KrMS § 15 lg 2 sisalduvale regulatsioonile toetudes. Tegemist on väga olulise põhimõttega kriminaalmenetluses, mis on sätestatud KrMS § 15 lõikes 1. On oluline, et isikulise tõendiallika ülekuulamine kohtuistungil toimuks vahetult. Samuti ei tohi reeglina ülekuulamist asendada kohtueelses menetluses antud ütlustega ning selle lubamise korral on

---

¹⁸² Kehalised faktorid – kas tunnistaja on ebakindel, kas ilmneb kehalisi valetamise märke, kas tunnistaja on närviline või hirmunud jne. Vt ka Andrewartha, D. PhD Candidate, Monash University. Lie Detection in Litigation: Science or prejudice? *Psychiatry, Psychology and Law*. Volume 15, number I, 2008, pp 88-104.

¹⁸³ KrMS § 156 lg 1 - RT I, 03.05.2013, 13.

¹⁸⁴ Andrewartha, D. PhD Candidate, Monash University. Lie Detection in Litigation: Science or prejudice? *Psychiatry, Psychology and Law*. Volume 15, number I, 2008, p 90. Visuaalsusel põhinev valelikkuse tuvastamise efektiivsus võib osutuda madalaks, kuid videosalvestuse kasutamine annab sellegi poolest ringkonnakohtule autentse tõendite hindamise võimaluse.

tegemist erandiga.¹⁸⁵ See lähenemine toetab eelmises peatükis toodud mõtet, mille kohaselt on apellatsioonikohtus tõendeid maakohtu istungi protokolliga avaldamise kaudu hinnates loonud omaette ja esialgsest kaugema tõendikogumi.

01.09.2011 jõustunud muudatustega kaotati KrMS § 15 lõikest 1 ära sõna „suuliselt“¹⁸⁶, sest tänapäevane tehnika areng võimaldab esitada tõendeid ka muul viisil kui ainult suulise ettekandmise teel.¹⁸⁷ Dokumentide võimaliku suure mahu tõttu on eeskätt menetlusökonoomilistel kaalutlustel kalduvad kõrvale suulisuse põhimõttest.¹⁸⁸ Riigikohus on leidnud, et kriminaaltoimiku dokumendi avaldamiseks ei ole vaja seda tervikuna sõna-sõnalt ette lugeda ja piisab dokumendi avaldamisest, kuid samas peab dokumendi avaldamisel selle sisu kohta esitatav teave olema piisav avaldamise eesmärkide saavutamiseks.¹⁸⁹ Siinkohal tuleb meile appi tehnika. Täna on võimalik pikki ja keerukaid dokumente suulise ettekandmise asemel dataprojektoriga seinale kuvada, mida Riigikohus ka aktsepteerib.¹⁹⁰

Ühesõnaga liigub kohtumõistmine eemale suulisuse põhimõttest, mis on käesoleva magistr töö autori arvates ka mõistlik lähenemisviis. Elu muutub järjest keerukamaks ning näiteks raamatupidamises kasutatavates dokumentides sisalduvate numbrite ja arvutuste suuline ette kandmine muutaks nendest arusaamise kohtuniku jaoks pigem keerukamaks. Seetõttu ei tulekski enam rääkida kohtuliku arutamise vahetuse ja suulisuse põhimõttest vaid ainuüksi kohtuliku arutamise vahetuse põhimõttest, mille olulisus teise poole kadumisel pigem kasvab.

Kohtuliku arutamise vahetuse printsiibist võib rääkida eelkõige võistleva kohtumenetluse kontekstis,¹⁹¹ kui KrMS kommentaaride kohaselt on nimetatud põhimõtte ka kaudselt tuletatav ka põhiseaduse §-st 146 esimesest lausest lähtuvast õigusemõistmise üldisest loogikast, siis käesoleva töö autor seda ei näe.¹⁹² PS § 146 kohaselt mõistab õigust ainult kohus. Kohus on

---

¹⁸⁵ Sillaots, M. Tunnistaja kohtueelses menetluses antud ütluste avaldamine ning kahtlustatava ja kaitsja võimalus tunnistajat küsitleda. *Juridica* I 2008, lk 3.

¹⁸⁶ KrMS § 15 lg 1 - RT I, 22.03.2013, 17.

¹⁸⁷ RKKKo 3-1-1-90-11.

¹⁸⁸ Tänapäeval võivad suuremates asjades olla mitmekümne köitelised kohtutoimikud, mis sisaldavad sadu lehekülgi raamatupidamisdokumente, nende suuline ettekandmine oleks äärmiselt ajakulukas ning võib selle sisu mõistmist pigem raskendada kui kergemaks muuta.

¹⁸⁹ RKKKo 3-1-1-90-11 p 18.

¹⁹⁰ Samas, p 21.

¹⁹¹ Kangur, A. Kohtuvälised avaldused tõendina kriminaalkohtumenetluses, *Juridica* VIII 2011, lk 589-590.

¹⁹² Kergandberg/Pikamäe, lk 96.

oma tegevuses sõltumatu ja mõistab õigust kooskõlas põhiseaduse ja seadustega.¹⁹³ Eeltoodu põhjal tuletada, et õige ja põhjendatud kohtuotsuse saab teha kohus, kes on ise eelnevalt lugenud tuvastatuks selle kohtuasja relevantsed asjaolud,¹⁹⁴ on meelevaldne. Sellist loogikat käesoleva töö autor ei jaga.

Seoses kohtuliku arutamise vahetuse põhimõttega on õiguspraktikas tekkinud mitmeid küsimusi. Näiteks on tekkinud küsimus, kas isiku süüdimõistmine ringkonnakohtus pärast õigeksmõistvat otsust esimese astme kohtus, tuginedes tõendite ümberhindamisele ilma tõendeid vahetult hindamata, võib olla kriminaalmenetlusõiguse oluline rikkumine? Sellele küsimusele on andnud Riigikohus ka vastuse, mille kohaselt isiku süüdimõistmine ringkonnakohtus pärast õigeksmõistvat otsust esimese astme kohtus, tuginedes tõendite ümberhindamisele ilma tõendeid vahetult hindamata, võib tõepoolest olla kriminaalmenetlusõiguse oluline rikkumine.¹⁹⁵ Eeltoodust tulenevalt justkui ei tohiks ringkonnakohtus asja lahendades tugineda üksnes maakohtu poolt loodud protokollile vaid peaks vahetult kõik tõendid kohtusaalis üle kontrollima, kuid riigikohus on sama lahendi punktis 14 ka märkinud, et vahetult ei pea tõendeid hindama olukorras, kus ringkonnakohtus lahendab õiguslikke küsimusi. Seetõttu tuleb ringkonnakohtul ikkagi hakata vahetult tõendeid hindama, kui tegemist on faktiküsimuste lahendamisega.

Siinjuures tasub tähele panna, et viidatu puhul on tegemist 2003. aastal tehtud kohtulahendiga. Hilisemas lahendis on Riigikohus väljendanud seisukohta, et siiski erinevalt maakohtust, kus saab kohtuliku arutamise vahetuse ja suulisuse põhimõtte järgimisest rääkida ainult juhul, kui kohtulahend tugineb vaid kohtuliku uurimise esemeks olnud tõenditele, võib ringkonnakohtu lahend tugineda ka sellistele tõenditele, mida on maakohtus vahetult uuritud ja mis on apellatsioonimenetluses avaldatud.¹⁹⁶ Teisisõnu on riigikohus oma sellekohast seisukohta muutnud.

Kas praeguses apellatsioonimenetluse praktikas esineb kohtuliku arutamise vahetuse printsiibi riive ning kas see on õigustatud? Kohtuliku arutamise vahetuse ja suulisuse printsiibi esemeline kaitseala määrab, millisel viisil kohtus uuritud tõenditele saab tugineda maakohtu otsus, seejärel millisel viisil uuritud tõenditele saab tugineda ringkonnakohtu otsus ning millisel viisil uuritud tõenditele kohtuotsuses tuginemine on seadusega välistatud. Kuna

---

¹⁹³ Eesti Vabariigi põhiseadus - RT I, 27.04.2011, 2.

¹⁹⁴ Kergandberg/Pikamäe, lk 96, kommentaar § 15 p 1.

¹⁹⁵ RKKKo 3-1-1-17-03.

¹⁹⁶ RKKKo 3-1-1-70-10 p 12.

kohtulik arutamine, mille oluliseks sisuks on ka faktiliste asjaolude tuvastamine, seondub vaid maa- ja ringkonnakohtu tegevusega, siis ei laiene kohtuliku arutamise vahetuse ja suulisuse printsiip Riigikohtu menetlusele.¹⁹⁷

Tõendite vahetu uurimine tähendab ühelt poolt seda, et kohus ei uuri ega saagi uurida mitte kuritegu ennast, vaid üksnes teatud nähtuse mingi kvaliteediga peegeldusi tänases päevas. Just nende nähtuste peegeldusi saame nimetada tõendiks meie kriminaalmenetluses. Teiselt poolt saab kohtumenetluse võistlevuse põhimõttest lähtuvalt¹⁹⁸ väita, et ka Eesti tänases kriminaalmenetluses ei tohiks kohus kunagi piirduda näiteks sündmuskoha vaatluse protokolliga kui tõendi uurimisega, sest tõendi vahetu uurimine eeldab alati selle protokolliga koostanud politseiametniku ülekuulamist.¹⁹⁹

Kohtulahendi tegemise aspektist on oluline nõuda, et just lahendi tegijad ise oleksid tõendeid vahetult uurinud. KrMS § 15 lõikes 1 ja 2 ei ole juttu mitte ainult sellest, et tõend, millele kohus võib otsuses tugineda, peab olema vahetult uuritud, vaid ka sellest, et selline tõend peab olema kohtuistungis protokollis protokollitud. Kuid, kas apellatsioonimenetluses kohtuliku arutamise vahetuse ja suulisuse põhimõttest kinnipidamist on võimalik kontrollida üksnes kohtuistungis protokollis märgitu põhjal?

Seadusandja on KrMS § 15 lg 2 p 2 teksti paigutanud esimese tõsisema kohtuliku arutamise vahetuse põhimõtte riive, luues võimaluse, mille kohaselt võib ringkonnakohtu otsus tugineda ka tõenditele, mida on vahetult uuritud maakohtus, mitte ringkonnakohtus, ja mis on apellatsioonimenetluses üksnes avaldatud. Kindlasti ei saa § 15 lg 2 p 2 alusel ringkonnakohtus tehtava kohtulahendi puhul rääkida tõendi vahetust uurimisest.

Sõna „vahetu“ grammatilisel tõlgendamisel saame, et „vahetu“ on midagi, mida mingi subjekt tajub otse²⁰⁰, ilma, et teatud elus aset leidnud sündmus jõuaks temani vahendite kaudu. Teisisõnu, mida kaugemale jõuab tõend vahetust sündmusest, seda vahendlikuma kohtuliku arutamisega on tegemist. Seadusandja on niigi teinud erandeid kohtuliku arutamise vahetuse põhimõtte rakendamisest, lubades politseiametniku ülekuulamise asemel kasutada maakohtus tõendina uurimistoimingu protokolliga, kuid KrMS § 15 lõikes 2 punktis 2 sisalduva

---

¹⁹⁷ Kergandberg/Pikamäe, lk 96.

¹⁹⁸ KrMS § 14 - RT I, 22.03.2013, 17.

¹⁹⁹ Kangur, A. Kohtuvälised avaldused tõendina kriminaalkohtumenetluses, *Juridica VIII* 201, lk 589-611.

²⁰⁰ Elus aset leidnud sündmus mõjutab otseselt tajuva subjekti teadvust, mitte ei jõua sündmus sama subjekti läbi erinevate eeldussubjektide tajutu kirjelduse.

regulatsiooni puhul on ringkonnakohtu otsus tehtud läbi mitme vahendaja²⁰¹, minnes kohtuliku arutamise vahetuse põhimõttest lubamatult kaugemale. Käesoleva magistritöö autori arvates ei saa sellist kohtuliku vahetu uurimise riivet päris kohaseks pidada, seda eriti juhul, mil ringkonnakohus, tuginedes olulisel määral § 15 lg 2 punktile 2, muudab maakohtu otsust.²⁰² Ei ole võimalik, et läbi vahendajate tajub apellatsioonikohus toimunud paremini kui seda tegi esimese astme kohus rohkem vahetult tõendeid uurides.

Olukorras, kus lubame ringkonnakohtul faktilisi asjaolusid maakohtust erinevalt tuvastada, ei tohiks ringkonnakohus seda teha tõendeid vahetult ja kogumis hindamata. Teiselt poolt olukord, kus ringkonnakohus on alati sunnitud tervet maakohtus aset leidnud menetlust kordama ei saa kuidagi olla ökonoomne ega majanduslikult mõistlik. Seetõttu võiks pigem rakendada menetlusmudelit, mille kohaselt peab apellatsioonikohus vahetult uuesti uurima üksnes neid tõendeid, mis mingi valesti tuvastatud fakti kohta käivad. Ülejäänud osas sobiks, kui apellatsioonikohus varem välja pakutud videosalvestisele tugineks.

Lõpetuseks tuleb tõdeda, et Eesti olemasolev apellatsioonimenetlus ei riku niivõrd tõendite vaba hindamise printsiipi, kui ta on probleemne tõendite kogumis ja vahetu hindamise aspektist vaadatuna. Töö autori hinnangul on faktide tuvastamise õigus ringkonnakohtul praeguse kriminaalmenetluse seadustiku regulatsiooni valguses kohtuliku arutamise vahetuse põhimõtte rikkumine. Sellegi poolest ei toeta autor kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõus 295 SE tõendite vahetu hindamise printsiibi riive lahenduseks pakutud varianti, mille kohaselt tuleks õigeksmõistvate kohtuotsuste edasikaebeõigus ära keelata. Pigem tuleks seadusandjal täiendada KrMS § 15 lg 2 punktis 2 sisalduvat regulatsiooni nii, et tuvastades faktilisi asjaolusid maakohtust erinevalt, peab ringkonnakohus hindama vahetult ja kogumis kõiki mingi valesti tuvastatud fakti kohta käivaid tõendeid.

---

²⁰¹ Vahendaja ei tähenda siinkohal üksnes isikut, kes vahendab, vaid ka dokumenti või muud teabekandjat, mis mingisugust relevantset informatsiooni kannab.

²⁰² Samale arvamusele on jõudnud ka E. Kergandberg. Kergandberg/Pikamäe, lk 98.

Kokkuvõte

Käesolev magistritöö keskendus apellatsioonimenetluse probleemidele võistlevas kriminaalmenetluses. Eelkõige olid uurimise objektiks apellatsioonikohtus tõendamise ja tõenditega seonduvad aspektid. Magistritöös analüüsis autor apellatsioonikohtu võimalikke volitusi faktiliste asjaolude tuvastamisel ning uuris, missugune apellatsioonimenetluse mudel on Eestis kasutusel. Samuti uuris autor, kas praegu apellatsioonikohtule faktiliste asjaolude tuvastamiseks antud volitused on optimaalsed, tagamaks kõikidele protsessiosaliste nende põhiõiguste kaitse ja samas kohtusüsteemi kui terviku efektiivse ja ökonoomse funktsioneerimise. Magistritöö eesmärk sai täidetud.

Esmalt tõi töö autor välja, mis on võistlev menetlus ja milline on selle taust ning seejärel, mida tähendab mõiste „tõendamine“ ning missugused erinevad tõendamisega seonduvad küsimused saavad kohtuasja arutaval kohtul tekkida. Töö autor jaotas tõendamisega seonduvad küsimused kaheks: õiguslikeks küsimusteks ja faktilisteks küsimusteks.

Elulise faktilise asjaolu toimumise või mittetoimumise tõendatus õiguses tähendab tõendamise tulemusena kujunenud kohtu veendumust, vastavalt siis, kas tõendamise asjaolud on olemas või puuduvad. Tõendamisega seonduvate probleemide hindamisel tuleb teha vahet õiguslikel ja faktilistel küsimustel. Faktiküsimused on faktiliste asjaolude tuvastamisel tekkivad küsimused, mille all tuleb silmas pidada konkreetseid ajas ja ruumis määratletud sündmusi või olukordi. Fakte võib defineerida kui sisemisi ja väliseid sündmusi, mis on kolmandate isikute jaoks meeleliselt tajutavad. Faktilisi asjaolusid võib teise sõnaga nimetada elusündmusteks.

Õiguslikud küsimused puudutavad faktiliste asjaolude tuvastamise kontekstis nii materiaalõigust kui menetlusõigust. Materiaalõigusest ja esitatud süüdistusest tuleneb see, milliste asjaolude tõendamine on vajalik ning järelikult on materiaalõigus teatud määral ka tõendite asjakohasuse määrajaks. Käesoleva töö kontekstis pakkusid aga enam huvi just menetlusnormidega seonduvad õiguslikud küsimused. Menetlusreeglid määravad viisi, millises vormis ja missuguse protseduuri kaudu saab kohtule tõendusteavet esitada. Nii aitavad menetlusnormid teha kindlaks teo toimepanija ning rakendada kohast sanktsiooni. Praktikas esineb menetlusõiguse rikkumine juhul, kui seaduses nõutud menetlustoiminguid ei ole sooritatud või ei ole teostatud täpselt nõuete kohaselt. Olukord on sama, kui on teostatud menetlustoiming, mis ei ole antud asjaolusid arvestades lubatud.

Võistleva menetluse juurutamine Eesti kriminaalmenetluses on aeg-ajalt muu hulgas üles tõstnud küsimuse ka sellest, kas erinevate kohtusüsteemi lülide vaheline tööjaotus fakti- ja õiguslike küsimuste lahendamise vastab võistleva menetluse loogikale. Ringkonnakohtul on kehtiva õiguse kohaselt maakohtuga sarnased volitused kohtulikku uurimist läbi viia ja tuvastada faktilisi asjaolusid.

Teises peatükis vaatlesk autor, kuidas on eri kohtuastmete volitused määratletud erinevate jurisdiktsioonide menetlusõiguses. Apellatsioonikohtute volitused faktiliste asjaolude tuvastamisel saavad olla laias laastus kaheksugused. Esimesel juhul on appellatsioonimenetluse eesmärgiks ja ühtlasi ka volituste piiriks ainuüksi õiguslike küsimuste hindamine – näiteks kvalifikatsiooni õigsuse kontrollimine või muu õigusliku asjaolu esinemise või puudumise tuvastamine. Sealjuures lähtub appellatsioonikohus esimese kohtuastme poolt tuvastatud faktilistest asjaoludest, kui just ei selgu, et esimese astme kohus on faktiliste asjaolude tuvastamisel oluliselt menetlusnorme (näiteks tõendamisreegleid) rikkunud. Esimese astme kohtutele pannakse suurem vastutus ja kohtu poolt tuvastatud faktilisi asjaolusid enam ümber ei hinnata. Kui aga selgub, et esimese astme kohus on siiski asjaolusid tuvastades menetlusõigust oluliselt rikkunud, saadab appellatsioonikohus asja uueks arutamiseks esimese astme kohtule tagasi. Magistritöö autor nimetas seda faktiliste asjaolude ühekordse tuvastamise reegliks, mille tulemina tuvastatakse kohtumenetluses faktilisi asjaolusid esimese astme kohtus ning tuvastatu on nii menetlusosaliste kui ka kõrgema instantsi kohtute jaoks siduv. Selline mudel on kasutusel Ameerika Ühendriikides ja Iirimaal.

Selle mudeli eeliseks on eelkõige kohtunike faktituvastuspädevuse võrdne kohtlemine. Üheks appellatsioonikohtu volituste sellise piiramise põhjuseks on ka asjaolu, et Ameerika Ühendriikides on süüdistatavatel konstitutsiooniline õigus faktide tuvastamisele vandekohtu poolt ning võimaldades appellatsioonikohtul ise vandekohtu poolt tõendatuks loetud asjaolusid ümber hinnata, muutuks see konstitutsiooniline garantii ainetuks. Samuti saavad appellatsioonikohtud faktiliste asjaolude ühekordse tuvastamise mudeli puhul keskenduda ja spetsialiseeruda oma valdkonnale, lahendades eelkõige õiguslike küsimusi. Apellatsioonikohtus faktiliste asjaolude tuvastamise üle mitte vaidlemine võib mõnel juhul tuua kaasa ka kiirema menetluse ja see läbi ka majandusliku võidu.

Miinus külgedeks võib lugeda, Ameerika Ühendriikide erialakirjanduses arvamusi avaldanud autorite hinnangutel, madalamat kaitset süüdistatava õigustele, kuivõrd juba kord tuvastatud faktilisi asjaolusid enam ümber ei hinnata ning süüdimõistetul puuduvad võimalused faktiliste asjaolude teisiti tuvastamiseks muudel juhtudel, kui olulise menetlusrikkumise korral uue

esimese astme kohtumenetluse käigus. Lahenduseks võiks olla apellatsioonikohtule volituse andmine uute tõendite ilmnemise korral asi samuti uueks arutamiseks esimese astme kohtusse tagasi saada. Apellatsioonikohus peaks sellisel juhul lisaks õiguslike küsimuste lahendamisele ka hindama, kas väidetav tõend on tõepoolest uus ja kas seda ei olnud võimalik varasemas menetluses esitada. Kui apellatsioonikohus peaks eeltoodud küsimustele jaatavalt vastama, oleks alust uuele menetlusele esimese astme kohtus, kuivõrd tõendite kogum ja faktilised asjaolud on muutunud.

Teisel võimalikul apellatsioonimenetluse volituste määramise juhul, mis ühtlasi on kasutusel ka Eesti vabariigis, on teise astme kohtul õigus ümber hinnata ka esimese kohtuastme poolt tuvastatud faktilisi asjaolusid. Seejuures võivad apellatsioonikohtu volitused piirduda täienduste ja väikese muudatustega või olla ka niivõrd laiad, et võimaldavad apellatsioonikohtul täiesti uusi ja esimese astme kohtumenetlusest erinevaid järeldusi teha. Nimetatud mudel tõstatab rohkesti nii teoreetilisi kui ka praktilisi küsimusi. Kahe fakte tuvastava kohtu olemasolu nõrgendab kogu õigussüsteemi usutavust ja õiguskindlust, sest kuidas on võimalik, et tõde käsitletakse erinevates kohtuinstantsides erinevalt. On raske põhjendada olukorda, kus apellatsioonikohus, koosnedes esimese astme kohtunikega sama erihariduse omandanud juristidest, saab samasuguse hariduse omandanud kohtuniku poolt tuvastatud faktilised asjaolud lihtsalt „ümber vaadata“, eriti veel juhul, kui apellatsioonimenetluses tõendeid enam vahetult ei uurita ja faktide tuvastamisel tuginetakse esimese astme kohtu istungi protokollile.

Meie teiste riikidega võrreldes kohtumenetlusega seonduvalt küllaltki detailne põhiseadus sätestab kohtute hierarhia, kuid ei räägi lähemalt, missugused on teatud kohtuinstantsi ülesanded – õigused ja kohustused, jättes selle seadusandja otsustada. Kohtupraktikas kinnistunud arusaama järgi toimub Eesti apellatsioonimenetluses sarnaselt esimese astme kohtumenetlusega kriminaalasja sisuline arutamine, kusjuures ringkonnakohtul on õigus tuvastada faktilisi asjaolusid ja hinnata tõendeid samasuguses ulatuses nagu esimese astme kohtul ja jõuda faktiliste asjaolude tuvastamisel esimese astme kohtust erinevale seisukohale, kuid tõendite radikaalseks ümberhindamiseks peavad olema eriti kaalukad põhjused. Seda just eelkõige seetõttu, et erinevalt esimese astme kohtust ei toimu apellatsioonikohtus üldjuhul tõendite esmast hindamist.

Sisuliselt on faktiliste asjaolude ümberhindamiseks neli võimalust. Esiteks USA-s praktiseeritav lähenemine, mille kohaselt tuvastab faktilisi asjaolusid ainult esimene kohtuaste. Teiseks Eestis praktiseeritav lähenemine, kus ka apellatsioonikohtus faktilisi

asjaolusid tuvastatakse, millel on omakorda kolm erinevat lähenemisvõimalust: võimalus, et ringkonnakohus teeb faktiliste asjaolude väärastatamise tuvastuse korral ise uue otsuse, võimalus, et ringkonnakohus saadab faktiliste asjaolude väärastatamise tuvastuse korral kriminaalasja maakohtule uueks arutamiseks samas koosseisus ning võimalus, et ringkonnakohus saadab faktiliste asjaolude väärastatamise tuvastuse korral kriminaalasja maakohtule uueks arutamiseks teises koostuusseisus.

Eesti kohtupraktikas võib lugeda juurdunuks lähenemist, mil apellatsioonikohus, tuvastades faktilisi asjaolusid maakohtust erinevalt, tühistab maakohtu otsuse ning teeb ise uue otsuse. Riigikohus on sellist lähenemise õigsust ka korduvalt kinnitanud ning lisanud, et lisaks omapoolsele tõendite analüüsile peab ringkonnakohus ära näitama ka esimese astme kohtu poolt tõendite hindamisel tehtud vead, mis viisid kohtu järeldused mittevastavusse faktiliste asjaoludega.

Kolmandas peatükis analüüsis autor Eesti apellatsioonimenetluse kohasust. Kohasuse hindamisel analüüsis töö autor apellatsioonimenetluse ökonoomsuse, põhiõiguste tagatuse ja faktiliste asjaolude tuvastamise adekvaatsuse aspekti. Kahjuks ei õnnestunud töö autoril kõiki sügavamaks finantsanalüüsiks vajalikke andmeid kätte saada ja põhjapanevaid järeldusi ökonoomsuse aspektist vaadatuna teha ei õnnestunud. Kätesaadavate andmete põhjal tehtud järelduse pinnalt ei ole kriitilist vajadust muudatusteks. Samuti jõudis töö autor järeldusele, et apellatsioonikohtutele faktituvastusõiguse andmisega ei ole oluliselt rikutud protsessialiste põhiõigusi, kuid võib näha probleemi apellatsioonikohtutelt faktituvastusõiguse ära võtmisest EIÕK lisaprotokolli nr. 7 artiklist 2 lähtuvalt.

Faktiliste asjaolude tuvastamise adekvaatsust hindas töö autor kolme õigusliku printsiibi valguses. Valituks osutusid tõendite vaba hindamise printsiip, tõendite kogumis hindamise printsiip ja tõendite hindamise vahetuse ja suulisuse printsiip. Kuivõrd apellatsioonikohus teeb faktiliste asjaolude teistsuguse tuvastamise korral praktikas väljakujunenult ise uue otsuse, siis tõendite vaba hindamise printsiipi olulist rikkumist ei esine. Nimetatud printsiip oleks oluliselt rikutud juhul, kui apellatsioonikohus saadaks otsuse tagasi ning maakohus oleks kohustatud kinni pidama ringkonnakohtu teistsugusest hinnangust.

Küll aga on riivatud teisi töös käsitletud õigusprintsiipe. Olukorras, kus ringkonnakohus tuvastab faktilisi asjaolusid ja hindab tõenditega seonduvaid faktiküsimusi on riivatud tõendite kogumis hindamise põhimõtte ning tõendite vahetu hindamise põhimõtte. KrMS § 15 lõige 2 punktis 2 sisalduvat võimalust kasutades, loob ringkonnakohus teistsuguse ja vahendlikuma tõendite kogumi kui seda oli maakohtus. Sellises situatsioonis maakohtu

protokollile tuginedes tehtud kohtulahendit ei saa lugeda maakohtu poolt tehtud tõendite vahetu ja kogumis hindamise tulemusena valminud kohtulahendist paremaks. Selliseid rikkumis aitaks ära hoida, kui esimese astme kohtumenetlust hakata videosalvestama ning apellatsioonimenetlus saaks oma otsuseid tehes tugineda maakohtu istungite videosalvestistele.

Kui lubada ringkonnakohtutel sellegi poolest faktilisi asjaolusid tuvastada ilma maakohtu istungitele videosalvestuse kohustuslikuks muutmiseta, siis tuleb seadusandlusesse viia säte, mis täiendab ka Riigikohtu poolt soovitatud „eriti põhjalikku põhjendamiskohustust“. Selle sätte kohaselt ei tohiks ringkonnakohus, hinnates faktilisi asjaolusid maakohtust erinevalt, seda teha KrMS § 15 lg 2 p 2-s sisalduvale regulatsioonile tuginedes, vaid peab sel juhul hindama kogumis ja vahetult kõiki mingisuguse valesti tuvastatud fakti kohta käivaid maakohtus uuritud tõendeid.

Fact-finding and appellate criminal procedure in Estonia: selected issues

Summary

This master's thesis focused on the problems of appeal proceedings in adversarial criminal proceedings. The primary research objects were aspects related to substantiation and evidence in a court of appeal. The author performed an in-depth analysis of the possible powers of a court of appeal in ascertaining factual circumstances and studied which model of ascertaining factual circumstances is used in appeal proceedings in Estonia. The author also studied whether the powers of ascertaining factual circumstances currently granted to a court of appeal are optimal in order to ensure all parties to the proceedings the protection of their basic rights as well as the effective and efficient functioning of the court system as a whole. The aim of the master's thesis was achieved.

The author divided the thesis into three major chapters. Firstly, the author specified what adversarial proceedings are and what the background thereof is and subsequently what the term "substantiation" means and which various questions a court hearing a matter could encounter in relation to substantiation. The author divided the issues related to substantiation into two: legal issues and factual issues.

Legally, whether a factual circumstance occurred or did not occur denotes the conviction of the court formed as a result of substantiation respectively either that the circumstances being substantiated are present or absent. In assessing problems related to substantiation, one must distinguish legal issues from factual issues. Factual issues are questions raised in ascertaining factual circumstances which are to include specific events or situations determined in time and space. Facts can be defined as internal and external events which are sensually perceptible to third parties. Factual circumstances could also be referred to as real life events.

In the context of ascertaining factual circumstances, legal issues concern both material as well as procedural law. Material law and the accusation filed determine which circumstances need to be proven and thus, to a certain extent, material law is the basis of concluding whether certain evidence is relevant. In the context of this thesis, the issues related to procedural norms, however, were the primary points of interest. Procedural rules determine the manner in which and through which procedure evidential information may be submitted to the court. By this, procedural norms help determine the offender and impose the proper sanction. In practice, a violation of procedural law takes place when procedural acts required by law have not been performed or have not been performed correctly pursuant to the requirements. This is

also the case when a procedural act that is not permitted considering the circumstances has been performed.

The application of adversarial proceedings in Estonian criminal proceedings has occasionally raised the question whether the division of work between the various instances of the court system in resolving factual and legal questions corresponds to the logic of adversarial proceedings. Pursuant to legislation currently in force, the powers of the circuit court in conducting an investigation and ascertaining factual circumstances are similar to those of the county court.

In the second chapter, the author observed how the powers of various court instances have been defined in the procedural law of various jurisdictions. The powers of courts of appeal in ascertaining factual circumstances can broadly be divided into two. In the first case, the purpose of appeal proceedings and also the limit of powers is exclusively the assessment of legal issues – for example, verifying the authenticity of qualifications or ascertaining the existence or absence of some other legal circumstance. In doing so, the court of appeal shall rely on the factual circumstances ascertained by the court of first instance unless it becomes clear that the court of first instance has materially violated procedural norms (e.g. rules of evidence) in determining factual circumstances. A greater responsibility is placed on the courts of first instance and the factual circumstances ascertained by the court are not re-evaluated. If, however, it is evident that the court of first instance was materially violated procedural law in ascertaining circumstances, the court of appeal shall return the matter to the court of first instance for review. The author of the master's thesis denominated this as the rule of definitive ascertainment of factual circumstances as a result of which factual circumstances are ascertained in judicial proceedings in the court of first instance and everything ascertained is binding upon the parties to the proceedings as well as courts of higher instance. This model is used in the United States of America and Ireland.

The advantages of this model are primarily efficiency and the equal treatment of judges' competence to ascertain facts. One of the reasons for limiting the powers of the court of appeal in this manner is the fact that in the United States, the accused have a constitutional right to have a jury ascertain the facts and if the court of appeal were to be given the power to re-evaluate circumstances which the jury has deemed proven, this constitutional guarantee would become meaningless. Furthermore, in the case of the model of definitive ascertainment of factual circumstances the courts appeal can focus on and specialise in their field, resolving primarily legal issues. Not arguing over factual circumstances in the court of appeal may in

some cases entail faster proceedings and thus also financial savings. Both the state financing the court system as well as parties to the proceedings expend less resources to carry out the trial both in terms of time as well as materially.

In the assessment of authors who have published opinions in professional literature in the United States, the disadvantages are an inferior level of protection of the rights of the accused as factual circumstances that have been ascertained once shall not be re-evaluated and the convict does not have opportunities to reach a different determination of factual circumstances in any way other than upon a material procedural violation in proceedings in a court of first instance. The solution could be granting the courts of appeal the power to return the matter to the court of first instance for review if new evidence appears. In this case, the court of appeal, in addition to resolving legal issues, should also assess whether the alleged evidence is in fact new and whether it was impossible to submit it in prior proceedings. If the court of appeal reaches a positive conclusion in the aforementioned question, there would be grounds to commence new proceedings in the court of first instance as the composition of evidence and factual circumstances have changed.

In the second possible method of defining powers in appeal proceedings, the court of second instance also has the right to re-evaluate factual circumstances ascertained by the court of first instance. In doing to, the powers of the court of appeal may be limited to supplementations or small changes or be so broad that they enable the court of appeal to reach completely new conclusions which are different from those reached in the proceedings in the court of first instance. This model is used in the Republic of Estonia.

The model used in Estonia, pursuant to which the courts of appeal have the right to make assessments on ascertaining factual circumstances raises several theoretical as well as practical questions. The existence of two courts which ascertain facts undermines the credibility and legal certainty of the whole legal system, as it seems strange that the truth could be seen differently in various court instances. It is difficult to justify a situation where a court of appeal, which is comprised by legal professionals who have received the same professional education as the judges of the courts of first instance, could simply “re-evaluate” the factual circumstances ascertained by a judge who has received a similar education; this is especially the case when evidence is not directly investigated in appeal proceedings and the facts are ascertained based on the judicial record of the hearing of the court of first instance.

In the Estonian legal environment, the principle of instances in the court system is established by article 149 of the constitution. Our constitution, which is quite detailed in relation to court

proceedings compared to those of other countries, does indeed specify the hierarchy of the courts but does not indicate more precisely what the tasks – rights and obligations – of specific court instances are, leaving this up to the legislator to decide. According to the prevailing understanding in judicial practice, in Estonia, in appeal proceedings, a criminal matter is similarly to the proceedings in the court of first instance discussed substantively, whereas the circuit court has the right to ascertain factual circumstances and evaluate evidence in the same extent as the court of first instance. The circuit court, due to the nature of appeal proceedings, has the right to evaluate evidence differently than the court of first instance and, in ascertaining factual circumstances, reach a position that differs from that of the court of first instance but in order to radically re-evaluate evidence, there must be extremely important reasons. This is primarily due to the fact that unlike in the court of first instance, the initial evaluation of evidence does not normally occur in the court of appeal.

There are essentially four possibilities of re-evaluating factual circumstances. Firstly, the approach used in the U.S., according to which factual circumstances are ascertained exclusively by the court of first instance. Secondly the approach used in Estonia where the court of appeal also ascertains factual circumstances, which in turn has three different possible approaches: the option that the circuit court, upon determining that the factual circumstances have been ascertained incorrectly, makes a new decision, the option that the circuit court, upon determining that the factual circumstances have been ascertained incorrectly, returns the criminal matter to the county court for review with the same composition of the panel and the option that the circuit court upon determining that the factual circumstances have been ascertained incorrectly, returns the criminal matter to the county court for review with a different composition of the panel.

It could be said that the most common approach in Estonian judicial practice is that the court of appeal, upon ascertaining factual circumstances differently than the county court, overturns the decision of the county court and makes a new decision itself. The Supreme Court has repeatedly confirmed the correctness of this approach and added that, in addition to analysing the evidence itself, the circuit court must also indicate the mistakes made by the court of first instance in evaluating the evidence which led to the court's conclusions not corresponding to factual circumstances.

In the third chapter, the author analysed the adequacy of appeal proceedings in Estonia. In evaluating adequacy, the author analysed the efficiency of appeal proceedings, the protection of basic rights and the adequacy of ascertaining factual circumstances. Unfortunately, the

author of the thesis was unable to obtain all of the data necessary for a thorough financial analysis and thus was unable to make fundamental conclusions from the perspective of efficiency. The conclusion made on the basis of available data is that there is no critical need to make changes. The author of the thesis also concluded that by granting the courts of appeal the right to ascertain facts does not materially violate the basic rights of parties to the proceedings.

In the thesis, the author also assessed the adequacy of factual circumstances being ascertained in the court of appeal. The adequacy of ascertaining factual circumstances was evaluated by the author of the thesis in light of three legal principles. These were the principle of unfettered judicial consideration of evidence, the principle of evaluating the body of evidence as a whole and the principle of direct and oral proceedings. As the court of appeal in common practice, upon ascertaining factual circumstances differently, makes a new decision, there is no material violation of the principle of unfettered judicial consideration of evidence. This principle would be materially violated if the court of appeal were to return the decision and the county court were bound to the differing assessment of the circuit court.

In a situation where the circuit court ascertains factual circumstances and assesses factual questions related to evidence, the principle of evaluating the body of evidence as a whole as well as the principle of direct evaluation of evidence is violated. By using the possibility stipulated in clause 2 of subsection 15 (2) of the Code of Criminal Procedure, the circuit court creates a different and more instrumental body of evidence than that in the county court. A court decision made in such a situation based on the judicial record of the county court cannot be considered better than the decision prepared as a result of evaluating evidence directly and as a whole.

The author of the master's thesis offers 2 possibilities to make appellate process in Estonia better:

1. Firstly, to videorecord court of first instances hearings and use these recordings in an appellate process. This gives appellate court better overview from cases discussed.
2. If circuit courts are nevertheless permitted to ascertain factual circumstances, without making in compulsory for court of first instance to videorecord their hearings, the legislation must be supplemented by a provision which would also supplement the "especially thorough obligation of substantiation" recommended by the Supreme Court. Pursuant to such a provision, the circuit court, upon evaluating factual circumstances differently than the county court, should not do this based on the

regulation contained in clause 2 of subsection 15 (2) of the Code of Criminal Procedure but must rather evaluate all of the evidence considered in the county court directly and as a whole that evaluate specific factual circumstance what appellate court sees defectively established.

Kasutatud kirjandus

1. I ja II astme kohtute statistilised menetlusandmed 2011.a kokkuvõte. Justiitsministeerium, Justiitshalduspoliitika osakond, Õigusloome arendus ja talitus. Tallinn 2012. Internetist 13.04.2013.a seisuga kättesaadav veebiaadressilt: <http://www.kohus.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=56683/Kohtute+menetlusstatistika,+2011.a+kokkuv%F5te.pdf>
2. I ja II astme kohtute statistilised menetlusandmed 2010.a kokkuvõte. Justiitsministeerium, Justiitshalduspoliitika osakond, Õigusloome arendus ja talitus. Tallinn 2011. Internetist 13.04.2013.a seisuga kättesaadav veebiaadressilt: <http://www.kohus.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=54413/Kohtute+menetlusstatistika.2010.a.pdf>
3. I ja II astme kohtute statistilised menetlusandmed 2009.a kokkuvõte. Justiitsministeerium, Justiitshalduspoliitika osakond, Õigusloome arendus ja talitus. Tallinn 2010. Internetist 13.04.2013.a seisuga kättesaadav veebiaadressilt: <http://www.kohus.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=49783/>
4. Adams, J. Põhiseadus ja Põhiseaduse Assamblee. Tallinn, 1997.
5. Allen J. Ronald and Pardo S. Michael. The Myth of the Law-Fact Distinction. Essay, Northwestern University Law Review 2003, vol. 97, No. 4.
6. Andrewartha, D. PhD Candidate, Monash University. Lie Detection in Litigation: Science or prejudice? Psychiatry, Psychology and Law. Volume 15, number I, 2008, pp 88-104.
7. Bex, F and Verheij, B. Arguments, Stories and Evidence: Critical Questions for Fact-finding. Chapter 8.
8. Bohlen, Francis H. Mixed Questions of Law and Fact. 72 U. Pa. L. Rev. 111 (1923-1924).
9. Chad M. Oldfather & Michael M. O'Hear. Criminal Appeals: Past, present, and future. Marquette Law Review, volume 93, winter 2009, number 2.
10. Dobbins, Jeffrey C. New Evidence on Appeal. 96 Minn. L. Rev. 2016 (2011-2012).
11. European judicial systems – Edition 2012 – Efficiency and quality of justice.
12. Friedman D. Richard. Standards of persuasion and the distinction between fact and law. Northwestern University Law Review, Vol. 86, No. 4.
13. Greenbaum, T. Ülevaade hea õigusloome ja normitehnika eeskirjast. Õiguskeel 2012/2. Internetist 16.04.2013.a seisuga kättesaadav veebiaadressilt:

<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=56660/Tiiu+Greenbaum.+%D+Clevaade+hea+%F5igusloome+ja+normitehnika+eeskirjast.pdf>

14. Heger, M ja Hirsnik, E. Võistlevad ja inkvisitsioonilised elemendid Euroopa Liidu liikmesriikide kriminaalmenetluse seadustikes – väljakutse kriminaalmenetlusõiguse euroopastumise jaoks. *Juridica I* 2013.
15. Hoffman Joseph L., Protecting the Innocent: The Massachusetts Governor's Council Report, 95 *J. CRIM. L. & CRIMINOLOGY* 561, 578 (2005).
16. Härmand, K. Maakohtuniku ootused ringkonnakohtu lahenditele. Kohtute aastaamat 2011. Internetist 17.03.2013.a seisuga kättesaadav veebiaadressilt: http://www.kohus.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=56715/Kohtute_aastaraamat2011_20apr.pdf
17. Jaffe L. L. Judicial Review: Question of Law. *Harvard Law Review*. Vol 69. No. 2, December 1955.
18. Jurisdiction of Appellate Review and Verification during the Secondary Court Procedure, The [article] *Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pecs Publicata*, Vol. 148, pp. 167-178 Sandor, Kardos; Balazs, Elek 148 *Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pecs Publicata* 167 (2011).
19. Jürgen, I. Materiaalõiguse ebaõige kohaldamine kui kohtuotsuse kassatsiooni korras tühistamise alus kriminaalmenetluses. *Juridica I* 2004
20. Jürgen, I. Menetlusõiguse rikkumine kui kohtuotsuse kassatsiooni korras tühistamise alus kriminaalmenetluses. *Juridica III* 2004.
21. Kangur, A. Kohtuvälised avaldused tõendina kriminaalkohtumenetluses, *Juridica VIII* 2011, lk.589-611.
22. Kangur, A. Kohus ja kohtuotsus: mõtteid ja soovitusi kohtulahendi kirjutajale. Eesti Vabariigi Riigikohus 2012.
23. Kaugia, S. Küsimus õigest õigusest. *Juridica II* 2009.
24. Keith A. Findley. Innocence Protection in the Appellate Process, 93 *MARQ. L. REV.* 591 (2009).
25. Kergandberg, E. Põhiõigused. Kohtukaebeõigus ja kohtukaebeõiguse tagamisega seonduvaid probleeme Eesti kriminaalmenetluses. *Juridica* 1999, nr 9, lk 430-438.
26. Kergandberg, E. jt. Kohtumenetlus. Tallinn, 2008.
27. Kergandberg, E ja Pikamäe, P. Kriminaalmenetluse seadustik – Kommenteeritud Väljaanne. Juura, 2012.
28. Kergandberg, E. ja Sillaots, M. Kriminaalmenetlus. Tallinn 2006.

29. Kergandberg, E jt. Kriminaalmenetlus. Teine, muudetud trükk. Sisekaitseakadeemia, 2004. Internetist 30.04.2013 seisuga kättesaadav veebiaadressilt:
<http://dSPACE.utlib.ee/dSPACE/bitstream/handle/10062/16011/998567118X.pdf?sequence=1>
30. Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri (599 SE III).
Internetist 13.04.2013 seisuga kättesaadav veebiaadressilt:
http://www.riigikogu.ee/?page=pub_file&op=explain2&content_type=application/msword&u=20130409041558&file_id=1305980&file_name=599XI_Kriminaalmenetluse_seadustiku_jt_m_s_2011.doc&file_size=288768&mnsent=599+SE&fd=13.04.2011
31. Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri (602). Internetist 13.04.2013 seisuga kättesaadav veebiaadressilt:
[http://www.riigikogu.ee/?page=pub_file&op=explain2&content_type=application/msword&file_id=795438&file_name=Kriminaalmenetluse%20seletuskiri%20\(602\).doc&file_size=736256&mnsensk=599+SE&fd=2011-04-13](http://www.riigikogu.ee/?page=pub_file&op=explain2&content_type=application/msword&file_id=795438&file_name=Kriminaalmenetluse%20seletuskiri%20(602).doc&file_size=736256&mnsensk=599+SE&fd=2011-04-13)
32. Lester, S. The Development of Standards of Appellate Review for Factual, Legal, and Law Application Questions in WTO Dispute Settlement. Trade, Law and Development. Special Issue: Dispute Settlement at the WTO. Summer, 2012. Vol. IV, No. 1.
33. Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses. Tallinn 2012.
34. Lõhmus, U. Põhiõigustest kriminaalmenetluses. Juura uus väljaanne. Internetist 16.04.2013.a seisuga kättesaadav veebiaadressilt:
http://www.juridica.ee/get_doc.php?id=1830
35. Maffei, P. Kohtuotsuse kvaliteet ja selle hindamine. Internetist 11.03.2013.a seisuga kättesaadav veebiaadressilt:
http://www.riigikohus.ee/vfs/793/CCJE_ettekanne_Paul%20Maffei.pdf
36. Morris, C. Law and Fact. Harvard Law Review. Vol. 55. No. 8, June 8, 1942.
37. Narits, R jt. Eesti Vabariigi Põhiseadus – Kommenteeritud väljaanne, 2012.
38. Paulus, C.G. Tsiviilprotsessiõigus. Kohtuotsuse tegemise menetlus ja sundtäitmine. Tallinn, 2002.
39. Roxin, C. Strafverfahrensrecht. München: Beck, 1991, S 145.

40. Sepp, H. Varasemad teistsugused ütlused tõendina võistlevad menetluses. Kriminaalmenetluse seadustiku, common law ja Stasbourggi kohtu praktika võrdlus. Juridica VII 2011.
41. Sillaots, M. Kohtulik uurimine ja tõendamisvõimalused kriminaalmenetluses. Juridica VIII 2012, lk 625-633.
42. Sillaots, M. Kohtunikuõiguse võimalikkusest ja vajalikkusest kontinentaal-euroopalikus õiguskorras. Atlex, 1997.
43. Sillaots, M. Tunnistaja kohtueelses menetluses antud ütluste avaldamine ning kahtlustatava ja kaitsja võimalus tunnistajat küsitleda. Juridica I 2008.
44. Sillaots, M. Võistlev kohtumenetlus või võistlevate elementidega looritatud kohtumenetlus kriminaalmenetluse seadustiku eelnõus. Juridica IX 2000.
45. Solan, Amy E. Appellate Fruit Salad and Other Concepts: A Short Course in Appellate Process. University of Baltimore Law Review 35 U. Balt. L. Rev. (2005-2006).
46. Sootak, J. Üliõpilastöö kirutamine ja vormistamine. Juhend õigusteaduskonna üliõpilasele. Tallinn, 2011. Internetist 11.04.2013 seisuga kättesaadav veebiaadressilt: <http://site.ebrary.com/lib/tartuuniversity/docDetail.action?docID=10491513>
47. Stein, A. Constitutional Evidence Law. Vanderbilt Law Review, Vol. 61, 2008.
48. Stein, A. Foundations of Evidence Law. Oxford University Press, 2005.
49. Study on Council of Europe Member States Appeal and Supreme Courts' Lengths of Proceedings. Report prepared by Marco Velicogna IRSIG-CNR.
50. Thayer B. J. Law and Fact in Jury Trials. Harvard Law Review. Vol. IV. No. 4, November 15, 1890.

Kasutatud õigusaktid

51. Eesti Vabariigi põhiseadus - RT 1992, 26, 349
52. Euroopa Inimõiguste konventsioon. Internetist 30.04.2013.a seisuga kättesaadav veebiaadressilt: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/1125B8C7-01C2-46CD-BE4C-37EACCFDFFC1/0/Convention_EST.pdf
53. Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri - RT I, 29.12.2011, 228
54. Kriminaalmenetluse seadustik - RT I 2003, 27, 166

Kasutatud kohtupraktika

Riigikohtu praktika

55. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 16. aprilli 2013.a kohtumäärus asjas nr. 3-1-1-38-13
56. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 3. detsembri 2012.a otsus asjas nr. 3-1-1-107-12
57. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 23. novembri 2012.a otsus asjas nr. 3-1-1-103-12
58. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 18. mai 2012.a otsus asjas nr. 3-1-1-41-12
59. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 25. oktoobri 2012. a otsus asjas nr. 3-1-1-29-12
60. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 15. novembri 2011.a otsus asjas nr. 3-1-1-90-11
61. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 14. detsembri 2011.a otsus asjas nr. 3-1-1-85-11
62. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 22. juuni 2011.a otsus asjas nr. 3-1-1-48-11
63. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 3. juuni 2011.a otsus asjas nr. 3-1-1-41-11
64. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 1. juuli 2011.a otsus asjas nr. 3-1-1-10-11
65. Riigikohtu üldkogu 12. aprilli 2011.a otsus asjas nr. 3-2-1-62-10
66. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 10. märtsi 2011.a otsus asjas nr. 3-1-1-116-10
67. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 15. novembri 2010. a otsus asjas nr. 3-1-1-70-10
68. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 26. juuni 2009.a otsus asjas nr. 3-1-1-52-09
69. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 8. juuni 2009.a otsus asjas nr. 3-1-1-48-09
70. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 7. mai 2009.a otsus asjas nr. 3-1-1-21-09
71. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 5. detsembri 2008.a otsus asjas nr. 3-1-1-63-08
72. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 18. detsembri 2007. a otsus asjas nr. 3-1-1-85-07
73. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 19. oktoobri 2007.a määrus nr. 3-1-1-55-07
74. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 24. oktoobri 2006.a otsus nr. 3-1-1-89-06
75. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 26. septembri 2006. a otsus asjas nr. 3-1-1-67-06
76. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 24. mai 2006.a otsus asjas nr. 3-1-1-33-06
77. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 26. septembri 2005.a otsus asjas nr. 3-1-1-77-05
78. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 23. novembri 2004.a otsus asjas nr. 3-1-1-115-04
79. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 19. oktoobri 2004.a otsus asjas nr. 3-1-1-94-04
80. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 01. aprilli 2004.a kohtuotsus asjas nr. 3-1-1-16-04
81. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 18. detsembri 2003.a otsus asjas nr. 3-1-1-137-03
82. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 5. mai 2003.a otsus asjas nr. 3-1-1-17-03
83. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 20. aprilli 1999. a otsus asjas nr. 3-1-1-38-99

Ringkonnakohtu praktika

84. Tallinna Ringkonnakohtu 13.06.2012.a kohtumäärus asjas nr 1-10-11848

85. Tallinna Ringkonnakohtu 24.09.2012 kohtuotsus asjas nr 1-12-3917

Muu kohtupraktika

86. Al-Khawaja ja Tahery vs United Kingdom, 15.12.2011, 26766/05 22228/06.

Internetist 30.04.2013 seisuga kättesaadav aadressilt:

<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-108072>

87. Cooper Indus., Inc. v. Leatherman Tool Group, Inc., 532 U.S 424. Argued February 26, 2001, Decided May 14, 2001.

88. Khan vs United Kingdom, 12.05.2000, 35394/97. Internetist 30.04.2013 seisuga

kättesaadav aadressilt: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58841>

89. Missenjoy vs. Estonia, 29.01.2009, 43276/06. Internetist 30.04.2013 seisuga

kättesaadav aadressilt: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-91026>

90. Treial vs. Estonia, 02.12.2003, 42496/05. Internetist 30.04.2013 seisuga kättesaadav

aadressilt: https://www.riigiteataja.ee/failid/Treial2_otsus_est.pdf

Lisa 1²⁰³

Faktiliste asjaolude tuvastamine apellatsiooniasemes

Mõjutus	Apellatsioonikohtus faktilisi asjaolusid ei tuvastata	Apellatsioonikohus teeb ise uue otsuse	Apellatsioonikohus saadab asja tagasi samale kohtukoosseisule	Apellatsioonikohus saadab asja tagasi teisele kohtukoosseisule
Ökonoomsus				
Põhiõiguste kaitse tagatus				
Tõendite vaba hindamise põhimõtte riive				
Tõendite kogumise hindamise põhimõtte riive				
Kohtuliku arutamise vahetuse ja suulisuse põhimõtte riive				
Õiguskindlus – Kohtusüsteem kui terviku efektiivne funktsioneerimine				

²⁰³ Töö autor mõonab, et tabelit täites on lahtrid erineva kaalukusega. Näiteks ei saa riik kuidagi mööda vaadata oma majanduslikust võimekusest ning seetõttu võib näiteks ökonoomsus olla seadusandja jaoks suurema kaaluga. Tabel on lisatud tühjana.

Lisa 2²⁰⁴

1.1.5. 2011.a lahendatud kriminaalasjade keskmine menetlusaeg, võrdlus 2010.a

Kohus	Keskmine menetluspäevade arv			
	üld-menetluses	lühi-menetluses	kokkuleppe-menetluses	käsk-menetluses
Harju Maakohus	317	51	52	16
Pärnu Maakohus	258	70	20	16
Tartu Maakohus	310	110	35	35
Viru Maakohus	466	232	33	30
Kohtute koond	345	101	32	24

Kohus	Menetluspäevade muut võrreldes 2010.a (päevades ja %)							
	üld-menetluses		lühi-menetluses		kokkuleppe-menetluses		käsk-menetluses	
Harju Maakohus	-8	-2,5%	-20	-28,2%	-15	-22,4%	-15	-48,4%
Pärnu Maakohus	-45	-14,9%	-17	-19,5%	-18	-47,4%	2	14,3%
Tartu Maakohus	-161	-34,2%	35	46,7%	-9	-20,5%	6	20,7%
Viru Maakohus	-173	-27,1%	-67	-22,4%	-17	-34,0%	9	42,9%
Kohtute koond ja keskmine	-88	-20,3%	-21	-17,2%	-17	-34,7%	-	-

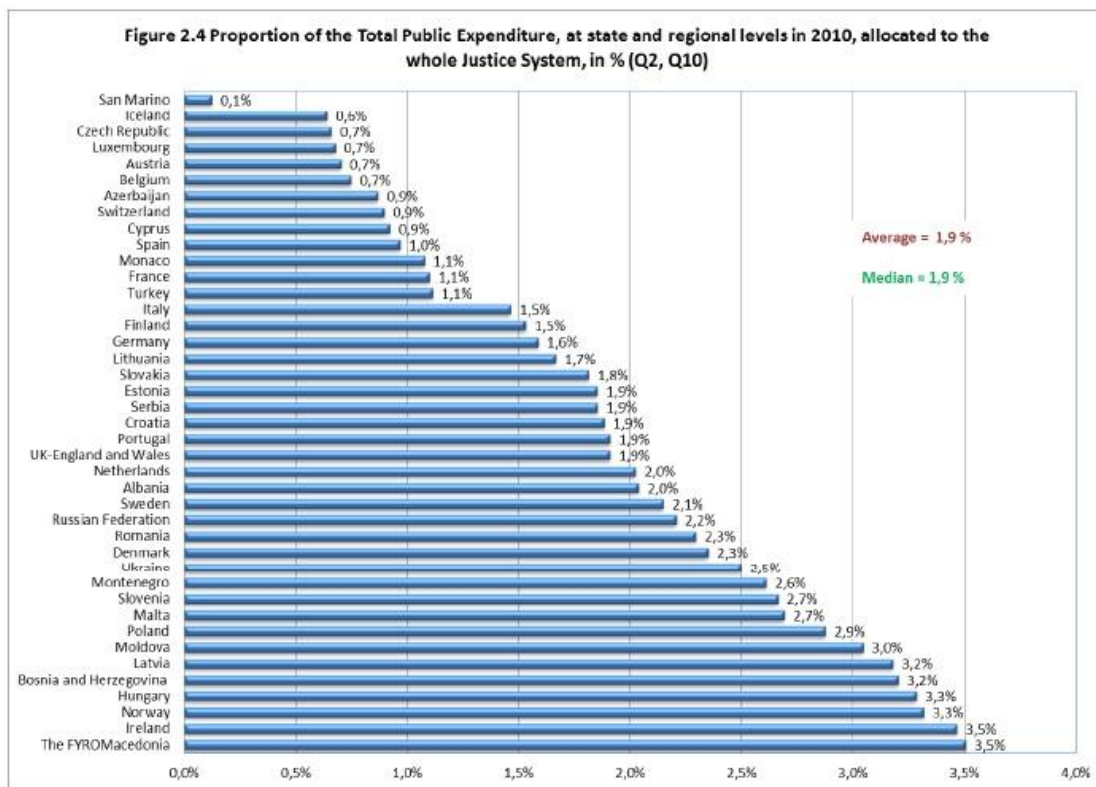
²⁰⁴ Tabelid annavad võrdluse menetlusaja vähenemisest kriminaalmenetluses kohtute kaupa, võrreldes aastaid 2010 ja 2011. 1. I ja II astme kohtute statistilised menetlusandmed 2011.a kokkuvõte. Justiitsministeerium, Justiitshalduspoliitika osakond, Õigusloome arendus ja talitus. Tallinn 2012, lk 12-13.

States/entities	Population	Total annual State public expenditure including regional and federal entity levels	GDP Per capita	Average gross annual salary
Albania	3 195 000	2 614 398 000	3 149 €	3 772 €
Andorra	85 015	NA	31 006 €	23 943 €
Armenia	3 262 600	1 726 006 000	2 168 €	2 560 €
Austria	8 387 742	166 981 000 000	34 120 €	28 715 €
Azerbaijan	8 997 600	11 624 337 100	4 406 €	3 820 €
Belgium	10 839 905	240 693 600 000	32 400 €	39 165 €
Bosnia and Herzegovina	3 843 126	5 542 506 251	3 257 €	7 467 €
Bulgaria	7 364 570	NA	4 789 €	3 165 €
Croatia	4 412 137	18 733 528 635	10 394 €	12 647 €
Cyprus	804 536	8 626 826 886	21 569 €	23 424 €
Czech Republic	10 517 247	84 374 860 334	14 324 €	11 395 €
Denmark	5 560 628	88 814 453 050	42 446 €	49 882 €
Estonia	1 340 194	5 317 986 254	10 674 €	9 508 €
Finland	5 375 276	51 745 195 000	33 608 €	36 516 €
France	65 026 885	682 700 000 000	29 805 €	33 512 €
Georgia	4 469 200	2 312 362 869	1 972 €	3 026 €
Germany	81 751 602	839 005 000 000	30 566 €	44 532 €
Greece	11 309 885	114 213 000	20 108 €	24 460 €
Hungary	9 986 000	48 875 848 664	9 712 €	9 291 €
Iceland	318 452	3 645 801 690	29 857 €	34 174 €
Ireland	4 581 269	73 332 000 000	34 892 €	36 371 €
Italy	60 626 442	526 944 000 000	25 727 €	23 976 €
Latvia	2 229 600	4 332 771 971	8 096 €	7 588 €
Lithuania	3 244 600	9 334 565 279	8 378 €	6 910 €
Luxembourg	511 840	17 155 800 000	82 100 €	42 000 €
Malta	417 617	3 121 279 000	20 200 €	14 466 €
Moldova	3 560 430	1 788 249 642	1 230 €	2 172 €
Monaco	35 881	838 206 335	55 809 €	33 828 €
Montenegro	620 029	1 465 410 000	5 006 €	8 580 €
Netherlands	16 655 799	301 236 000 000	35 414 €	50 900 €
Norway	4 920 305	113 209 000 000	64 022 €	55 216 €
Poland	38 200 000	98 086 225 285	9 359 €	9 769 €
Portugal	10 636 979	88 726 400 000	16 245 €	20 500 €
Romania	21 431 298	24 808 849 302	5 700 €	5 355 €
Russian Federation	142 914 136	413 815 587 982	7 766 €	6 210 €
San Marino	33 153	641 267 724	33 425 €	34 976 €
Serbia	7 291 436	13 215 188 800	3 841 €	5 422 €
Slovakia	5 435 273	15 337 011 000	12 125 €	9 228 €
Slovenia	2 050 189	9 874 155 345	17 286 €	17 939 €
Spain	45 989 016	477 773 000 000	23 100 €	30 819 €
Sweden	9 415 570	189 211 000 000	39 408 €	38 078 €
Switzerland	7 864 012	152 087 600 000	51 200 €	57 398 €
The FYROMacedonia	2 057 284	1 280 589 198	3 383 €	5 930 €
Turkey	72 561 312	204 343 000 000	7 541 €	11 501 €
Ukraine	45 778 500	29 106 607 981	2 257 €	2 378 €
UK-England and Wales	55 200 000	569 089 000 000	21 547 €	31 728 €
UK-Northern Ireland	1 799 392	18 898 000 000	18 155 €	26 895 €
UK-Scotland	5 222 100	NA	22 632 €	28 915 €

²⁰⁵ European judicial systems – Edition 2012 – Efficiency and quality of justice, p 13.

States/entities	Total annual approved public budget allocated to all courts with neither prosecution nor legal aid	Total annual approved public budget allocated to legal aid	Total annual approved public budget allocated to the public prosecution system	Total annual approved budget allocated to all courts and legal aid	Total annual approved budget allocated to all courts and public prosecution	Total annual approved public budget allocated to all courts, public prosecution and legal aid
Albania	10 552 685	21 429	8 901 893	10 574 134	19 454 578	19 476 007
Andorra	5 803 340	NA	810 965	NA	6 614 305	NA
Armenia	11 285 536	294 340	4 496 722	11 579 676	15 782 258	16 076 398
Austria	NA	18 400 000	NA	NA	691 580 000	709 980 000
Azerbaijan	40 315 230	345 054	40 007 281	40 660 284	80 322 511	80 667 565
Belgium	NA	75 326 000	NA	NA	859 511 000	934 837 000
Bosnia and Herzegovina	69 300 099	5 906 637	20 400 465	75 206 736	89 700 564	95 607 201
Bulgaria	112 211 184	3 867 730	79 203 203	116 078 914	191 414 387	195 282 117
Croatia	211 304 301	229 550	41 296 176	211 533 851	252 600 477	252 830 027
Cyprus	33 546 827	NA	15 964 412	NA	49 511 239	NA
Czech Republic	346 497 809	28 361 213	83 446 289	374 859 022	429 944 098	458 305 311
Denmark	216 795 693	87 896 311	NAP	304 692 004	NA	NA
Estonia	26 797 340	2 982 213	9 135 614	29 779 553	35 932 954	38 915 167
Finland	243 066 350	58 100 000	42 937 000	301 166 350	286 003 350	344 103 350
France	NA	361 197 138	NAP	NA	3 574 350 963	3 935 548 101
Georgia	16 214 854	1 080 548	7 333 463	17 295 402	23 548 317	24 628 865
Germany	NA	382 382 576	NA	NA	7 789 169 914	8 171 552 490
Greece	NA	2 500 000	NA	NA	620 970 911	623 470 911
Hungary	259 501 133	304 823	102 321 320	259 805 956	361 822 453	362 127 276
Iceland	7 413 547	4 004 810	872 985	11 418 357	8 286 532	12 291 342
Ireland	148 722 000	87 435 000	43 854 000	236 157 000	192 576 000	280 011 000
Italy	3 051 375 987	127 055 510	1 249 053 619	3 178 431 497	4 300 429 606	4 427 485 116
Latvia	36 919 820	842 985	15 913 545	37 762 805	52 833 365	53 676 350
Lithuania	50 567 945	3 906 105	29 555 000	54 474 050	80 122 045	84 029 050
Luxembourg	NA	3 000 000	NAP	NA	67 458 676	70 458 676
Malta	10 260 000	85 000	2 569 000	10 345 000	12 829 000	12 914 000
Moldova	8 472 063	314 034	4 416 909	8 786 097	12 888 972	13 203 006
Monaco	3 805 800	224 400	1 357 600	4 030 200	5 163 400	5 387 800
Montenegro	19 943 898	169 921	5 176 984	20 113 819	25 120 882	25 290 803
Netherlands	990 667 000	359 000 000	615 642 000	1 349 667 000	1 606 309 000	1 965 309 000
Norway	207 841 410	NA	18 298 000	NA	226 139 410	NA
Poland	1 365 085 000	23 244 000	312 514 570	1 388 329 000	1 677 599 570	1 700 843 570
Portugal	528 943 165	51 641 260	119 901 622	580 584 425	648 844 787	700 486 047
Romania	355 246 737	7 915 238	162 428 333	365 161 975	517 675 070	525 590 308
Russian Federation	2 912 743 823	105 836 124	934 551 021	3 018 579 947	3 847 294 844	3 953 130 968
San Marino	5 420 165	NA	409 149	NA	5 829 314	NA
Serbia	111 016 635	NA	22 608 698	161 163 413	133 625 333	183 772 111
Slovakia	138 493 788	1 357 776	63 702 886	139 851 564	202 196 674	203 554 450
Slovenia	178 158 919	5 834 338	19 263 376	183 993 257	197 432 295	203 256 633
Spain	NA	237 898 199	NA	NA	3 964 118 020	4 202 016 219
Sweden	557 260 358	195 683 782	127 316 425	752 944 140	684 576 783	880 260 565
Switzerland	916 146 809	100 061 055	297 932 258	1 016 207 864	1 214 079 067	1 314 140 122
The FYROMacedonia	28 541 751	NA	4 740 867	NA	33 282 618	NA
Turkey	NA	79 338 098	NAP	NA	1 154 948 704	1 234 286 802
Ukraine	264 262 150	NA	115 165 081	NA	379 427 231	NA
UK-England and Wales	1 182 000 000	2 521 000 000	755 810 000	3 703 000 000	1 937 810 000	4 458 810 000
UK-Northern Ireland	83 154 000	96 280 000	43 500 000	179 434 000	126 654 000	222 934 000
UK-Scotland	146 420 820	NA	135 475 200	NA	281 896 020	NA
Average	462 944 370	105 027 562	125 795 834	538 402 159	811 993 175	895 761 369
Median	138 493 788	6 910 938	40 651 729	181 713 629	202 196 674	266 420 514
Maximum	7 309 253 808	2 521 000 000	1 249 053 619	7 691 636 384	7 789 169 914	8 171 552 490
Minimum	3 805 800	21 429	409 149	4 030 200	5 163 400	5 387 800

²⁰⁶ European judicial systems – Edition 2012 – Efficiency and quality of justice, p 20.

²⁰⁷ European judicial systems – Edition 2012 – Efficiency and quality of justice, p 26.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, **Ott Iepmets** (38902222718), sündinud 22.02.1989, Tartus:

1. annan **Tartu Ülikoolile** tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „**Tõendamisega seonduvad probleemid võistleva kriminaalmenetluse apellatsiooniasemes**“, mille juhendaja on **Andreas Kangur**
  - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-i lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace´i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 26.04.2013